

“Tatage pota” – Som far, så sønn.

En studie av endring blant en gruppe fiskere på Sri Lanka

Bodil Stabell Haug

Masteroppgave i Sosialantropologi

UNIVERSITETET I OSLO

Juni 2008

Sammendrag

Oppgava baserer seg på et 7 måneder langt feltarbeid på et turiststed sør på Sri Lanka. Det er ikke turistene, men fiskerne her som er i fokus. Hvordan lever de på siden av den voksende turismen? Hvilke forbindelser har de til denne? Tross de stereotype bildene av fiskerne som tradisjonelle og uforanderlige, observerte jeg endringer også i dette miljøet.

Dagens fiskersønner har i liten grad fulgt i sine fedre fotspor og blitt fiskere. Historiske og økonomiske endringer har skapt nye valgmuligheter, så disse unge guttene nå har mulighet til å velge seg et annet yrke, først og fremst innen den voksende turismen, men også innen andre områder.

I tråd ned Barths generative modeller for å forstå endring, utforsker oppgava hvilke verdier som knyttes til de ulike valgmulighetene, både slik fiskerne ser seg selv og andre fiskere og hvordan andre forståelse som florerer ellers i samfunnet. Også fiskernes plassering i forhold til buddhismen og kastesystemet er viet egne kapitler, for bedre å forstå verdiene det velges i forhold til.

På et mer overordnet nivå søker oppgava å vise hvordan mennesker ved sine valg om vurderinger er med på å endre ikke bare sin situasjon men også definisjonen av sin gruppe, samtidig som de stereotype bildene reproduseres.

Forord

Takk til:

Først og fremst vil jeg takke alle fiskerne mine som delte deres tid og sine liv med meg. Min trofaste tolk, for at du ble med til alle døgnets tider, og engasjerte deg fullstendig. Til gullsmedfamilien for deres gjestfrihet og tålmodighet i å lære meg språket. Mine svigerforeldre og svigerinner for at dere tok så godt vare både på meg og Tobias. Jeg takker også de ansatte i organisasjonene og på de offentlige kontorene (i Colombo, Galle, Habaraduwa og Unawatuna), som i en hektisk hverdag, satte av tid til å gi informasjon og utvekslet erfaringer. Barnehagen for ekstraarbeidet med å ha en liten norsk gutt blant alle de lokale. Ellers alle dere som ved å inkludere meg i bryllup, begravelser, seremonier, fester eller stille samtaler på stranda, ga meg en uvurderlig innsikt i stedets allsidighet; tuktuk sjåfører, turister, mødre, ansatte på gjestehusene og i restaurantene,

Takker min mann som har stått ut med mine mange vanskelige språklige spørsmål og min fraværelse i denne siste tiden. Sønn for å tilpasse seg og akseptere å bli dratt med på de kjedeligste steder til de mest upassende tider. Foreldre for lån av hus og barnevakt. Venner for støtte og oppbakking.

Inspirerende forelesninger og seminarer på UiO, småprat med studenter. Sist men ikke minst min veileder Øivind Fuglerud for hans faglige innspill og gjentatte forsøk på å realitetsorientere meg i den lange prosessen dette har vært.

Ordforklaringer

Oruwa – katamaran

Hjelpeorganisasjonene betegnes i teksten som organisasjoner.

Kursen på en srilankisk rupee under feltarbeidet: 100 rupee = ca. 6,60 norske kroner.

Innhold

Sammendrag.....	2
Forord.....	3
Takk til:.....	3
Ordforklaringer.....	3
Innhold.....	4
1 Innledning.....	6
Presentasjon av oppgava.....	6
Bakgrunn for feltarbeidet og studiet.....	8
Stedet.....	9
Metoder.....	11
Fremgangsmåter/ deltagende oservasjon/ tilnærming til feltet.....	11
Tolk.....	14
Posisjonering i feltet/ mine statuser og roller.....	15
Etikk og anonymisering.....	17
Perspektiv jeg jobber ut fra.....	18
Individ versus gruppe.....	18
Rollespill.....	19
Endring.....	20
Tidligere studier.....	20
Oppgavas oppbygning og struktur.....	21
2 Historie.....	23
Den større historien – slik den fremstilles offentlig i de store historiske verkene.....	23
Buddhisme.....	24
Sentrum i nord.....	24
Forflytning sørover.....	25
Kolonitiden.....	25
Selvstendig.....	27
Økonomien.....	27
Turismen.....	29
Srilankere i utlandet.....	29
Etnisitet.....	29
Fremtidsutsikter.....	31
Litt historie om fiskeri på sri lanka, fra 1952 til i dag.....	31
3 Fiskerne.....	34
Fiskerne er ikke som oss.....	35
Det er syndig å drepe.....	36
Kastesystemet.....	41
Mitt første besøk hos en fisker.....	44
Møtet med en annen fisker.....	46
Hvem er fiskerne her?.....	47
Hvordan kategoriserer de hverandre?.....	48
Familiebakgrunn.....	48
Yrkesutøvelse.....	49
Stedstilknytning.....	49
Generasjonsskifte.....	50

Båteiere og mannskap	51
Inntektsvariasjoner	55
Personlige faktorer	58
Hvordan omgivelsene er med på å skape et felleskap blant fiskerne.....	59
Døgnrytme.....	59
Vær /monsun/ årstider/ sesongvariasjoner	59
Fiskeressursene.....	61
Hvordan fiskerne selv skaper et felleskap?	62
Fagforeninger	62
Avgrensning til andre fiskere	64
Oppsummering av kapitlet om fiskerne	65
4 Fiskerne og turismen	67
Begrepsavklaring.....	67
'turisme'	68
'turist'	68
Historisk tilbakeblikk på turismen	68
Fiskernes forhold til turismen og de som jobber i den.....	71
Relasjonene mellom fiskerne og de som jobber i turismen.	71
Hva betyr disse relasjonene for fiskerne?	79
Vi i turismen - de fiskerne.....	80
Fiskernes forhold til turistene.....	81
Relasjoner mellom fiskere og turister	81
Fiskernes forståelse av turistene.....	88
Oppsummering av kapitlet om fiske - turisme	90
Nye valgmuligheter gir endring vekk fra "Tatage pota".....	90
5 Organisasjonene og fiskernes forhold til dem.....	92
Et tilbakeblikk på organisasjonenes inntreden på sri Lanka.	92
Etter tsunami	93
Organisasjonene i U. i forhold til fiskerne.	94
Fiskernes relasjoner til organisasjonene.....	94
Tildeling av båter	95
Fisker lånet - Sewalanka	96
SED Galle.....	98
Lån fra coop	99
Sykler til 5 av fiskerne.	99
Midlertidig hus i tsunami leir	100
Urettferdig tildeling, manglende oversikt og korrupsjon.....	101
Oppsummering	101
6 Avslutning	103
Kildeliste /referanser	105

1 Innledning

Presentasjon av oppgava

Oppgava baserer seg på et 7 måneder langt feltarbeid blant lokale fiskere på et lite, men voksende turiststed sør på Sri Lanka. Den handler om en gruppe fiskere på et sted i stadig endring, fra å ha ett gjestehus på syttitallet til i dag med over hundre. Fokuset er på fulltidsfiskerne med hovedinntekten fra fisket. Hva har de siste årenes omfattende endringer å si for disse fiskernes liv? Hvordan forholder de seg til turismen, og i hvilken grad er de involvert i den? Lever de som upåvirkede tradisjonelle fiskere ved siden av turismen, eller har de tilpasset seg og tar del i endringene?

Ved å observere fiskerne på de tre arenaene fisket, turismen og bistanden, hvor de har en mulig ressurstilgang, utforsker oppgava hvordan de involverer seg med de andre aktørene på disse arenaene og i ulik grad får del i ressursene. Den undersøker hvordan fiskerne tilpasser seg forventningene og kravene som stilles til dem, og hvordan de spiller rollen som fisker, for å få tilgang til de ulike ressursene. Forutsetningen er at mennesket sees som en aktør som foretar individuelle valg, under visse begrensninger og motivasjoner. Begrensningene er de normer og regler de lever under og motivasjonen bygger på en samlet vurdering av verdiene; i form av fordeler og ulemper ved de ulike alternativene. (Barth 1966)

Den historiske og økonomiske utviklingen ikke bare her, men i verden generelt, har ført til en situasjon med nye jobbmuligheter, særlig innen turismen. De unge må gjøre et valg. Skal de bli fiskere som sine fedre, gå inn i turismen, eller noe annet? De fortsetter ikke automatisk i sine fars fotspor, som fedrene gjorde, da det å fiske var tettere knyttet til ens familie og kaste. Det å være fisker endres fra å være en selvsagthet til å velges. Oppgava utforsker hvordan det å velge seg et yrke som fisker, gjør noe med fellesskapet i gruppa. Uten denne selvsagtheten, må de bevise at de er verdige medlemmer av fiskergruppa.

Det vi observerer rundt oss som den sosiale formen, er enkeltpersoners handlinger. Når mange handler på lignende måte oppfattes dette som et mønster som vi generaliserer ut fra, i dette tilfellet stereotypien av fiskergruppa. Tidligere under strukturalismen var det vanlig å forklare

et samfunns karakter ut fra skikkene, og man antok det var regler og moral som avgjorde folks handlinger, idet samfunnet ble sett på som et moralsk system. Det er ikke en direkte sammenheng mellom moral og handling, fordi man ikke kan utlede fra moral til handling. Barth foreslår en annen metode for å studere sosial form, som bedre kan forklare hvordan denne prosessen skjer. Nemlig det han kaller generative modeller, der han fokuserer på selve prosessen fra valg til sosial form.

For å utforske de sosiale endringene blant fiskerne, benytter jeg den generative modellen, ikke direkte, men som en tankemodell for analysen. En tankeretningen som er kjent som prosessanalyse. Barth mener slike modeller ”kan brukes til å beskrive og studere endring i sosial form som endring i de grunnleggende variablene som generer formen”. Variablene utgjøres av valgalternativene og verdiene knyttet til de ulike alternativene. For mine informanter er valgene knyttet til om de skal bli fiskere eller noe annet, først og fremst innen turismen, men også videre skolegang, eller andre jobber utenfor bygda.

For å finne hva som har skapt valgsituasjonen, går jeg inn i historien og de store økonomiske endringene på makronivå. For å forstå rammebetingelsene de velger innen, dvs. hva de taper eller vinner på de ulike valgene, undersøker oppgava hvilke verdier som knyttes til det å være fisker, både hvordan fiskerne forstår det, hva andre ikke-fiskere mener og hvilke posisjon de har i forhold til buddhismen og kastesystemet.

Den sosiale formen som genereres ut fra disse valgene, kommer til syne gjennom deres handlinger, som beskrives og analyseres i detalj. Ved å fokusere på fiskernes relasjoner til organisasjonene, som er kommet for fullt i etterkant av tsunamien, og hvordan de forholder seg til dem, ses den nye sosiale formen enda tydeligere.

Et viktig poeng er å vise hvordan fiskernes respons på disse nye kravene og forventningene, er med på å endre betydningen av det å være fisker, samtidig som det stereotype bildet av fiskerne som en tradisjonell gruppe reproduseres. Vinklingen er på endringer og dermed også kontinuitet av kategorien fisker, med transaksjoner, rollespill og kapital som sentrale begrep

På et overordnet nivå søker oppgava å belyse hvordan mennesker ved sine valg og handlinger er med på å endre sin egen situasjon, men ikke nødvendigvis endre den generelle oppfatningen av hvem de er.

Bakgrunn for feltarbeidet og studiet.

Med tsunamien i desember 2004, som bakgrunn, der båter ble ødelagt, folk døde¹ og samfunnet en periode stoppet opp, var jeg interessert i i hvilken grad fiskere benyttet denne katastrofen til å forbedre sine liv ved å endre yrke og posisjon, der de stod på bar bakke uten båter og fiskeutstyr. Det var med utgangspunkt i katastrofeantropologien, med referanse til tekster av Oliver-Smith og McCabe (Oliver-Smith 1999, 2002) ble jeg inspirert til å se etter positive følger av en katastrofe. De beskriver hvordan samfunn er blitt mer sammensveiset og mindre lagdelt etterpå, og hvor folk har benyttet omveltningen til å starte på nytt og bedre. Jeg var nysgjerrig etter å se lignende tendenser blant tsunami rammede på Sri Lanka. Med en forståelse av fiskerne som en lav kaste, antok jeg de ville ha interesse av å klatre oppover den sosiale rangstigen, og ettersom stedet jeg valgte å studere, har ”utviklet” seg fra å være et fiskersamfunn der fisket var det naturlige yrkesvalget, til et voksende turiststed med nye jobbmuligheter, virket det sannsynlig at fiskerne, som nå satt uten båter og inntekt, ville benytte anledningen til å finne seg en jobb innen turismen som så mange av sine kollegaer og venner.

Etter kun få dager i felten viste det seg imidlertid at ingen hadde sluttet å fiske etter tsunamien. Derfor ble jeg enda mer interessert i hvem fiskerne er og hvorfor de fortsatt fisker, når inntrykket jeg hadde var at fiskeryrket blir sett på som et dårlig yrke. Selv om de ikke byttet yrke etter tsunamien, hvorfor har de ikke som så mange andre engasjert seg i turismen tidligere?

Fra før hadde jeg en ide om fiskerne som en homogen gruppe, opprinnelig en egen kaste, som fisket i et egalitært kollektivt, men fattig miljø. Ideer, basert på informasjon fra ikke-fiskere, turistinformasjon, media og lignende. Var virkeligheten for disse fiskerne en helt annen enn det bildet jeg hadde dannet meg på forhånd? Tjener de bra som fiskere? Har de valgt seg en

¹ Ifølge UNEP ble 31 000 mennesker drept, og ca 15 000 skadet. Asian Development Bank estimerte 99 000 ødelagte hus. (An overview of the impact...2007:3)

jobb som fisker eller er de outsiders som ikke evner annet? Jeg ønsket å vite mer om hvilke forhold de har til sitt yrke som fiskere, og hvilke forhold andre har til dem. De antropologiske spørsmålene om folks frie valg og systemene som begrenser, er i min interesse. Hvilke valgmuligheter har de? Hvilke valg fortar de? Barth har inspirert meg mye, idet han ikke fokuserer på systemene som styrende på folks handling, men heller hvordan enkeltpersoners handlinger genererer de mønstrene vi observerer og kaller formen i samfunnet. (Barth 1994)

Tidlig oppdaget jeg at det jeg hadde ansett som en homogen fiskergruppe, var en svært variabel gjeng med menn. Det var konfliktfylte meninger om det å være fisker, og en pågående debatt om hvem som skulle inkluderes blant de ordentlige fiskerne. Samtidig var jeg vitne til hvordan de forhandlet om sin identitet etter hvem de snakket med, hvilke forventninger som ble stilt til dem og hva de ønsket å oppnå. Om den forståelsen jeg hadde av disse fiskerne som en lavrangert, tradisjonell, homogen gruppe ikke stemmer med deres virkelighet, hvordan har det seg at jeg har fått dette bildet presentert?

Stedet

*Tuktuken*² svinger plutselig av fra hovedveien. Ingenting tyder på at jeg snart nærmer meg en av de mest populære strendene i landet. Bak gjerdene på begge sider av den smale og svingete veien, skimter jeg små eneboliger, de fleste i malt betong, omgitt av hager med blomster og frukttrær. Det som røper at dette er et turiststed er skiltene utenfor, med navn som "Flower Garden", "Neptune Bay" og "Ammas guesthouse", og små boder med postkort, smykker, saronger, trearbeider og andre suvenirer. Etter 5 minutters humpete tur kommer jeg til stranda. Mye av den srilankiske kysten er åpen og rett, men ligger stranda i en beskyttet bukt, omgitt av klipper og korallrev. Bølgene brytes ved revet og stranda er ikke så steil, så fiskerne kan lett komme seg ut og inn med båtene. Foruten båtene, er stranda pakket med restauranter og boder. Få av fiskerne bor nå nede ved stranda. Noen har flyttet opp i fjellet bakenfor, eller til andre steder. Fiskerne jeg konsentrerte meg om fisker herfra, men bor spredt i, og til dels utenfor bygda.

² En trehjulet hybrid mellom en bil og en motorsykkel

Totalt i bygda som strekker seg et stykke innover i landet, bor det i overkant av 3000 personer. Stedet er delt i 3 administrative enheter kalt *Grama Niladhari* (GN) sektorer. De ansatte hadde varierende kjennskap til sin sektor, og ingen kunne gi nøyaktige tall over befolkningens alder, yrkessammensetning og lignende. En opptelling etter tsunamien, registrerte 204 ødelagte hus innen disse tre GN sektorene. Av de 835 personer som bodde i disse husene, var 297 i full jobb. Av dem hadde 33 hovedinntekten fra fiskeri, 72 i turismen, 39 statsansatte, mens resten jobbet i andre virksomheter. (Census of Buildings and Persons Affected by the Tsunami – 2004, 2005) Forestillingene om at alle nå er gått over i turismen, kan ut fra disse tallene ikke stemme, og støtter fiskernes argumenter om at de fortsatt er en viktig gruppe her i bygda.

På et hollandsk kart fra rundt 1600, er stedet tegnet inn, men kun med kommentarer om fortet de bygde i fjellet bakenfor, for å ha utsikt over innseilingen til Galle. Dette fjellet hvor flere av fiskerne nå bor, er også opphav for kjente legender. Å finne andre historiske kilder herfra var vanskelig, for, som direktøren på biblioteket i Galle sa: ”Det har jo vært et ubetydelig sted, med fiskere, så det er ikke gjort noen undersøkelser, eller skrevet noe om det stedet.” Lignende problemer med at det ikke fins data om området, hadde også Stirrat når han studerte fiskersamfunn andre steder på Sri Lanka (Stirrat, 1988:27). Han måtte som meg få historien

fortalt fra de lokale, men den er ulik, og siden fortiden bare er interessant for dem der den er relevant for nåtiden, avhenger tolkningen av fortiden av spesifikke forhold i nåtiden (Stirrat 1988:27). I tillegg opplevde jeg at fiskerne sjelden kunne gjøre rede for familiens historie lenger tilbake enn sine besteforeldre, men antok at tidligere slektninger også bodde her og jobbet som fiskere.

Metoder

Fremgangsmåter/ deltagende observasjon/ tilnærming til feltet

I begynnelsen observerte og snakket jeg med alt og alle for å få mest mulig informasjon om stedet. Hotell og restauranteiere, ansatte, turister, organisasjonsarbeidere, hjemmевærende mødre, forretningsdrivende og mange andre. Jeg slo av en prat med de som tok kontakt med meg, og tok selv initiativ til å snakke med interessante personer. Jeg informerte om at jeg denne gangen ikke kom som turist, men for å gjøre en studie blant fiskerne, og presenterte mine interesseområder for dem som var interessert.

Siden fokuset i studien er på de fiskerne som har sin hovedinntekt fra fisket, konsentrerte jeg meg om å få informasjon om og fra nettopp dem. Først og fremst observerte jeg dem som fiskere, siden deres rolle som fisker var mitt fokus, men jeg har også sett dem i relasjoner der andre statuser dominerte, som fedre, brødre, ektemenn og venner. Jeg ville dokumentere hvordan fiskerne ser og snakker om seg selv, deres hverdagslige sosiale aktiviteter og grupperinger, og den videre verden de lever i, for å få en forståelse av deres verdier og valg. Objektet for mitt etnografiske arbeid var derfor deres normale aktiviteter, tema for samtaler, og standarder for evaluering. (Sanjek i Encyclopedia...:196) Jeg var til stede, observerte og hjalp til der jeg kunne, på stranda, i båten, hjemme, under møter og planlegging, på fest, under reparasjoner, te drikking med mer.

Min tilnærming til feltet, følger mer eller mindre bevisst Sanjeks 6 punkts liste (Sanjek 1990:92-121).

1. Mye av mitt feltarbeid, og særlig de første 2-3 mnd dreide seg om å lytte til det Audrey Richards kaller "speech in action", med henblikk på de lokales hverdagslige samtaler, uten innblanding fra meg. (Sanjek 1990) Jeg oppsøkte fiskerne i deres miljø, på stranda, der de

drar ut om kvelden og kommer inn med fangsten om morgenen. Det var først og fremst for å bli kjent og komme inn i miljøet, lære om deres liv som fiskere og deres sosiale relasjoner. Når sola står opp, og de små motorbåtene med en til to personer ombord nærmer seg land strømmer det folk til, for det meste fiskere som er gamle, syke eller av andre grunner ikke fisker. Som Mahinda sa ”Jeg er jo vant til å komme hit hver morgen, så selv om jeg ikke fisker kommer jeg hit.” eller som en ivrig fisker, på ca 45 år sa: ”Om ikke jeg har fisket selv tar jeg en tur på stranda for å se på fisken de har fanget, da vet jeg hvor de har vært og kan dra dit neste dag”. Folk står i grupper på 3-5 og prater eller diskuterer ivrig. Tolken oversetter så godt han kan, men det begrenser seg ofte til oppsummeringer av tema. Tema, og like mye deltakerne, skifter fort under samtalene, fordi folk stadig kommer og går. Mens fiskerne snakker og tolken lytter, konsentrerer jeg meg om å observere kroppsspråk, blikk, engasjement, etter hvert også hvem som snakker med hvem og hvordan de snakker; stemmebruk, tonefall ol.

2. Å naturlig gli inn i samtaler, var vanskelig for meg av flere grunner. Språklig forstod jeg ikke mye, og var avhengig av å få oversatt alle småkommentarer og hverdagsstakk. Mens tolken under en pause benyttet anledningen til å oversette til meg hva de hadde snakket om, tok ofte samtalen en ny vending og det ble unaturlig for meg å stille oppfølgende spørsmål. Men ofte ble samtalene avbrutt av folk som kom eller gikk, nye tema ble diskutert og digresjonene styrte samtalene videre. Jeg fikk ikke den naturlige impulsive og levende posisjonen i samtalene, men ble stående utenfor, både språklig og fysisk. Ofte rettet informantene seg mot tolken og ikke meg. Jeg prøvde å løse dette ved å notere stikkord, med kommentar om at jeg ville gå dypere inne i temaet ved en seinere og passende anledning. Jeg forberedte tolken på hvilke tema jeg var interessert i å vite mer om, og overlot til ham å vinkle samtalen i retning av disse temaene eller å finne et passende tidspunkt å ta det opp. Dette fungerte ofte bra.

3. Å ta opp spesifikke tema eller stille direkte spørsmål ble mer og mer min stil. Siden jeg under samtalene deres hadde vanskelig for å prate med som en av dem, benyttet jeg anledningene med færre personer tilstede til å stille mer direkte spørsmål. Jeg tok opp tema som de selv hadde snakket om ved en tidligere anledning eller noe jeg lurte på som ikke hadde blitt diskutert tidligere.

4. Med fiskerne gjorde jeg ingen strukturerte intervjuer med systematiserte spørsmål, men etter hvert som tiden gikk var det spesielle ting jeg gjerne ville vite mer om, og noterte både tema og spørsmål til enkeltpersoner jeg ville få på tomannshånd. Jeg tok aldri personene ut av deres miljø, men fant heller et ledig øyeblikk eller tilfeldig møte og utnyttet det til en dypere og mer personlig samtale. Mot slutten var jeg opptatt å komme hjem til informantene for å se dem i deres helt egne miljø, men også for å observere hus og hjem og dets atmosfære og standard, og for å møte flere av deres familiemedlemmer..

5. Til en viss grad gikk jeg inn og åpnet for diskusjoner rundt ulike tema. Men ofte var det liten respons, ikke alle informantene var like snakkesalige og hadde ikke interesse for de samme tingene som meg.

6. Under intervjuene, tok jeg aldri helt kontrollen, fordi jeg ønsket det skulle være på informantenes premisser. Jeg erfarte som Gombrich at singaleserne er svært høflige, og ser det ikke som en dyd å fortelle ubehaglige sannheter. Svaret på et ledende spørsmål er derfor gjerne “ov” (ja) men det betyr mer ”jeg har hørt”. Det må ikke tas som et ja uten å etterprøve og bekrefte (Gombrich, 1971:37). En annen fare med intervju er å stille ledende spørsmål om ting de egentlig ikke har tenkt på før, så vi som intervjuere kan tvinge helt nye tanker på personen (Gombrich, 1971:37). I møter med organisasjonsarbeidene brukte jeg intervjuguide med spesifikke spørsmål, pga begrenset tid, effektivitet, med møteform, med avtalt tid og sted på deres kontor.

Underveis eller rett i etterkant av hver samtale, noterte jeg stikkord, tema og spesielle ytringer av interesse, av Ottenberg kalt *scratch-notes* (sitert i Sanjek 1990), så jeg lettere skulle huske dagens hendelser og diskusjoner når jeg skrev ut notatene seinere på kvelden. I begynnelsen var jeg systematisk og skrev flere sider hver kveld, mens de siste månedene var hektiske, med mange hjemmebesøk, møter og mer intense og langvarige samtaler. Da kompenserte jeg for de sjeldne utskrivningene med å skrive fyldigere skrible notater i løpet av dagen. Oftere og oftere noterte jeg også under samtalene.

Foruten å være med på daglige gjøremål blant fiskerne, var jeg med på en rekke begivenheter, både med fiskerne og andre: 1 års markering av tsunamien, begravelse, bryllup, fester på stranda, disko, minnestund for døde, djeveldans, seremonier i ulike templer, møter med ulike

organisasjoner, for å nevne noen av de mest interessante. Ellers oppsøkte jeg bibliotek, museum, forskningssentra, offentlige kontorer og organisasjoner for å få bredere datamateriale om stedet. Jeg leste aviser, så på TV, leste oppslag i bygda, tok bilder, samlet ting og sugde til meg all den informasjonen jeg kunne få.

Det var hele tiden et spørsmål om å disponere tiden og gjøre valg. Hvor skal jeg være, hvem skal jeg høre på og hva følge med på. Men også hva jeg ikke ville bruke tid på. Dette var det hardeste valget. Etter hvert som jeg ble mer og mer kjent med informantene og feltet, var det lettere å velge bort, fordi interessefeltet ble innsnevret og spesifisert, og ideer begynte å formes i bakhodet mitt, og feltet smalner. (Michael Arg, 1980) Mine mål ble tydeligere og innsamlingen av data mer målrettet og systematisk. De siste ukene leste jeg gjennom notatene, systematisere og organisere, for å finne ”huller” og punkter for utdypning. Tolken og mannen min hjalp med å klargjøre begrep, og jeg sjekket fakta opp mot informasjon fra organisasjoner, fagforeninger og det offentlige.

Tolk

Når vi var på stranda prøvde jeg å få tolken til å oversette tema for samtalen, så jeg kunne få en ide om hva de snakket om og var opptatt av. Siden jeg ikke kunne språket, fikk jeg ikke med meg begrepene de brukte. Når informantene en sjelden gang selv forklarte et begrep, var det oftest i sammenheng med at tolken ikke hadde kjennskap til spesifikke fiskeuttrykk på båter, nett, vær, steder og lignende. Det ble viktig for meg å få presentert og forklart de begrepene som informantene selv bruker, og skille disse fra det tolken legger inn av egne tolkninger i sine oversettelser, derfor ba jeg tolken oversette mest mulig ordrett hva de svarte eller fortalte, men det var vanskelig for ham, siden det kunne være mange setninger som skulle oversettes. Det hendte jeg mistet poenget eller ga respons på spøk og kommentarer når latteren allerede hadde dempet seg, og samtalen var dreid over til noe annet.

Det var også tema tolken vegret seg mot å ta opp. For eksempel var jeg interessert i å vite mer om fiskernes bakgrunn, og familiens tidligere kastetilhørighet, men tolken ville ikke ta opp dette temaet, fordi han mente fiskerne ville være flau over sin bakgrunn. Jeg ville ikke tvinge tolken til å overskride sine grenser, selv om jeg mente de ikke ville ha noe imot å prate om dette, siden jeg opplevde de hadde en sterk stolthet knyttet til det å være fisker, og aldri viste

noen flauhet over sin status som fisker. Når kommunikasjonen går gjennom en tredje person, med sine forståelser og fordommer, har jeg ikke samme kontrollen over samtalene som om de hadde forgått direkte mellom meg og informantene. Tolken var en annen type enn meg og henvendte seg til folk mer direkte og pågående enn jeg ville gjort. Ved å straks gå inn i andres samtaler, brøt han barrieren, og etablerte raskt kontakt. I begynnelsen beundret jeg denne evnen til å engasjere seg i for ham ukjente mennesker og tema, men etter hvert reagerte både jeg og enkelte informanter på hans noe arrogante stil og politiske holdninger. Han var lite følsom for andres ideer og uttrykk, og kunne virke overkjørende. Jeg ser også min bruk av tolk som en av årsakene til at det tok lang tid før det føltes naturlig å be meg hjem til informantene, og at jeg ikke fikk det nære forholdet jeg hadde ønsket. Min mann, som er en mild, lyttende og ydmyk person, ble med som tolk noen dager mens min faste tolk var bortreist. Først da syns jeg informantene åpnet seg og ble mer personlige og fortrolige, og først da dro jeg på mitt første spontane og svært hyggelige besøk.

Etter hvert som jeg kjente igjen temaer og diskusjoner, spurte jeg oftere tolken om å samtidig fortelle med hvilke holdninger eller uttrykk de kommuniserte, for å se nye aspekter ved samtalene, og lære mer om deres forhold til hverandre. Siden tolken gjorde jobben med å lytte til hva informantene sa, kunne jeg i stedet rette min oppmerksomhet mot hvordan de oppførte seg når de snakker, ikke ordene men andre former for språk: kroppsspråk, holdninger, blikk, posisjoner og lignende.

Posisjonering i feltet/ mine statuser og roller

Jeg sitter under det faste treet nede på stranda og venter på at fiskerne skal komme inn fra fiske. Det kommer en ny person som jeg ønsker å slå av en prat med. Jeg snur meg mot tolken og forteller ham jeg vil prate med denne personen. Vi går side om side mot båten der mannen har stoppet. Jeg smiler og sier ”*Kohomade?*” (hvordan går det?). Avtalen er at i møte med nye informanter skal tolken først forklare hvem jeg er og hva jeg driver, og om det er greit at jeg kan bruke det jeg får høre fra ham, men han har tydeligvis glemt dette og begynner å prate om noe jeg ikke forstår, men det er ikke om meg. Jeg lytter litt, og spør ved første pause hva de snakket om og minner ham på å presentere meg. Det var viktig for meg å umiddelbart gjøre det tydelig hvem jeg var og hva jeg gjorde der, fordi jeg ville forsikre meg om at det var greit

for dem at jeg var med, observerte og lyttet, men også fordi jeg stadig opplevde at folk hadde forventninger til meg som om jeg var representant for en pengesterk organisasjon.

Mine selvskrevne og tilskrevne statuser var mange: utenlandsk, turist, hvit, kvinne, mor, student, forsker, organisasjonsarbeider, kona til en lokal, venn. Noen av disse trengs å problematiseres.

For dem var jeg en *videshikeia* (utenlandske personer). Denne betegnelsen brukes om alle utenlandske personer, og skiller ikke mellom turister og NGO arbeidere, eller studenter som meg. Det ble derfor vanskelig å posisjonere meg. De antok jeg var der på ferie, som de fleste andre utlendingene her. Samme erfaring gjorde Crick seg under sitt feltarbeid på Sri Lanka på 80 tallet: "Min umiddelbare identitet som en utlending, i deres forståelse var at jeg var en turist." (Crick 1994:11) Også Dumont påpeker denne likheten mellom en turist og antropolog: "Både turister og antropologer er metonymer fra den vestlige verden." (sitert i Crick 1994:10). Når de så at jeg ikke lå på stranda, og jeg forklarte hva jeg drev med, ble jeg spurt hvilke organisasjon jeg jobbet for. Jeg fikk ofte spørsmål om jeg kunne hjelpe: "*Madam, I have lost everything and have got no help. Can you help me?*" For å unngå slike misforståelser, og forventninger om hjelp, presenterte jeg meg tydelig, men etter 6 måneder i felten, oppdaget jeg at en av mine informanter fortsatt anså meg for å være en slags turist.

Ved siden av å bli kategorisert som *videshikeia*, ble jeg i tredjeperson omtalt som *sudi*, som er hunkjønnsformen av *suda*, som betyr hvit. Som når mannen min gikk alene og traff på en fisker, og ble spurt: "*Sudi kohedde?*" som betyr "Hvit hvor?"

Som kvinne blant en gjeng med mannlige fiskere, hadde jeg en uvanlig posisjon. "Her er ingen fiskere kvinner", men en annen hadde hørt om en kvinnelig fisker et annet sted, men aldri møtt en. Jeg hadde ikke mål om å bli som en av dem, men spilte på min kvinnelige uvitenhet for fisket, for å få detaljerte beskrivelser og forklaringer av ting en mannlig forsker ville vært forventet å vite. Som kvinne konkurrerte jeg ikke med dem om å være mann eller fisker. I stedet la jeg vekt på mine lyttende og empatiske sider, og fikk tilgang til det mer private og sensitive. Ved å ha en mannelig tolk, fikk jeg i tillegg tilgang til mannepratet. Men grove vitser og annet røft prat vegret han seg mot å oversette, så jeg måtte insistere på at jeg tålte det meste.

I tillegg til å være kvinne, var jeg mor. Jeg ble sett på som tøff og sterk, men også noe spesiell, som tok med meg sønnen min helt hit, for å henge sammen med en gjeng fiskerne. Selv om han gikk i barnehage noen timer hver dag, satte det å ha omsorgen for et barn noen begrensninger. Døgnrytmen ble tilpasset hans rutiner, og det var begrenset hvor mye jeg kunne være med på av nattelige fester og utflukter. Men samtidig åpnet det å ha barn opp for flere kontakter og samtaler om felles interesser. Alle fiskerne var selv fedre, så det å snakke om barna var et naturlig tema.

At min mann er singaleser, gjorde min inngang til feltet lettere, idet han kunne gi meg god bakgrunnsinformasjon før jeg dro. I utgangspunktet var jeg skeptisk til å involvere ham i studien, fordi han tidligere jobbet her, men etter hans ankomst midtveis i feltarbeidet, fikk jeg med hans tilstedeværelse en mer naturlig og tettere kontakt med informantene, som for ham var helt fremmede. Stemningen ble ikke så høytidlig, som ved bruk av en tolk jeg ikke kjente personlig, og som heller ikke kjente meg like godt som min mann.

Etikk og anonymisering

Som antropolog og forsker kreves det at vi får et informert samtykke fra informantene. Dette ble gjort muntlig, ved at tolken i møtet med nye informanter informerte om min rolle og mitt arbeid. Om jeg var usikker på om de hadde forstått nøyaktig hva jeg drev med, gjentok jeg gjerne en slik forklaring på et senere tidspunkt. For de jeg kjente fra tidligere besøk, var jeg ekstra påpasselig med å klargjøre min at min rolle nå var som student og ikke turist. I tillegg har jeg referer jeg i liten grad til dem. I de tilfellene hvor det var mange mennesker samlet, var et slikt samtykke vanskelig å få, men siden disse situasjonene i liten grad er beskrevet i detalj, skulle ikke dette skape problem for de som tilfeldigvis var innom og var uvitende til meg og min rolle. Jeg har anonymisert ved å bytte ut navnene. Der det er mer sensitiv informasjon velger jeg ikke å bruke navn, men snakke i generelle termer. Ut fra disse forhåndsreglene mener jeg oppgava ikke vil kunne påføre informantene skade.

Perspektiv jeg jobber ut fra

Individ versus gruppe

Jeg vil vekk fra den teoretiske diskurs, som preger nyere tekster om utvikling (Ferguson, 1994) og modernisering, til et fokus på folkene med sine livssyn og konsept, derfor har jeg ønsket å fokusere mer på det individuelle på mikronivå mer enn makronivå. Oppgava følger Weber og Barth ved å legge vekt på individuell bevissthet og aktører som former samfunnet og sosiale endringer. Før Barth sa Leach: ”det er den individuelle aktør og ikke det sosiale systemet en bør se på som kilde til kulturell vitalitet.” (sitert i Barth 1994:20) En slik individuell orientering retter fokuset på individuelle interesser, handlinger og valg.

Inspirasjonen til denne vinklingen er hentet fra Barth, som ser folk som individer som gjør individuelle valg under visse begrensninger og motivasjoner. (Barth 1966:1) Jeg legger vekt på å få fram variasjonene, samtidig som jeg ser etter mønstrene. Der mønstrene må ha å gjøre med hyppigheten av visse handlinger (Barth, 1966:1). Når vi innrømmer at det vi observerer ikke er skikker, som var vanlig før Barths tid, men tilfeller av menneskelig handling, kan vi ikke unngå å ta hensyn til valg i våre analyser, og problemet blir da hvilke begrensninger og motivasjoner som kanalisere valgene (Barth, 1966:1). Selv om personer handler som individer, er de knyttet sammen ved en rekke ulike bånd, både tilskrevne og ervervede. Alle disse relasjonene stiller ulike begrensninger og muligheter for aktørene, men ingen ser ut til å være bestemmende for ens valg. ”Handlingens hensikt er å forstås som virkningen som personen tilstreber, målorienteringen som handlingen sprang ut fra” (Barth 1994: 20) Dette må ikke forveksles med et langt snevrere spørsmål om rasjonalitet: hensikter kan like gjerne springe ut fra et ønske om å gi uttrykk for en stemning, som fra en kløktig plan hvorved aktøren tar sikte på å nå et spesifikt mål.” (Barth 1994: 20). Valg gjøres ut fra personlige interesser, og ikke som tidligere antatt at personer handler på vegne av gruppen de identifiserer seg med, selv om dette også er tilfellet i enkelte sammenhenger for fiskerne jeg studerte.

Samtidig med å være et individ, innordner menneskene seg i grupper, og følger i en viss grad denne gruppens interne normer og regler. Barth antar de har en felles ideologi og felles kulturelle verdier, men at det er ulike personlige vurderinger som legges til grunn for de enkelte valgene I Swat Pathan (Barth, 2000). fremstiller han en modell han mener er

gjeldende i alle samfunn: Folk gjør valg med utgangspunkt i ulike verdier som de setter høyest i den enkelte situasjon og ut fra disse individuelle valgene dannes det et visst mønster. Dette mønsteret blir ifølge Barth en uintendert konsekvens av en rekke spontane individuelle valg. Når folk gjør valg er det noen verdier som er avgjørende. Han bruker deres ordtak ”zin, zer, zanmin” ”kvinner, gull, land” for å illustrere hva som verdsettes i blant Swat. Kilden til makt ligger i evnen til å håndtere disse verdiene. Når man kjenner de kulturelle kodene i et samfunn og tar opp i seg verdiene kan man fullt ut bli medlem i et samfunn, og få makt og innflytelse. Med denne forståelsen analyserer jeg hvordan fiskerne vurderer, velger og oppnår sitt fullverdige medlemskap i fiskergruppen.

I "Ethnic Groups and Boundaries" (1969) vektlegger Barth grensen mellom etniske grupper og de relasjonene de inngår i, i stedet for å fiksere på en antatt "etnisk essens" ved gruppen. Oppgava tar hensyn til begge, og ser som Eidheim viktigheten av de tingene og verdiene gruppen samler seg om (Eidheim, 1970) Selv om Barth her snakker om etniske grupper, kan samme forståelse brukes på andre former for gruppedannelse, som fiskerne jeg studerte.

Det som manifesterer seg som menneskeliv i en etnisk gruppe, vil alltid være generert av et samspill av mange sammenfiltrede prosesser, og vi må prøve å modellere dem en for en uten å utgi en modell for å være den endelige. (Barth, 1994:12). Oppgava vil på lignende måte å modellere noen av endringsprosessene jeg observerte blant gruppen av fiskere, uten å påstå at disse er de eneste prosessene som spiller inn.”

Rollespill

Studien av samhandlingen, tar utgangspunkt i Goffmans ideer om rollespill. I enhver samhandling må det ”opprett og opprettholdes en enighet rundt en situasjonsdefinisjon for å skille ut hvilke av deltagerens mange statuser som skal danne basis for deres samhandling. Prosessen hvorved denne enigheten opprettholdes, er en slags selektiv kommunikasjon: Den består i å overkommunisere det som bekrefter de relevante statusposisjonene og relasjonene og å underkommunisere det som bryter med dem.” (sitert i Barth 1994: 35) Med dette perspektivet kan jeg bedre studere fiskernes relasjoner, der de ved en slik inntrykkshåndtering vektlegger ulike sider ved sin status som fisker overfor ulike aktører på ulike arenaer.

Endring

”Mønstre og form er variabler som kontinuerlig blir til og er i utvikling” (Barth 1994:23) Men hvordan kan slike endringer studeres? I Manifestasjon og prosess skriver Barth en egen artikkel om Sosial endring. (Barth, 1994) Han ser at antropologien har gitt en begrenset forståelse av sosial endring. Derfor foreslår han noen krav og nyorienteringer, han mener er nødvendige for å få bedre forståelse. ”For å forstå sosial endring, må vi ... beskrive hele samfunnet på en slik måte at vi problematiserer hvordan samfunnet vedvarer og opprettholdes, like mye som det endres over tid.” Antropologer har i studier av endring, hatt en tendens til å beskrive et sosialt system på to tidspunkter, og sågar på ett tidspunkt, og så basert seg på en ekstrapolering av disse to tilstandene, eller fra den ene tilstanden til den andre. Han er kritisk til den vanlige måten å studere endring på og kommer med forslag til nye måter å håndtere endring på. Et viktig bidrag her var hans forståelse av hvordan studiet av generative prosesser var overlegent systemteoretiske modeller (struktur-funksjonalistiske).. Forslaget hans var at de teoretiske modeller burde designes for å forklare hvordan de observerbare mønstrene eller regelmessigheter blir generert (1966:1), såkalte generative modeller. Disse modellene danner tankemønsteret for denne oppgavens håndtering av endring.

Tidligere studier

Når man tar hensyn til Sri Lankas størrelse og befolkning, har det antagelig den største tettheten av antropologiske studier i Asia. Vestlige studier av landet har vært dominert av antropologi de siste par tiår. (Goonatilake 2001:xi) Det som generaliseres av antropologene om Sri Lankas kultur og folk, er nesten utelukkende Singalesiske buddhister. (Goonatilake 2001:277). Studiene tar for seg geistlige personer som munkene (”Precept and practice”), eller spesielle grupper (”Medusas hår”). Også den interne konflikten mellom tamiler og LTTE har fått god dekning (Baker, 2001, Spencer, 2000) Men hva med den alminnelige mannen i gatekrysset? Fiskerne jeg tar for meg tilhører også majoriteten av singalesiske buddhister, men er en gruppe det tidligere er gjort få tilgjengelige studier av på Sri Lanka. Andre fagretninger har tatt for seg fiskerne med fokus på teknologi (Endresen, 1985, 1993, 1994) og utvikling (Haug og Teurlings, 2001), men ofte som del av et større prosjekt som BOBP. I India har Hoeppe gjort en grundig antropologisk studie av fiskernes kunnskaper og forhold til miljøet (Hoeppe, 2007) og det er skrevet om fiskersamfunn fra alle verdens hjørner. En tar for

seg fiskerne og deres relasjoner til turismen i Scotland (Nadel-Klein, 2003), men med en noe annen vinkling enn meg, idet hun fokuserer mer på makt aspektet.

Oppgavas oppbygning og struktur

Først gis et innblikk i øyas lange historie, med fokus på de begivenhetene som har hatt betydning for fiskerne og stedet. Den historiske gjennomgangen søker også å belyse hva som har skapt de valgmulighetene den yngre generasjonen fiskere og fiskersønnene har. Om de skal bli fiskere som sine fedre, gå inn i turismen eller noe annet.

Neste kapittel fokuserer på fiskergruppen og deres liv. Først gir jeg bildet av fiskerne slik de presenteres i turismen, i media og av ikke-fiskerne, og plasserer dem i forhold til buddhismen og kastesystemet, for å få innblikk i hvilke verdier som knyttes til fiskerne. Videre beskrives fiskernes liv slik de presenterer seg overfor meg og hverandre. Jeg identifiserer hvilke verdier som er viktige for dem og hvilke forståelse de har av sin identitet som fisker, for å få klarhet i hvilke rammebetingelser de velger innen. Hva får de igjen for å velge fiskeryrket, og hva må de gi opp. På tross av mangfoldet og variasjonene blant fiskerne, finner jeg mange fellestrekk, og ser nærmere på hva som skaper felleskap blant dem. Både gitte ytre forhold, som klimaet, og forhold som fiskerne selv styrer. Også her er fokuset på endringer som fører til nye former for felleskap, uten å glemme kontinuiteten.

Kapittel 4 omhandler fiskernes forhold til turismen. Oppgava ser på deres relasjoner og forståelser både for turismen som næring og turistene i seg selv. Ved å utforske hvor involverte fiskerne er i turismen og hvordan de møter turistene, får vi et bedre innblikk i hvilke verdier de velger mellom i de tenkte valgsituasjonene. Hvilke verdier frister innen turismen i forhold til det de får igjen for å velge fisket som levevei?

En vesentlig del omhandler generasjonsforskjellene.

Femte kapittel tar for seg fiskernes forhold til organisasjonene som har poppet opp etter tsunamien, for å yte hjelp. Hvilke relasjoner og forståelser har fiskerne til disse og hva har de å si for deres forståelse for seg selv. Disse nye forbindelsene synliggjør hvordan kategorien fisker med endrede krav og forventninger til det å være en god fisker, får nytt innhold. Den

nye sosiale formen som fiskerne ved sine valg og handlinger er med og generer, forsterkes i møtet med organisasjonene.

Avslutningsvis analyserer jeg meg frem til de endringsprosessene fiskerne en del av, og summerer opp funnene.

2 Historie

Dette kapitlet vil ta for seg historien på et generelt nivå, for å gi en historisk forståelse for øya og stedet jeg gjorde feltarbeid. I de tre hovedkapitlene hvor jeg tar for meg henholdsvis fiskerne, fiskernes forhold til turismen og fiskernes forhold til organisasjonene, vil jeg komme tilbake til det historiske som er knyttet spesielt til disse 3 arenaene. Jeg begynner med de store historiske linjene, i kronologisk rekkefølge, for så å nærme meg mitt felt og mine informanter.

Den større historien – slik den fremstilles offentlig i de store historiske verkene.

Den tropiske øya, som er ca en femtedels størrelse av Norge, men med ca 19 millionerinnbyggere³, ligger som det står i litteraturen, som en dråpe eller perle, sørøst for India. På det smaleste er det bare 40 km over sundet til India. (K.M. de Silva, 2005) Denne plasseringen, både med nærhet til India, og som et stopp på handelsruten mellom Kina og Bysantin⁴, har hatt mye å si for øyas historie både når det gjelder politikk, handel og bosetning (Peebles, 2006). Sri Lanka er kortformen av Democratic Socialist Republic of Sri Lanka⁵, siden navneendringen fra Ceylon i 1972, og betyr den strålende øya. Det var europeerne som kalte den Ceylon, men på gresk var øya tidlig kjent som Taprobane og på arabisk Serendib. Det første kartet over Sri Lanka som fins, er fra 200 tallet (Codrington, 2000). Men det er sikre bevis på bosetninger allerede for 130000 år siden, og antagelig også 30000 år siden, ja kanskje 500000 år siden. (Deraniyagala, 1998)

³ Tallet fra folketellingen i 2001 var 18 797 257 (Brief Analysis of Population and Housing Characteristics, 2001:2), mens det estimerte tallet for 2006 er 19 886 000 (Estimated mid year population, 2008).

⁴ Bysantin regnes for å være den sørøstlige delen av romerriket under middelalderen. Det området de snakket gresk.

⁵ Hvor demokratisk og sosialistisk republikken er, er noe både de Silva og Peebler diskuterer i sine historiske beskrivelser av øya. også Foster diskuterer Sri Lankas demokratiskhet i ”South Asia in a globalizing world” (fotnote 3 s.181, pluss s .169)

Buddhisme

Ulike kongedømmer fra det nordlige til seinere mer sørlige India, har hatt både kulturelle, religiøse, politiske og økonomiske påvirkninger på øya, ved at de i ulike perioder kontrollerte deler av den. (K.M. de Silva, 2005) Men den påvirkningen fra India som er mest merkbar i dag, er ankomsten av Buddhismen fra det nordlige India, med keiser Ashokas delegasjon ca 250 f.kr. (Peebler, 2006). Sri Lanka har den lengste sammenhengende buddhisthistorien av alle de buddhistiske landene, og munkeordenen Sangha⁶ har eksistert siden introduksjonen av buddhismen. Buddhismen ble feiret stort i under Vesak fullmånen 12. mai 2006. Det var da 2550 år siden Buddha forlot jorda (Samaranayake, 2008).

Buddhismen har hatt en sterk posisjon på Sri Lanka, selv når hinduismen fortrengete den i India (K.M. de Silva, 2005), og tross ulike seinere indiske herskere og koloniherrers forsøk på å forby den. De har sett på seg selv som et utvalgt folk til å forvalte buddhismen, slik den historiske teksten *Mahawamsa* forteller de ble da Buddha ankom øya ca år 600 f. kr. Mange har brukt, og bruker fortsatt denne historien politisk, for å naturalisere og rettferdiggjøre singalesernes makt og forrang til øya. (Peebles, 2006) I dag er på landsbasis 76,7 % buddhister. (Number and percentage of population by district and religion, 2001)

Sentrum i nord

Anuradhapura som ligger i det nordlige, tørre området var senter fra det tredje århundre før kristus til år 993 (Sacred City of Anuradhapura, 2008). Stedet som også ble det buddhistiske sentrum for Theravada skolen⁷ vokste seg stort, og under kongedømmets høydepunkt på 400

⁶ Sangha is a word in Pali or Sanskrit that can be translated roughly as "association" or "assembly" or "community", (samling, samfunn, gruppe, forening, sammenslutning). It is commonly used in several senses to refer to Buddhist or Jain groups. Traditionally, in Buddhism sangha almost always has one of two meanings: most commonly, sangha means the monastic sangha of ordained Buddhist monks or nuns. (History of S.L., 2008)

⁷ Theravada skolen er en tidlig form av Buddhas lære, som i dag finnes i Sri Lanka og sør øst Asia. (Pāli: theravāda; literally, "the Way of the Elders") Det er *theravada* buddhismen som fikk utvikle seg på Sri Lanka, og Anuradhapura ble det religiøse senteret som tiltrakk seg pilgrim�er og studenter helt fra Kina. (Peebler, 2006, s 22) theravāda; literally, "the Way of the Elders")

tallet, er det estimert at 4-7 millioner mennesker bodde i den nordlige tørre sonen⁸, et tall som antagelig utgjorde 90 % av øyas totale befolkning (Peebles, 2006:19). Det ble handlet med luksusvarer som edelsteiner, perler og krydder og sendt delegasjoner både til Kina og Bysantin i denne perioden. Kongedømmet var basert på utbygde nettverk av vanningsystem, med ris dyrkning. Senteret som ikke ble funnet før på 1900 tallet, fikk i 1982 plass på Unescos liste over verdensarven og er et populært turiststed både for lokale og utlendinger. Etter Anuradhapuras fall, ble Polonnaruwa hovedstad. I tillegg til disse to oldtidsbyene, har Sri Lanka 5 andre steder på denne listen; Ancient City of Sigiriya, Golden Temple of Dambulla, Old Town of Galle and its Fortifications, Sacred City of Anuradhapura, Sacred City of Kandy og Sinharaja Forest Reserve.

Forflytning sørover

Rundt 700 minker befolkningen i nord, og fra 1000- 1600 skjer det en forflytning av de singalesiske sentrene sørvestover til den våte sonen. Dette forklares med et økt press fra sterke indiske kongedømmer, malaria oppblomstring og klimaendringer. Det er ingenting som tyder på at det var en migrasjon innen landet, men isteden en tilstrømning fra det overbefolkede handelssenteret i sør India til de sørlige kystområdene på Sri Lanka. I sør var det tettere skog og vanskeligere dyrkningsforhold, så folk bodde antagelig i begynnelsen mer spredt, uten store sentra, men med mindre lokale markeder (Peebles, 2006:21-22,32). Arabiske handelsfolk hadde kommet til øya fra 1000-tallet, og de som etablerte seg her forbandt nå øya til det muslimske handelssenteret på sørvest kysten av India (Peebles, 2006:33). Også Karavafolket, som fiskerne antas å stamme fra, kom hit fra India i denne perioden.

Kolonitiden

Da portugiserne først kom i 1505, ønsket de å monopolisere handelen mellom det indiske hav og Europa, ved å lede den sjøveien rundt Kapp det gode håp, og de klarte til en viss grad dette om enn med mye motstand. Etter 1534 begynte romersk katolske misjonærer å omvende srilankere, særlig fra fiskersamfunnene på vest kysten (Peebles, 2006:37). Også i dag er

⁸ Wet zone og Dry Zone er navn som brukes for å beskrive de to områdene, henholdsvis nord og sør på øya.

mange av fiskerne i Negombo området kristne, mens de lenger sør, der jeg gjorde feltarbeid, nesten utelukkende er buddhister. Ifølge Peebler var det portugiserne som innførte begrepet kaste på de sosiale enhetene på øya (Peebles 2006:43). Karava var en ny sosial gruppe, og fisker kaster ble identifisert med denne *karava* kasten. Disse omgikk mye med portugiserne og tok fordel av det, ved å bli deres håndverkere og entreprenører. Mange opparbeidet seg rikdom og konkurrerte om forrang til elite kasten *govigama*⁹, som reagerte med forakt. (Peebles, 2006:43)

Da hollenderne kom på 1600 tallet, tok de kontroll over havnene i Negombo og Galle. En del giftet seg med lokale kvinner og ble opphavet til den kategorien som i folketellingene regnes som Burgher, og bodde i de største havnebyene, deriblant Galle¹⁰, som bare ligger noen kilometer fra stedet jeg gjorde feltarbeid. Som portugiserne, klarte heller ikke hollenderne å få kontrollen over Kandy kongedømmet i fjellområdene midt på øya, men da britene ville inn som den styrende kolonimakten, gikk de bakveien og fikk i 1815 den fulle kontrollen over øya (Peebles, 2006). Britene satte i gang tiltak for å industrialisere og utvikle landet. Den første kaffeplantasjen kom i 1823, som i 60 år senere blir byttet ut med te på grunn av sykdom. I 1844 ble slaveri forbudt. Kommunikasjonen gjøres lettere med telegraf virksomhet med India i 1858 og åpning av jernbanen mellom Colombo og Kandy i 1867. Colombo radio stasjon åpner i 1924 og flyplassen i 1938. I 1939 etableres Bank of Ceylon, og i 1942 erstattes University College, som var en forstudie til universitet i England, med University of Ceylon. Og Sri Lanka var en begynnende moderne og industrialisert øy.

Det fins mye historisk materiale fra kolonitiden, men det meste tar for seg de større politiske og økonomiske hendelsene, få snakker om hva folk drev med, og hvordan hverdagslivet artet seg (Wickramasinghe 2006; xvi), for eksempel for fiskerne. Også innen fisket skjedde det store endringer, idet det ble mer og mer integrert i den nasjonale økonomien, på grunn av nye muligheter ved forbedringer og bygging av transport, og produksjonen av is. Dette førte til at fersk fisk kunne fraktes over hele øya og tørrfiskproduksjonen ble redusert (Stirrat, 1988:25).

⁹ *Govigama* var den høyeste av kastene på Sri Lanka. Bønder, landeiere.

¹⁰ Norah Roberts har skrevet boken *Galle as quite as asleep*, som fokuserer på burgherne og deres rolle i byen under og etter koloni tiden.

Selvstendig

Etter at landet ble selvstendig 4. februar 1948, har det prøvd å bygge opp et sterkt styre. Ved valget i 1956 kom en populistisk koalisjonsregjering til makten under ledelse av Solomon Bandaranaike. Makten ble fortsatt holdt blant den samme eliten, men utvidet noe ved å inkludere handelsmenn, landeiere, lærere, ayurvediske utøvere og buddhistiske prester. Basisen for den nye klassealliansen var en religionslingvistisk nasjonalisme blant singalesiske buddhister (Yapa, 2002:192). Den sovjetiske modellen for utvikling ble beundret av både de liberale og marxistene i koalisjonsregjeringen. Ved å overta private busselskap var statskapitalismen i gang (Yapa, 2002:192).

”The official language act of 1956”, gjorde singalesisk til det eneste offisielle språket (Yapa, 2002:192). Dette satte i gang konflikten mellom tamiler og singalesere. Statsministeren Solomon Bandaranaike blir myrdet i 1959 og hans kone Sirimavo Bandaranaike tar over etter ham. Hun blir i 1960 verdens første valgte kvinnelige statsminister, under parolen: ”Sinhaha only” (Peebles 2006:142-146).

Økonomien

I 1977 skjedde det en liberalisering av økonomien, idet den nye, mer høyreorienterte, regjeringen satte i gang en rekke reformer; liberalisering av import, promotering av eksport, oppmuntring til utenlandske investeringer, byggingen av frie handelssoner og massive lån på internasjonale kredittmarkeder. De nye modellene for utvikling var de nylig industrialiserte landene Hong Kong, Singapore og Taiwan. Den utenlandske gjelden økte betydelig, den var over 5 % av BNP på 80 tallet (Yapa, 2002:193).

Den største suksessen med liberaliseringen, kom med opprettelsen av den første frie handelssonen (Free Trade Zone - FTZ) nær den internasjonale flyplassen i 1978. Tre år senere ble den andre FTZ opprettet og den tredje i 1991 i Koggala (Peebles 2006:145), bare noen kilometer unna stedet jeg gjorde feltarbeid. Her arbeidet ung jenter, med lange arbeidsdager og begynnerlønninger på under en norsk krone per time. Eksporten av tekstiler ga sårt trengt utenlandsk kapital til landet, og økte fra under 10 millioner US dollar i 1977 til 280 millioner i midten av 1980, videre til 1,2 billioner i 1992 og 2,3 billioner i 2004 (Peebles 2006:145). I

2005 utgjorde tekstil og klær mer enn 60 % av eksporten, mens plantasjeavlingene som i 1970 utgjorde 90 % av den totale eksporten, var sunket til ca 15 %.

Samtidig med liberaliseringen av økonomien ble utgifter til sosial støtte redusert, men i stedet kom nye program for fattigdomsbekjempelse, for eksempel *the national housing programme*, som ville øke andelen selveierboliger blant de fattige. Et annet program som ga fattige små beløp til forbruk og oppstart av småhandel, fikk penger av internasjonale utviklingsorganisasjoner og verdensbanken, fordi deres logikk var lik den nye utviklingsfilosofien med frie markeder, investeringer i menneskelig kapital, bedriftsutvikling, og sikkerhetsnett for de fattige. En effekt av liberaliseringen, var denne tilgangen på utenlandsk bistand. Sri Lanka fikk på et tidspunkt den høyeste bistanden i verden, regnet per person (Peebles, 2006:144). I 2000 hadde 18 av de 25 distriktene distriktsutviklingsprogram med støtte fra forskjellige land og organisasjoner. I årene etter liberaliseringen blomstret økonomien, og det har vært en betydelig vekst i økonomien siden da (Peebles 2006:1, 142-146).

Nylige endringer i regjeringen, har medført politiske inversjoner. For tiden har det regjerende Sri Lanka Freedom Party, siden november 2005, under ledelse av Mahinda Rajapaksa, en mer statisk økonomisk tilnærming, som søker å redusere fattigdom ved å styre investeringer til ufordelaktige områder, ved å utvikle små og medium bedrifter, påskynde landbruk og utvide den allerede enorme statsadministrasjonen. De har også begrenset privatiseringene. Sri Lanka har hatt 4.5 % vekst i GDP de siste årene¹¹, men i 2005 nådde den 5 %, og i 2006 mer enn 6 %. De mest dynamiske sektorene er nå matvare produksjon, tekstiler og klær, mat og drikke, havnekonstruksjoner, telekommunikasjon, forsikring og banktjenester. (Sri Lanka, 2008) Tross god vekst i økonomien, har landet allikevel vært avhengig av internasjonal støtte (Peebles 2006:179). I tillegg til eksporten er turismen og overføringer fra srilankere i utlandet to store kilder til utenlandsk kapital.

¹¹ Med unntak av en tilbakegang i 2001.

Turismen

Turismen var et satsningsområde for regjeringen siden 1960-tallet, men ble hindret pga manglende kapital til investeringer i hoteller og fasiliteter. Etter de økonomiske reformene i 1977 investerte både lokale og utenlandske investorer i turismen, og landet tiltrakk seg økende antall globale turister. I 1979 kom det langt flere enn det var rom til, men kapasiteten økte og 1984 nådde en topp med 325 000 turister. Pga krigen (Eelam war II), kom det færre helt frem til 1989, med økning mot en ny topp på 450 000 i 1994, før krigen (Eelam War III) igjen reduserte antallet turister frem til våpenhvilen i 2002. I 2003 passerte turist tallet 500 000 og kunne ha nådd 600 000 i 2005 om det ikke hadde vært for tsunamien og den politiske usikkerheten. Andre endringer i turismen er hvilke grupper som kommer. Mange hadde håpet og satsset på en rik overklasse, men opplevde at det var den europeiske arbeiderklassen som kom på ferdigbetalte feriepakker. Andre var asiater og yngre som ble tiltrukket av de billige strandhotellene. De seinere år har mønsteret endret seg til at inderne utgjør den største turist gruppen fremfor britene (Peebles 2006:146-148).

Srilankere i utlandet

Rundt 800 000 srilankere (nesten 5 % av befolkningen) og de fleste av dem kvinner jobber i utlandet, hvorav 90 % i Midtøsten. Disse sender hjem mer enn 1 billion dollar i året, et beløp som tilsvarer mer enn en femtedel av eksportinntekten (Peebler 2006:147, Sri Lanka, 1990). En annen udokumentert form for overføringer fra utlandet er penger samlet inn av LTTE¹² fra tamiler bosatt i utlandet (Peebles 2006:147). Bare Storbritannia, Canada og Australia antas å bidra med 1,5 millioner dollar per måned. (Trends in outside support...2001:50)

Etnisitet

Buddhistene utgjør majoriteten med ca 70 % av befolkningen, som i 2006 var beregnet til 19.9 millioner (Statistical abstract, 2008:tabell 2.16 og 2.1a), og forventes å stige til 23,6

¹² LTTE - Liberation Tigers of Tamil Eelam, separatistopprør under ledelse av Vellupillai Prabhakaran. Nå betegnet som en terrorist gruppe, av en rekke land.

millioner i 2050 (World population prospects, 2005:38). I statistikken for folketellingen i 2001, deles innbyggerne inn etter etnisitet og religion som ved den første moderne folketellingen i 1871, som ble satt i gang av det britiske kolonistyret.

Tamilene som utgjør ca 17 % av befolkningen er egentlig en kompleks gruppe: De fleste er hinduister, men noen er muslimer eller kristne. Størsteparten bor i nord (og regnes som Sri Lanka tamiler og antas å ha kommet til øya for mer enn 2000 år siden) mens mange av de som under kolonitiden kom for å jobbe på plantasjene i innlandet fortsatt bor der og kalles indiske tamiler. (Peebles, 2006) I den sørlige provinsen er det få tamiler, og i divisjonen¹³ jeg gjorde i feltarbeid er kun 0,17 % tamiler.

Den 25 år lange borgerkrigen mellom staten/singalesere på den ene siden og LTTE/tamiler på den andre siden, har drept mer enn 65.000 mennesker (Peebles 2006:1). Denne konflikten dominerer vinklingene i historiebøkene om Sri Lanka, og tar opp mange hyllemetre på biblioteket, både innen antropologi, sosiologi, samfunnsgeografi og statsvitenskap, men også naturvitenskaplige tekster. Holdningene blant singalesere jeg møtte, støttet regjeringens syn. Ingen tamiler bodde her på stedet, og denne konflikten ble tema bare i forbindelse med nyheter i media, om sprengninger eller annet angrep på singaleserne.

Andelen muslimer er på landsbasis 7,6 % (Statistical abstract, 2008:tabell 2.16), men i likhet med tamilene, bor ikke disse jevnt fordelt over hele landet, men konsentrert til de større byene, for eksempel utgjør muslimene nesten 30 % av befolkningen i Galle¹⁴, den nærmeste byen til der jeg gjorde feltarbeid, mens divisjonen min kun har 0,025 % muslimer. Andelen singalesere i det området jeg studerte er derfor så høy som 99,7 %. Fiskerne er alle buddhister, og de handler og omgås i liten grad med andre enn buddhistiske singalesere.

Under den 443 år lange kolonitiden fra 1505 – 1948, først under portugisisk, så hollandsk og til slutt britisk styre, konverterte mange til kristendommen, særlig på vestkysten og ikke minst i Jaffna, hvor amerikanske misjonærer fikk i gang det som skulle bli Asias kanskje aller beste

¹³ Jeg følger den offisielle statlige inndelingen av landet i distrikter som igjen deles i divisjoner og til slutt i mindre sektorer.

¹⁴ Galle utgjør både et større distrikt og en divisjon. I denne sammenheng er det Galle divisjon jeg referer til.

skoler (Peebler, 2006:7). I dag teller de kristne like mange som muslimene; ca 7, 6 % (Statistical abstract, 2008:tabell 2.16).

Når en regner etterkommerne av europeiske immigranter, som kalles Burgher som en egen etnisk gruppe, de fleste av dem kristne, og tar med de to siste gruppene i folketellingene; Chetty og Baratha¹⁵, er befolkningen på Sri Lanka mer kompleks enn slik den fremstår i media i forbindelse med den etniske. Det bodde også et ”urfolk” her som nå kun utgjør under 1 % av befolkningen, hvorav de fleste bor i innlandet.

Fremtidsutsikter

Med 92 % lese- og skrivekyndige, er Sri Lanka best i sør Asia. Også på de andre faktorene for et lands utviklingsnivå skårer Sri Lanka høyere enn mange av de andre asiatiske landene. Men Peebler mener øyas fremtidige økonomi er svært usikker, idet gjenopptakingen av den sivile krigen vil svekke veksten og politikerne er også splittet i sin økonomiske strategi (Peebles 2006:150). Siden de økende sammenstøtene i 2006 med anklager om brudd på menneskerettighetene, har mye hjelp blitt trukket tilbake, investorer og turister styrer unna og det ser ikke lyst ut for øyas fremtid. (Peebles 2006:179)

En av de mest håpefulle tegnene er starten på oljeboring. (Peebles 2006:150)

Litt historie om fiskeri på Sri Lanka, fra 1952 til i dag.

Kystfisket er definert som fiske innen kontinental beltet opp til 40 km fra kysten. Forholdsvis presise tall over fiskeri på Sri Lanka har vært samlet siden 1952. Den gang var produksjonen 25.000 tonn, omtrent halvparten hver fra strand nett og tradisjonelle fartøy. Dyphavsfiske og innlandsfiske utgjorde bare 3 %. Mellom 1952 og 1958 økte produksjonen til 40.000 tonn. Det var også i denne perioden man forsøkte å intensivere motoriseringen av de tradisjonelle fartøyene. De hadde begynt eksperimenteringer allerede i 1937, men det var først på 50 tallet at motoriseringen var etablert med 100 motoriserte båter. (FAO, 1995:2-3)

¹⁵ Chetty er en sør indisk handelskaste av hinduer (Peebler 2006:195). Baratha (singalesisk: Parava/ Bharatakula) regner seg som en egen kaste immigrert fra India i kolonitiden.

På 60-tallet kom den motoriserte glassfiberbåten som brukes i dag for fullt, i tillegg til en større 3,5 tonns plankebygget motorisert båt og ikke minst nylon nettet, som kom til Sri Lanka i 1955 (Stirrat, 1988:37). I denne perioden mer enn doblet produksjonen, og nådde 85.000 tonn i 1965. de tradisjonelle umotoriserte båtene sto for halvparten av denne fangsten. Antagelig pga de nye nylon nettene. Interessen for å utvikle dyphavs fisket økte og Ceylon fisheries corporation ble dannet. (FAO, 1995:3)

De neste årene fram til 1977 økte produksjonen lite. Årsakene var nedgang i operative 3,5 tonns båter fordi import restriksjoner førte til manglende nett og deler. Utviklingen av dyphavs fiske feilet pga manglende kapital og kunnskap, og sto for kun 0,4 % av all produksjonen. For å bøte på dette ble det etablert en rekke institusjoner: Ceylon fishery harbours corporation (cfhc), en egen fiskeriminister, et institutt for fiskeriutdannelse, et institutt for fiskeriteknologi, og 3 utdanningsentre. Flere fiskehavner ble også bygget (FAO, 1995:3).

Fra 1977 fram til krigen i 1983 var produksjonen igjen økende. Det var en årlig økning på 6-10 %. Årsakene var hevingen av importrestriksjonene og økt lokal produksjon av utstyr. I 1981 kom ca 70 % av produksjonen fra mekaniserte fartøy. Selv om dyphavs fisket tredoblet, utgjorde det allikevel bare 1,2 % av den totale produksjonen. NARA – National Aquatic Research Agency ble etablert og håndterer forskning og noen aspekt ved utviklingen (FAO, 1995:3).

Satsningen etter 1983 har vært på utvikling av innlandsfisket og dyphavs fisket ved å introdusere større fartøy, bedring av infrastruktur for markedsføring og distribusjon, og bedring av levestandarden for fiskerne. (FAO, 1995:3)

Siden introduksjonen av 18 fots båter med påhengsmotor har de økt til å utgjøre 30 % av alle kystfartøyene på Sri Lanka (BOBP1993:1). I de senere år er dyphavs fisket utvidet til å omfatte 400 flerdags båter på 10-12 meter (BOBP1993:1). I 1995 besto fiskeflåten av 27.000 ulike fartøy, hvorav 13.000 (48 %) motorisert (FAO, 1995:7).

3 Fiskerne

Jeg ligger på en oransje solseng under et palmetre på en lang hvit sandstrand, og myser ut der bølgene brytes av korallrevet et lite stykke fra land. En fisker med mørk glinsende overkropp og et rutete tøyestykke som skjørt rundt livet, kommer padlende lydløst forbi i en solbleket og velbrukt katamaran. For en idyll. Jeg snur meg over på magen, for ikke å bli solbrent allerede den første dagen. Jeg er turist, på ferie, langt vekk fra den slitsomme hverdagen hjemme.

Omtrent slik opplevde jeg det, da jeg kom som turist til dette stedet for første gang for 9 år siden.

Når jeg nå sitter på det samme stedet, på den samme, nå nymalte solsengen og ser fiskeren padle forbi i en skinnende blank turkis katamaran, er det spørsmål på spørsmål jeg stiller meg. Hvem er han, hvordan klarer han seg etter tsunamien, hvorfor fortsetter han som fisker, hvordan har han fått ny båt? Hvilke nettverk er han en del av? Hvordan forholder han seg til turismen? Det er med antropologiske øyne jeg nå retter blikket mot ham.

For meg har forståelsen av fiskerne til nå bygget på iakttakelser under tidligere besøk, karakteristikk gitt meg gjennom reisehåndbøker og hjemmesider, som fremstiller ulike turiststeder på Sri Lanka som eksotiske perler med fiskerne som en egen og spesiell gruppe mennesker:

A typical morning scene on the Western and Southern coasts. Fishing is still done mostly by oruwa canoe-like out-rigger boats like these, but now small motorized boats are beginning to replace these ancient crafts. People in Sri Lanka have been using oruwas like these for centuries and the evolution goes back to pre-historic times.

The days catch like, tuna and seer, crabs and prawns (shrimp) are sold right off the boat at the beach, to the highest bidder, with one small caveat. Haggling with the fishermen for the price of fish could be harmful to your well being !! - they are notoriously short tempered, and Oh !! the language if you cross them !! .

(Looking for a fresh catch, 2008)

Fiskerne fremstilles som en kuriositet for turistene. De blir presentert som annerledes, som en egen type mennesker med spesielle kvaliteter, ja til og med temperament. Fiskerne blir brukt som illustrasjon på det eksotiske og tradisjonelle, som det antas turistene kommer for å oppleve.

Er fiskerne i dag en slik spesiell mennesketype som de her fremstilles som? Før jeg lar fiskerne selv snakke om sine liv, vil jeg presentere det bildet folk innen turismen her ga av fiskerne.

Fiskerne er ikke som oss

Når jeg spør folk jeg kommer i prat med på restauranten, stranda eller butikken, om å beskrive fiskerne, er det særlig det ytre de legger vekt på: Fiskerne går kledd i sarong. De har bar overkropp, eller skjorte med de øverste knappene i skjorta knappet opp. De er mørke i huden. De går barbeint eller i slippers. I tillegg til disse ytre beskrivelsene, ble de karakterisert med utgangspunkt i ulike laster, og negative assosiasjoner: ”de drikker”, ”de røyker *bidi*”, *en lokal sigarett*¹⁶, ”de tygger betelnøtter¹⁷” og ”de banner hele tiden”. Det er ikke bare fiskerne som har disse lastene, men det er disse trekkene ikke-fiskerne, både lokale og folk utenifra, la vekt på i sine beskrivelser av fiskerne.

¹⁶ *Aruna bidi*, forkortes *bidi*. En kort brun liten sigarett, laget på Sri Lanka.

¹⁷ En blanding av blader, betelnøtter, lime og ???

En manager ved et av hotellene mente sågar at fiskerne har en helt egen måte å tenke på. En tankemåte, som gjør at de vanskelig kan samarbeides med og heller ikke utvikles. Han mente fiskerne ikke ønsker endringer, og i hans øyne er de nærmest uforanderlige.

Jeg får presentert ideer om en egen personlighet knyttet til det å være fisker, på samme måte som teksten over myntet på turistene. Også her, blant de lokale, blir det tradisjonelle ved fiskernes liv vektlagt. Men det er ikke det eksotiske, men heller det konservative, gammeldags og uforanderlige ved det å være tradisjonell de lokale trekker frem. Jeg registrerte en stereotypifisering av fiskerne som en gruppe mennesker som er tradisjonelle, gammeldags, med en annen tenkning og levemåte, som er tøffe, banner, drikker og røyker. Kvaliteter som stigmatiserer dem som mindreverdige.

Jeg legger vekt på dette stereotype bildet som fiskerne presenteres med, og som også jeg først dannet meg, fordi et poeng med oppgava er å vise hvordan fiskerne med sine handlinger selv er med på å opprettholde denne forståelsen av dem som tradisjonelle. Dette tar jeg for meg i kapitlet om fiskernes forhold til turistene.

Men hvor kommer disse forestillingene om fiskerne fra. Hva er det de bygger sine ideer og vurderinger av fiskerne på?

I neste kapittel går jeg til to av de sentrale systemene buddhismen og kastesystemet som gjennom klassifisering, regler og normer har dannet rammene og strukturen i samfunnet, og vært med å plassere fiskerne i verdi. Jeg vil nå vise hvordan disse fortsatt er av betydning for fiskerne, og for de yngre i valg av yrke.

Det er syndig å drepe

En helt alminnelig dag under en hverdagslig prat ved fiskerutsalget på stranda, ble jeg vitne til en heftig diskusjon, som satte lys på buddhismens betydning.

Når jeg ankommer fiskeutsalget er praten som vanlig i gang. Temaet dreier inn på den nær forestående fullmåne. Hver fullmåne er fridag for fiskerne, som for resten av Sri Lanka, men denne måneden skal det arrangeres *Perahera*, en stor fest med opptog ved et gammelt tempel i Kataragama lenger sør, og mange kommer til å dra forbi her på veien. Tradisjonelt har

lokalbefolkningen gått sammen om å lage mat og drikke, som de serverer gratis til reisende, på vei til templet. En av de yngre guttene, som ikke er fisker, men henger en del på stranda, foreslår at fiskerne (inkludert meg og tolken) kan arrangere en slik *dansala*. Stemningen blant de fem mennene som står og prater er lystig og de er positive til ideen. Det er litt snakk fram og tilbake, særlig i forhold til hva vi skal servere; fra enkel saft blandet med vann, til å ha i hakket ananas og andre frukter. Ideene blir mer og mer entusiastiske. Når en av fiskerne kommer med følgende uttalelse, blir det heftige diskusjoner og uenighet. ”Vi burde gjøre noe godt, for å veie opp for alt det dårlige vi gjør som fiskere.” Han traff tydeligvis et sårt punkt, for en av de andre protesterte resolutt: ”Vi har ingenting å veie opp for” ”Hvis vi skal gjøre dette, er det ikke fordi vi har noe å gjengjelde, men fordi vi vil.” Det utviklet seg en heftig diskusjon som endte med at gruppen ble oppløst.

Denne uttalelsen ”Vi burde gjøre noe godt, for å veie opp for alt det dårlige vi gjør som fiskere.”, knytter jeg til Buddhismen og leveregelen om ikke å drepe. I den buddhistiske lære sier den første av de fem levereglene at man ikke skal drepe levende vesener, og det gis ingen unntak for fisk. Fiskerne som daglig fanger fisk bryter denne leveregelen og sees derfor på som mer umoralske enn andre, ikke-fiskere. Det å fange fisk er i motsetning til de buddhistiske ideer om det rette liv. Lignende uttalelser er funnet i tekster fra århundrer tilbake. Janavamsa¹⁸ spesifikt tilegnet en lav status til Karava folket fordi de syndet ved å ta liv uten ”tilgivelse” (Roberts 1982:62).

Det at fiskerne dreper, hadde jeg hørt jeg snakk om blant ikke-fiskere, men var første gang jeg hørte fra en fisker. Jeg ble svært overrasket og grunnet en stund på dette. Ser de på seg selv som slakterne som dreper dyr, og dermed mer umoralske og plassert lavere ned på den hierarkiske stigen av gjenfødelse?

Det viste seg at det her var en språklig nyanse som gjennom tolken ble forvridd, siden han var mest opptatt av å oversette betydningen av det som ble sagt, på bekostning av det ordrette. Selv om det ikke var ordet *maruwa* (å drepe) fiskeren brukte, brukte tolken det engelske ordet

¹⁸ It is not considered a historic chronicle, but contains theories / myths in some detail about social structures of the country, especially the casts. (Nevill, Hugh, 1887, The Gadi or Gadi race in Ceylon. In Taprobanian, s. 103, 113 sitert i *A Study on the Status of Birth Registration & Registration of Persons in Sri Lanka*, ETC Lanka (Private) Limited – March 2 2005, URL: http://www.plan-lanka.lk/pdf/BR_report.pdf [Lesedato 09.05.2008]

kill i sin oversettelse til meg. Ordet fiskeren brukte var *pao*, som betyr stakkarslig eller syndig. Om fiskere og de som dreper dyr brukes uttrykket ”*pao kare job eka*”, som kan oversettes som ”en syndefull jobb”. *Pao* kan brukes i ulike sammenhenger med litt ulik betydning. Mest blir det brukt om dårlige handlinger. Den som gjør noe umoralsk, for eksempel skader eller dreper, sies å ha gjort *pao* (*ea pao weddak kara*), mens den lidende part, blir omtalt med *pao eyarte*, som kan oversettes med ’stakkars ham’. *Pao* trenger for dem ingen forklaring, fordi begrepet er kjent fra den moralske lære i tempel, hjem eller skole. Fiskerens uttalelse om synd (*pao*), tolker jeg slik: Han ser seg selv som en syndig mann siden han er fisker, men han ønsker for seg selv, og foreslår også for de andre, å veie opp for dette ved gode handlinger. Denne ene uttalelsen, kommentaren og den videre diskusjonen tydeliggjorde fiskerens plassering og forståelse av seg selv i forhold til buddhismen og resten av samfunnet.

Å knytte sin forståelse og vurdering av fiskerne opp mot den buddhistiske lære, gjorde en annen informant enda tydeligere overfor meg. Under en lang fortrolig samtale om stedet, fiskernes og hans liv, la han frem sin klare formening om tsunamien. Han mente den kom som en straff eller følge av alt det dårlige de som fiskerne har gjort. Noen dager seinere oppsøkte han meg for å forsikre seg om at jeg ikke måtte fortelle de andre fiskerne hva han hadde sagt, fordi de ville bli veldig oppbrakt.

Om jeg spurte fiskerne direkte om deres forhold til det å fange fisk, fikk jeg i svar at det er helt greit å fiske, for selv om fisken dør, anser de ikke det som å drepe. Verken ordet å drepe (*maranava*) eller slakte (*mas karennewa*) ble brukt om fisk, men heller det nøytrale *alannawa*, som betyr å fange. De skilte også mellom fisk og dyr, som ku, geit og gris. Å drepe disse var noe annet, og syndig.

På Sri Lanka, spises det stadig mer kjøtt, også blant buddhister. Blant de buddhistiske læremestrene har det i århundrer vært uenigheter om det å spise kjøtt skulle være lov eller ikke. Enkelte lærde mente det var opp til hver enkelt å bestemme. Men den gjennomgående forståelsen var da, og er fortsatt: Det er ikke så ille å spise kjøtt som å drepe dyrene. (The impact... 1980) Som de buddhistiske tekstene skiller fiskerne mellom det å drepe og det å spise. Innstillingen var at buddhister ikke skal drepe, og slakterjobben gjøres av andre; muslimer. Fiskerne her, spiser mye fisk og sjelden kjøtt. ”Jeg har aldri smakt kjøtt.”, ”Jeg har smakt det, men syns ikke det var noe godt.” ”Alle barna mine er foret opp på fisk” sier

Premadase og slår seg på brystet. Tolken forklarer at han mener ikke bare rent kostholdsmessig, men at hans inntekt som fisker, har fødd opp barna. Han er svært stolt over dette. ”Jeg har syv barn, som alle er gift ut av herfra. Alle gjør det bra.” Han ramser opp deres ulike arbeidssteder, de fleste på kontorer, og han teller dem halvhøyt; femten barnebarn. ”Jeg har et godt forhold til alle sammen.” ”Jeg er en stolt bestefar.” ”Jeg ga akkurat penger til den ene jenta som skal ta eksamen nå.” ”Alt er fra havet!” Han dunker seg med den ene handa på brystet flere ganger, smiler stort og ler. Det at han med sin inntekt som fisker har klart å gi alle barna sine, ikke bare mat, men gode utdannelser og i hans øyne vellykkede liv, er han svært stolt av. Ikke alle fiskerne her kan skryte av en slik suksess. At en av sønnene skulle overta etter ham har han aldri ønsket. Han er glad de ikke er fiskere, men heller har fått faste jobber i det offentlige og private. ”De har bedt meg slutte å fiske, men dette er livet mitt. Jeg må ha noe å gjøre.” Hans forståelse og aksept over sin posisjon, er i tråd med den buddhistiske tankegangen, om at man er født inn i et liv, som man må leve på best mulig måte, ved å godta den posisjonen og jobben man er født til. Men for barna ønsker han et annet og bedre liv. For ham har det å være fisker vært en selvfølgelighet. At yrker går i arv fra far til sønn har kan sees som en doxa, forstått som et system som for de det gjelder er usynlig og ubevisst, og som det ikke stilles spørsmål ved. At denne doxaen er vært så sterk kan knyttes til dens forankring i buddhismen, der det å bli født inn i en kaste er bestemt av karma.

Ønsket om at sønnene skal bli noe annet og bedre enn fiskere, får jeg høre fra flere av de andre fiskerne: Bandasena, som eier sin egen båt, har en sønn på ca 10 år. Som svar på mitt spørsmål om han tenker å lære opp sønnen sin til å bli fisker, bare ler han. ”Nei”, det skal han helt sikkert ikke. ”Han har aldri vært med meg, og jeg kommer ikke til å ta ham med.” ”Selv var jeg med min egen far allerede som 15 åring, men dette er en dårlig jobb, som jeg ikke unner sønnen min. Han skal ta utdanning. Det er viktig. Kanskje han kan jobbe i staten, eller som lærer?” Han har ikke bestemt hva sønnen skal bli, men i hvert fall ikke fisker. De andre fiskerne med yngre sønner hadde lignende svar. De sa som Bandasena, at de ønsket sønnene skulle ta utdanning og få en annen og bedre jobb.

Hvordan denne manglende rekrutteringen og negativiteten til fiskeryrket fra fiskerne selv, er knyttet til fiskernes status i forhold til de buddhistiske levereglene, blir undersøkt i en studie ved MARGA fra 1980 (The impact of buddhism..., 1980:11-12). Den ser på hvordan therevada buddhismen influerer fiskerinæringen. Utgangspunktet er at det er en stigmatisering koblet til fisker yrket, med utgangspunkt i det fakta at fiskerne bryter denne første og viktige

levereglen. Hypotesen er at den ulempen det å bryte denne regelen fører med seg, forventes å bli kompensert med høyere lønn. I sine empiriske undersøkelser fant de at svært få ønsket barna inn i fiskerinæringen. Blant fiskerne hadde bare 5 av 139 et slikt ønske. For at andre skulle vurdere å bytte til et yrke som fisker, måtte lønnen økes betydelig. På stedet jeg studerte ser jeg lignende ideer. Fedrene ønsker ikke at sønnene skal følge dem, og sønnene har heller ingen ønsker om å gå inn i fiskeribransjen. Lønnen er for dårlig, i hvert fall dårligere enn turismen, og det ga ingen status, verken blant de lokale eller vestlige jenter.

Samtidig som fiskerne selv er stolte av sitt yrke, ønsker de noe annet og bedre for neste generasjon. Få av sønnene som hadde sluttet på skolen, hadde fått opplæring som fiskere, og de tre fiskerne (Tilak, Surasena og Gunapala) som hadde sønner som fisket, snakket ikke i like stor grad om dem, og uttrykte ikke samme stolthet over sine sønner som de som hadde sønner på kontorer eller lignende.

Hvilke andre buddhistiske regler bryter fiskerne? Hva med røyking og drikking?

Det var ikke bare ”de andre” som la vekt på fiskernes laster, men flere av fiskerne fokuserte selv på *arraku*¹⁹, en lokal kokos brennevin, og dens plass i livene deres, ved stadig å snakke om ”medisin utsalget” (dekknavnet de brukte på alkoholutsalget) og dets åpningstider. Somansekere, som ikke sjeldent var synlig beruset, kommer en dag bort og skryter av sine evner til å drikke store mengder. De andre ler og erter ham ved å si han blir full bare av en kork, men da blir han rasende og banner stygt. Siden han lar seg provosere, erter de enda mer. Han påstår han slett ikke er full, men han snakker utydelig, sjangler av gårde og nesten ramler. En av de andre vil følge ham hjem, men han nekter plent. ”Jeg kan gå!” Dette er ikke så uvanlig, kommenterer en av fiskerne som sitter igjen. ”Han drikker hver gang han har penger eller får tak i noe”. Å se fiskerne synlig beruset, var ikke hverdagslige opplevelser, andre drakk heller jevnlig og i det stille. Mahinda forteller at han begynte å drikke da han begynte som fisker. Han var da ca 20 år. ”Det å drikke var en del av det å være fisker.” Noen diskuterer en annen fisker, som har hevdet han skal drikke mindre nå etter nyttår (det srilankiske nyttår i april), men de tror ikke på det.

¹⁹ De drakk alltid arrack, en lokal kokos brennevin på ca 40 prosent. Den ble drukket ren eller blandet med cola.

Det at fiskerne fisker, gjør dem til mer syndige og mindreverdige, både sett fra andre og dem selv. Men også lastene som flere, men absolutt ikke alle fiskerne har, med høyt forbruk av alkohol forsterker bildet av fiskerne som mer umoralske. Det å drikke fremstår som en viktig del av fiskernes liv, og det kan synes som om at det nærmest forventes av fiskerne at de skal drikke og røyke. En slik frihet i forhold til normene, kan være en verdi som tas med i vurderingen når de unge skal gjøre sine yrkesvalg.

Kastesystemet

Kastesystemet på Sri Lanka er forskjellig fra det indiske²⁰. Louis Dumont ser den singalesiske kaste som en ”quasi” kaste eksport fra India (Roberts, 1982:4), og Ryan mener kaste på Sri Lanka ble utviklet som en føydal heller enn en religiøs institusjon. idet den ikke hadde de samme religiøse forbindelsene med renhet og urenheter som i India (Ryan, 1953 sitert i Roberts 1982). De eldre og innfødte ikke-goyigama kastene hadde en dobbel funksjon: De var engasjert i økonomisk aktivitet i tillegg til essensielle ritualer bygget på ideen om service overfor det ”gode folk”, det vil si til den dominerende goyigama kaste, mens de nye immigrantgruppene bare ble tildelt nye økonomiske plikter, og ingen rituelle (Ralph Pieris 1952:411-415 og 1956:190-197, sitert i Roberts, 1982:49). Slik ble de nye gruppene med innvandrere, tatt opp i det srilankiske kastesystemet som egne kaster. Av denne grunn har immigrantgrupper fra India og deres inkorporasjon i den singalesiske sosiale strukturen, av Ralph Pieris blitt beskrevet som en sekularisasjons prosess (Roberts, 1982:48). Men det er lite informasjon å finne om de immigrantene som kom til å bli kalt Karava. De synes å ha kommet gradvis over en periode fra det 13. til det 18. århundre. Inntil det 18. århundre fantes de bare i kystområdene på den sørlige og vestlige delen av øya, og innen disse områdene var de konsentrert på stripen av land som grenser til havet (Roberts, 1982:2). Karava og de andre ikke-goyigama kastene som kom seint til Sri Lanka, virker ikke som å ha vært engasjert i jordbruk da portugiserne landregistreringene ble gjort tidlig i det 17. århundre, og kanskje heller ikke i den nederlandske perioden på midten av det 18. århundre. Nettopp fordi de kom seint og det var andre kaster som gjorde disse jobbene (Roberts, 1982:48).

Dr. Raghavan foreslår at karava (Kariiva) ble henvist til annen rang ganske seint i historien, og at den systematiske bruken av begrepet ’fiskere’ er av portugisisk opprinnelse (Roberts

²⁰ Blant tamilene som for det meste er hinduister, er det det indiske systemet som praktiseres.

1982:40). Han presenterer også sterke bevis for å dokumentere at de etablerte seg på Ceylon som, profesjonelle soldater, sammen med sine egne tjener kaster (sitert i Yalman, 1962).²¹ I perioden med europeisk koloni, virker det som om den vestlige makten og samfunnet som en helhet, assosierte disse tre kastene med de yrkene som en stort antall var engasjert i, *durava* ble assosiert med toddy tapping, *salagama* med kanel skrelling og *karava* med fiske (Roberts, 1982:49-50). Selv om de vanligvis ble identifisert som en kaste med fiskere, mener *karava* folket selv deres forfedre var *ksatriya* krigere som ble brakt hit av singalesiske konger fra India i middelalderen. Om de opprinnelig var fiskere eller ikke, monopoliserte de raskt fiskeriindustrien (sitert i Ames, 1962).²² Alle kildene Roberts referer til hentyder at på 16 og 17 hundre tallet var de fleste *karava* opptatt med havfisk, mens de spедde på inntekten fra andre kilder. Det er også etablert at en stor andel av *karava* var fiskere under portugiserne. Også i tidlig 1900 tallet var de fleste singalesiske fiskere *karava*. Ifølge Bryce Ryans undersøkelser fra 1982, var også da innbyggerne langs kysten fra Colombo til Tangalle for det meste *karava*. Og for å understreke dette ytterligere; mange kunnskapsrike lærde tviler ikke på at majoriteten av fiskerne er *karava*. (Tambiah 1963:69, Evers 1964:135, Alexander 1975:335, Yalman 1967:272, sitert i Roberts, 1982:57). Men ikke alle fiskere var *karava* og ikke alle *karava* var fiskere.

Karava hadde en relativt lav kaste status i det 16 århundre, og at denne arven fortsatte å veie mot dem, eller bli brakt fram for å veie mot dem i de følgende århundrer (Roberts, 1982:65). Staten regulerte kastesystemet og opprettholdt kaste prinsippene. En rekke elementer har vært med på å opprettholde en kollektiv bevissthet blant *karava* folkene, og generelt for alle kastene på Sri Lanka: Institusjonalisering av kaste av de singalesiske og koloniale statene, de organiserende begrepene til de koloniale administrasjonene, strukturen av kastediskriminering i pre britiske tider, en lang historie med kaste konflikter innen kystområdene, og den kulturelle typifiseringen som var del av en jevnlig sosial samhandling (Roberts, 1982:12-13).

I mange deler av sør Asia ble fiske sett på som et lavtstående yrke. Langs den indiske kysten ble de fleste av kastene som drev med fiske tilegnet en lav rituell posisjon (Roberts, 1982:62).

²¹ Reviewed Work(s):The Karva of Ceylon: Society and Culture by M. D. Raghavan, Nur Yalman, American Anthropologist, New Series, Vol. 64, No. 2. (Apr., 1962), pp. 422-424.

²² The Karava of Ceylon: Society and Culture. M. D. Raghavan. Review author[s]: Michael M. Ames, Pacific Affairs, Vol. 35, No. 1. (Spring, 1962), pp. 78-79.

På Sri Lanka og andre buddhistiske land ble disse evalueringene forsterket av buddhistiske normer, som fremkommer i Thai tekster som fremstiller fiske som et av de verste yrkene.

På 1800 tallet skilte man mellom goda (land) karava og diya (sjø) karava (Roberts 1969). Goda karava var noe rikere enn diya karava, og var de som prøvde å omskrive kaste historien så den skulle passe deres nye krav om status (Stirrat, 1988:25).

I det 19 og 20 århundre var en stor andel av de rike singaleserne og singaleserne i prestige posisjoner fra karava kasten. Selv om deres relative andel var sammenlignbar forholdsvis stor, er det sikkert at antallet karava som gikk veien om sosial mobilitet for å forfremmes var relativt få. (Roberts, 1982:131) Mange av karava kastens etterkommere har gått over i andre mer statusyrker, men av de som fortsatt fisker blir en stor andel fortsatt regnet som karava. I undersøkelsen foretatt av MARGA i 1980 (The impact..., 1980:6) presenteres tall over fiskere rangert etter kaste. Dette er overraskende, siden kaste for lengst skulle vært forkastet. De singalesiske karava (Karawe) utgjør den største gruppen med 46,54 %.

Selv om det har vært diskutert hvor mye kastesystemet faktisk har å si i dag, og flere mener dets betydning har vært overdrevet i studier av Sør Asia, er det uansett store forskjeller på fattige og rike og en lang tradisjon med forskjellsbehandling. (Finn forfatteren i Encyclopedia of soc. and cult. anthro., 2002). Ingen fisker noen gang sittet i regjeringen, men det har en lavkaste. Tross det offisielle forbudet, og at kastesystemet regnes som utdøende, fins det tilfeller der kaste allikevel benyttes, og kaste er fortsatt noe enhver singaleser kjenner og plasserer seg, eller andre etter. Selv om de ikke omtaler seg etter kastetilhørighet, kan man ut fra navnene, ofte høre hvilke kaste familien kommer fra. Ut fra mine informanternes typiske etternavn, kan også jeg anta at de er av Karava kasten.

Selv om jeg ikke fikk vite mine informanternes kastebakgrunn, er det ut fra tekstene jeg har referert til sannsynlig at de, i status av å være fiskere, plasseres som en lavere kaste eller nå mer politisk korrekt; yrkesgruppe. Dette systemet har plassert fiskerne langt ned på den hierarkiske stigen, og blitt en del av den allmenne oppfattelsen av fiskernes noe lavere verdi som mennesker, en stigmatisering som har fulgt dem helt til i dag. De sosiale skillene, og kulturelle kriteriene er produsert gjennom historien heller enn gitt. Og så lenge de er av betydning og tas hensyn til, som i valg av ektefelle, vil de opprettholdes på et visst nivå.

Stereotypien og stigmatiseringen av fiskerne som en egen og lavere gruppe, kan som jeg har gjort ovenfor knyttes til fiskernes brudd på de buddhistiske levereregler og kastesystemets historisk lave rangering av fiskerne. Men hva så med den enkelte fisker, hvordan fremstiller han seg selv. Hvilke egenskaper og verdier er det han legger vekt på i møtet med meg, som ikke er en del av dette systemet? Neste steg er å presentere fiskernes liv og hverdag, for å få fram hvilke trekk de legger vekt på ved sin identitet som fisker, og forstå hvilke verdier de handler ut fra.

Mitt første besøk hos en fisker

Etter få dager i bygda, foreslo en av guttene jeg hadde møtt tidligere, han kunne ta meg med til en venns far, som er en erfaren fisker. Vi hoppet inn i en *tuktuk*, kjørte ut på hovedveien og inn en smal humpete gate i utkanten av bygda, noen hundre meter vekk fra stranda.

Ut av det mørke rommet, kommer en eldre mann iført en bleknet sarong og en hvit skjorte som er kneppet opp i halsen, ikke en, men tre knapper er åpne. Brystet er mørkt og glinsende, nesten uten hår. Ansiktet er værbit og ubarbert, og håret er bustete. Han visste ikke vi kom, og så først overrasket og skeptisk ut. Vi ble vist inn, satte oss i en sliten, men behagelige sofagrupper i det første rommet, som i likhet med andre srilankiske hjem er stua. Min venn forklarte jeg skal studere fiskerne her i et halvt år, og er interessert i å høre han fortelle om sitt liv som fisker. Han lurte litt på hva jeg ville vite, og det gikk litt trådt, men så fort han fant frem fiskeutstyret sitt og satte i gang med å demonstrere snører og metoder, bredde det seg et stolt og skøyeraktig smil over ansiktet hans. Han trekker fram det ene snøret etter det andre, noen snurret opp på en treplanke, andre på fargerike plast ruller. Han viser hvordan han fester de rundt livet, innunder sarongen. Ett snøre på hver side. Jeg kan minimalt med singalesisk, så min venn tolker og forklarer så godt han kan, mens Mahinda smiler skøyeraktig, gestikulerer og forteller som om jeg skjønnte alt han sa. ”Jeg drar ut ved solnedgang og er ute hele natten. Før dro jeg alene, men jeg er blitt for gammel for det. Nå fisker jeg sammen med en eller to venner. Vi setter ut hummertegner, fordi det er bra betalt. Det har vært for mye vind til å dra langt ut, men et par båter drar ut, fordi de trenger

pengene. Han venter selv på bedre vær, dvs. mindre vind. Jeg har ikke vært langt ute siden tsunamien. Når jeg får penger, kan jeg gjøre klar min egen oruwa.

Stemningen snur med ett fra å være munter og energisk til dyster og alvorlig. Han setter seg ned, får en sigarett av min venn, og blir sittende taus og alvorlig. Samtalen dreier over til å omhandle tsunamien. ”Jeg pleier å sove nede på stranda” sier han, ”fordi det er så svalt og stille der. Hjemme er det så mange folk og mye mas.” Denne morgenen hadde han utrolig nok vært hjemme. Vannet hadde fulgt kanalen og kommet helt hjem til ham også, men bare til knehøyde. Han viser meg merket på veggen. Han fortsetter med å beskrive hvilke tap han har hatt, og hva han trenger for å komme seg ut og fiske igjen. ”Jeg mistet båten min” ”Jeg har fått en *oruwa*, men ikke trestokken som jeg må ha som uttrigger.” ”Jeg trenger 10000 (rupee) for å få den ferdig. Da kan jeg fiske igjen.” Han viser frem den nye og blanke glassfiber *oruwa* som ligger bak i hagen. (fritt gjenfortalt fra feltnotater/ sjekk feltnotatene)

Han beskriver seg selv som en tøff, men fattig fisker, som er avhengig av å få hjelp av andre for å komme videre. Fokuset på penger, er tydeligere nå enn under mine tidligere opphold. Aldri før har jeg blitt spurt om penger. Mahinda spurte ikke direkte, men hans understreking av at han ønsket hjelp, var tydelig. Også tolken hadde forstått at han håpet å få penger av meg, eller at jeg eventuelt kunne skaffe han det gjennom kontakter. De nye erfaringene i etterkant av tsunamien med folk som gir, både turister og organisasjoner, har tydelig åpnet for en ny form for tilnærming til utlendinger, slik jeg kom til å oppleve mange ganger seinere.

Umiddelbart kjente jeg igjen de ytre karakteristikkene som ble gitt meg fra ”de andre”, utenfor fisket; åpen skjorte, lang sarong, røykende og værbitte. Bildet hans kunne stått i en turistguide under tittelen ”En tradisjonell srilankisk fisker”. Det er disse ytre beskrivelsene, som også jeg først legger merke til og trekker fram, det som er forskjellig fra resten, fra de som jobber innen turismen, som går kledd i mer vestlige klær, med sorte bukser og skjorter, eller shorts og t-skjorter for de litt yngre. Det er det visuelle førsteinntrykket som gjør at jeg umiddelbart kategoriserer ham som en tradisjonell fisker.

Mahinda er en av de eldre fiskerne, på nærmere 70 år, tilhørende generasjonen på vei ut av fiskeryrket. Han er bildet på den tradisjonelle, uforandrede fiskeren som livnærer seg av fisket, og alltid har gjort det, Han er en typisk tradisjonell fisker i slutten av sin karriere, en ekte fisker. Det er det bildet jeg sitter igjen med, og det er det bildet han presenterer for meg. Ved å overkommunisere sine tradisjonelle trekk, med vekt på den tøffe og erfarne fisker som sliter for sin føde, er han med på å bekrefte det stereotype bildet jeg fikk presentert av ”de andre”.

Lever de andre fiskerne her et så tradisjonelt og tilsynelatende uforandret liv?

Møtet med en annen fisker

Etter at tolken er på plass og jeg tilbringer mine dager på stranda, det naturlige samlingspunktet for de lokale fiskerne, møter jeg litt etter litt de andre fiskerne. De ytre og stereotypiske trekkene, som jeg gjenkjente fra mitt første besøk, møter jeg igjen her på stranda. Fiskerne går i saronger, har bar overkropp eller oppknappede skjorter, røyker tett, prater røft og ser værbitte ut. Men det går ikke mange dagene før bildet blir mer nyansert. Både deres ”typiske” utseende, men også deres væremåte og personligheter, som jeg nå har muligheten til å bli bedre kjent med, viser stor variasjon.

En fisker skiller seg umiddelbart ut fra de andre. Han går ikke i den typiske sarongen og skjorta, men i shorts og t-skjorte. Han er nybarbert og flidd, og han henger ikke rundt med de som røyker og skrøner, men fortøner seg som stille og tilbaketrukket. Ingenting annet enn det fakta at han fisker, synes å stemme med bildet av den typiske fiskeren. Jeg undrer over hans uvanlige pertentlighet i klesstil og væremåte. Hvem er han? Er han kanskje ikke fra en fiskerfamilie? Hvilken plass har han blant fiskerne? Pga sin annerledeshet, det atypiske og kontrasterte, blir han fokus for min oppmerksomhet.

En av mine, etter hvert faste, informanter på stranda, en av de som pleier å henge rundt på stranda og som liker å småprate og sladre, hevder at denne fiskeren ikke er en ekte fisker. Begrunnelsen lå ikke bare i hans noe annerledes karakter, men i en ide om at han ikke hadde den rette bakgrunnen og tilhørigheten, at han ikke er fra en fiskerfamilie og heller ikke herfra. At Niluk var formann i fagforeningen, tok han ikke hensyn til. Alle som fisker, blir ikke automatisk regnet som fiskere. Ikke engang når de hadde fått høye verv av fiskerne selv.

Disse to fiskerne presenterer ytterpunktene av hvem fiskerne her er. De kommuniserer to svært forskjellige fiskeroller, som kan knyttes til andre vesentlige forskjeller dem imellom. Niluk er en generasjon yngre, og har egen båt, en posisjon som stiller han over Mahinda, som er av den eldre generasjonen, som sverger til *oruwa*. Men bildet av fiskerne er mye mer komplekst enn disse to ytterpunktene.

Hvem er fiskerne her?

Her i bygda er det kun menn som er fiskere, og kvinnene har ingenting med fisken å gjøre. ”Nei, kona mi har aldri vært her på stranda” sier den ene fiskeren, og får bekreftelse fra de andre om at kvinnene ikke har noe her å gjøre. Andre steder, lenger nord, er det kvinnene som mottar fisken på stranda og selger den. (Stirrat 1988:67) Den eneste kvinnen som jobbet innen fiskerinæringen her på stranda er fiskehandlerens enke som sammen med sin sønn kjøper opp fisken av fiskerne. Det var nå to fiskehandlere med en liten bu her ved stranda, som de fleste av fiskerne leverer fangsten sin til straks de kommer inn på morgenen. Foruten fiskerne, var det noen faste hjelpere, av de fattigste, som kom til stranda samtidig som fiskerne kom inn om morgenen. For å hjelpe med å bære eller skylle båten, fikk de et par småfisk, alt etter hvor stor fangsten var, og hvor gavmild fiskeren var. Hjalp de mange båter, kunne ”lønna” bli noen kilo fisk, som de solgte videre, eller tok med hjem til familien. En morgen Samere og partneren kommer inn med liten fangst, spør en av disse hjelperne om å få fisk, Samere sier de ikke har fått noe, banner litt, og gir allikevel et par. ”*What to do*” sier han til meg. Et uttrykk mye brukt på Sri Lanka, som er et uttrykk for frustrasjon, mer enn ønske om et reelt svar.

Det var uklart hvor mange fiskere som holder til her. De offisielle tallene omfatter kun de som har gyldig identitetskort som fiskere, utstedt av det lokale fiskerikontoret. Fra opptellinger foretatt 21.12.2005 var det 39 FRP båter her, 15 ble brukt til fangst av akvariefisk, de andre 25 av fiskere.²³ (fra CD) Medlemstallene til de to fagforeningene for fiskerne her på stranda, hadde også steget fra ca 40 til 70. Denne enorme økningen, ble knyttet til de store ressursene øremerket fiskerne i etterkant av tsunamien, noe jeg vil komme tilbake til i kapitlet om

²³ Av disse 25 båtene, eide 19 fiskere en hver, mens en eide 2 og en 4 båter.

fiskernes forhold til organisasjonene. Fiskerne selv kom med tall mellom 30 og 90, alt etter hvordan de avgrenset, geografisk; som hvor på stranda de regnet, etter aktivitet, personlige egenskaper eller som med Niluk ut fra familiebakgrunn. Hvem som ble regnet med i kategorien fisker, varierte derfor mye.

Når jeg i oppgava snakker om fiskerne, inkluderer jeg alle de som bruker betegnelsen fisker om seg selv, har fisker id, og som får sin inntekt fra fisket. Jeg har i tillegg inkludert de som nå er alderspensjonerte eller syke. Både de som fisker fra oruwa og båter. For meg var det viktig å ha fokus på de fiskerne som er fulltidsfiskere, fordi jeg ville finne svar på hvorfor de har fortsatt som fiskere og ikke gått inn i turismen som så mange andre. Jeg ville finne ut hvilke forbindelser de hadde til turismen og organisasjonene, for å se hvordan de klarte seg som fulltidsfiskere, og hvilke endringsprosesser de eventuelt er en del av.

Hvordan kategoriserer de hverandre?

Hva legger de vekt på når de kategoriserer hverandre? Det blir lagt vekt på ulike kriterier i ulike sammenhenger, og det er dette jeg nå vil se nærmere på.

Familiebakgrunn

Tilhørighet viste seg å være et viktig kriterium for å fiske her på stranda. For Niluk, den utradisjonelle fiskeren jeg presenterte ovenfor, brukes forståelsen av at han ikke kommer fra en fiskerfamilie som argument for at han ikke fullt ut kan regnes som en fisker. Tilhørigheten til en fiskerfamilie, var i dette tilfellet det avgjørende kriteriet for hvordan han ble kategorisert, som en ordentlig fisker, eller ikke. Når fiskerne fortalte om seg selv og sitt liv, begynte de ikke sjeldent med familiebakgrunnen. Som Surasena sa ”Jeg er herfra, fareren min kommer herfra, og han var også fisker.”

Det viste seg at nesten alle mine informanter hadde eldre slektninger, som oftest fedre, som var eller hadde vært fiskere. Også Niluk fortalte om hvordan han, på grunn av vanskelige tider, måtte slutte på skolen for å hjelpe sin far å fiske allerede som 14 åring. Han visste han var annerledes, men nølte ikke med å regne seg selv som en ordentlig fisker. Han tok utgangspunkt i andre kriterier, nemlig det fakta at han dro ut for å fiske, at det å være fisker var et yrke, mer enn en livsstil.

Yrkesutøvelse

Når det gjaldt Mahinda som jeg møtte på mitt aller første besøk, var det helt andre argumenter som ble brukt. En annen fisker, regnet han ikke lenger som en ordentlig fisker, fordi han ikke dro ut jevnlig. Men i andre sammenhenger spilte dette med alder og pensjonering ingen rolle for om en person ble regnet som fisker eller ikke. For eksempel Tilak som er den eldste fiskeren her på over 80 år, som fortsatt kommer til stranda, men ikke drar ut på fiske, ble kalt *marakalaha*, som betyr mesterfisker.

Om Darmadase ble det sagt at han aldri hadde vært en ordentlig fisker, han var bare med noen ganger. ”Han er nesten aldri ute.” ”Han fisker ikke regelmessig.” Og det var denne regelmessigheten som ble brukt som argument. Det at han drakk og derfor ikke kunne dra, var det kun båteieren han jobbet for som poengterte. Det å drikke så ut til å aksepteres av fiskerne.

Aruna var en av de yngre fiskerne på rundt 30 år som ikke hadde hatt båt før, men som nå etter tsunamien, hadde fått en. Enkelte mente han ikke var en ordentlig fisker, fordi han ikke kunne fiske. Han hadde aldri lært å fiske. ”Han er en strandgutt, ingen fisker.” Aruna var klar over at folk snakket om ham, men mente andre var misunnelige, og derfor slang ut løgner om ham. Det at tidligere ikke-fiskere hadde fått båter nå etter tsunamien ble heftig diskutert særlig blant fiskerne, men også av andre her på stedet.

Å faktisk dra ut å fiske, var for mange av fiskerne et viktig kriterium når de kategoriserte folk som fiskere eller ikke. Av den grunn, var det få av de som tok med turister ut på turer, som fulltidsfiskerne inkludert blant sine egne.

Stedstilknytning

”Man kan ikke bare komme og fiske her.” De som skal få fiske her må ha tilknytning til stedet. De trenger ikke bo på stedet, men må ha en form for tilknytning. Mest legitimt var det å være født og bo der og ha far eller annen familie som fisker eller tidligere fisket der. Men det var også greit å fiske her ved andre tilknytninger til stedet, som inngifte, slik som var tilfellet for Samere. Hans datter er gift med en herfra, han holder mye til hos henne, og sees stort sett på som en lokal. Fortsatt var det en som hevdet at Samere ikke var en ordentlig lokal

og egentlig ikke burde fått fiske herfra, mens Samere selv mente det var vanskeligere å få innpass og aksept tidligere.

”Det kommer fiskere hit fra steder lenger sør, fordi det der er store bølger og vanskelig å dra ut fra strendene. Her er det lettere å komme ut, pga revet som bryter bølgene før de kommer inn på stranda.” Mahinda som fortalte dette viste ingen motstand, men poengterte bare saklig at det er slik situasjonen er.

Viktigheten av tilhørigheten til stedet, vises og på andre måter. Før tsunamien hadde fiskerne et lite hus her på stranda som de pleide å samles i når de hadde fri, møter eller sosiale samlinger. Uten dette huset var det mindre sosialt, mente blant andre Gunapale, og ønsket om å få bygget det opp igjen var sterkt. Kampen for å få tilbake samlingsstedet virket samlende, idet fiskerne samlet seg for å diskutere bruk, kostnader, og planlegge møter med det offentlige.

For Floyd har tilhørighet med følelser å gjøre, i det de deler de samme moralske verdiene. Fiskerne bekrefter sin og andres tilhørighet ved å trekke frem bragder og sider ved hverandre som blir verdsatt blant fiskerne. De skrøt gjerne av andre: ”Han er en flink fisker!” ”Han kan det meste”, og skryter av seg selv: Jeg er flink! Jeg er best! Når noen skrøt av seg selv, var det noen som fnøs, mens andre nikket og var enig i deres styrke. Det synes viktig å få bekreftelse på at man var en dugelig fisker, om det var i form av skryt, eller beundring.

Generasjonsskifte

Alderen på fiskerne her på stranda er relativt høy. Gjennomsnittsalderen for de 28 fiskerne jeg studerte er på litt over femti år. De som fisket fra oruwa var av de eldste. De som eide egne båter, var de middelaldrende, mellom 40 og 50, mens mannskapet stort sett var de yngste og eldste.. Den aller yngste fiskeren er 32 år. Han fikk opplæring av sin far, som er en av de mest barka fiskerne, og da han begynte å aldres og jobbe tregt, overtok han farens plass i motorbåten. Selv om det er flere år siden han begynte, er han fortsatt den siste rekrutten blant fiskerne her. Bare 4 av de 28 fiskere her har sønner som fisker. Av de 26 sønnene som er i jobb, er 7 fiskere, 14 i turismen og de siste 5 i andre jobber.

Jeg spør Bandasena som har en sønn i tenårene, om han vil at sønnen skal bli fisker? ”Nei!” Han bare ler. Det er et lite stabilt yrke, både når det gjelder sesong, skiftende vær og varierende fiskelykke. Mahinda forteller at sønnene hans som begge er i 20-åra, bare fisker for moro. ”Oh no!” De har aldri vært med ham og fisket, og er ikke interessert i å jobbe som fiskere.

Jyanthe som eier 3 båter, ønsker å skifte ut noe av sitt mannskap, fordi de begynner å bli gamle og slitne og ikke orker å dra ut like ofte, men det er ikke lett å finne villige rekrutter. Gunasene klaget over at dagens unge ikke er tøffe nok. Et par ganger har han hatt med unge gutter som ville lære, men de ombestemte seg etter første turen, da de kom utpå og ble sjøsyke. Også Sinna forteller om gutter herfra som kommer for å lære å fiske, men de blir bare et par dager, og så er det slutt. To gutter skulle for første gang være med ut, en kveld jeg var innom. De vinket smilende mens de stod ved ripa på vei ut, men da de kom tilbake, var smilet bleknet, ”Det var ikke noe bra,” kommenterte den ene. Jeg så dem aldri bli med igjen. ”Om 4 år vil det ikke være noen fiskere her, for det kommer ingen nye unge.” kommenterer Samere.

De unge guttene har nå mulighet til å velge bort fisket, fordi de kan brødfø seg på andre måter, da særlig innen turismen. Det foregår et generasjonsskifte. Det er ikke så mange som har sluttet i jobben som fisker, ved å gå over i andre yrker, men heller barna som er gått inn i turismen, når de har kommet i arbeidsfør alder. De kjører *tuktuk*, jobber i restauranter eller hotell, eller bare henger rundt og tjener noen kroner der de kan, med å guide, gi surfetimer, eller annet de kan finne på. Disse nye valgmulighetene og hva de får å si, vil jeg komme tilbake til i kapitlet om fiskernes forhold til turismen.

Nå litt om hvordan hierarkiet og arbeidsfordelingen blant fiskerne styrer deres posisjon som fiskere, og hva det har å si for deres felleskap.

Båteiere og mannskap

I begynnelsen av dette kapitlet, så jeg på hvilke plass fiskerne har hatt opp gjennom historien, og satte det i sammenheng med hvordan de omtales i dag. Nå vil jeg trekke frem dagens mer lokale strukturer og forhold. Strukturer som plasserer dem på en annen hierarkisk stige, nemlig eierskapet til båtene.

En oppdagelse jeg raskt gjorde, var hvor forskjellig posisjon de ulike fiskerne hadde. Det jeg hadde trodd var båtlag med delt eierskap, slik det er andre steder på Sri Lanka (Alexander, 1982), viste seg å ikke gjelde her. Over halvparten var med som mannskap, og eide ikke båt selv. Faktisk var ingen av båtene her eid av mer enn en person.

På denne delen av stranda var det 20 *oruwa*²⁴ som ble rodd, og 15 åpne glassfiberbåter²⁵ med påhengsmotor. *Oruwa* er det nesten utelukkende de eldste fiskerne som bruker, mens motorbåtene er eid av de noe yngre, og bemannet med fiskere i alle aldre. Mens *oruwa* nå blir brukt mest nær land, drar de lenger ut med motorbåtene og er ute hele natten. Som regel er det 2 mann i hver båt, også i *oruwa*, den ene er eier, den andre mannskap. En av de som eide mer enn en båt, var Jayanthe. Han snakket godt engelsk, og var raskt han jeg henvendte meg til de dagene tolken ikke kunne komme. Jayanthe fortalte gjerne sin historie og hvilken

²⁴ Oruwa er en ca 17 fot lang, smal, 50 cm bred, men høy kanolignende fartøy, med en uttrigger festet til den ene siden. I dag lages de i glassfiber etter samme modell som de tradisjonelle som var uthugd av trestammer. De blir rodd med en åre foran og bak, hvor den bakre også fungerer som ror.

²⁵ Båtene er av glassfiber, ca 18 fot lange, 1,9m brede og 0,8 m dype og stikker kun 0,13 m ned i vannet. En påhengsmotor på 15-25 hk ble brukt. [http://www.fisheries.gov.lk/craft/fiberglassSingle\(OBM\).html](http://www.fisheries.gov.lk/craft/fiberglassSingle(OBM).html) (lest 03.04.2008)

forståelse han hadde av fiskersamfunnet og de lokale forholdene. Selv eide han tre båter, og hadde faste fiskere som dro ut i båtene hans. Uansett eierskap, fordeles fortjenesten med 2/3 til eieren og 1/3 til mannskapet. Det vil si at eieren får dobbelt så mye som den ansatte. Om 2 fiskere er med som mannskap, deler de den ene tredjedelen, og tjener da en fjerdedel av eieren. Etter å ha trukket fra utgifter til is, agn, transport av motor, reparasjoner og annet, sitter eieren igjen med betydelig mer penger enn mannskapet. Men som Jayanthe poengterte for meg: ”Om vi ikke får fisk, er jeg som eier, alene om å dekke utgiftene. Da går jeg i minus, mens de ansatte går i null.” I sin beregning tok han ikke hensyn til verdien av de timene fiskerne hadde tilbrakt ute på feltet. Å se på tid som en begrenset ressurs med en bestemt verdi, gjorde heller ikke fiskerne. Det var ingen snakk om bortkastet tid, som kunne vært brukt på noe annet, og de var også inneforstått med at uten fangst, ingen inntekt.

Denne skjeve inntektsfordelingen ble sjelden diskutert. Fiskerne virket inneforstått med at det var slik det alltid hadde vært og skulle være. De har knyttet seg til en båteier som de kan fiske for, og er avhengig av ham og båten, for å komme seg ut til fisken, og tjene penger. Båteieren er på sin side avhengig av å ha fiskere som vil fiske for seg. Dette forholdet er en del av den strukturen de lever under og føyer seg etter. Det er et gjensidig avhengighetsforhold, som et patron – klient forhold. ”Om partneren min ikke kommer, får jeg ikke dratt, fordi jeg ikke vil dra alene.” sier Samere en dag hans mannskap ikke har møtt opp, fordi han har en syk slektning å se etter. En ansatt blir ikke utestengt om han ikke møter, men eieren kan, som Jayanthe gjorde da ikke hans mannskap kom, finne en annen til å ta hans plass den dagen, og da han gjorde en god jobb, vurderte han å spørre om han ville fortsette som hans fisker. Så lenge det er nok av arbeidskraft, er det båteieren som stiller med de sterkeste kortene, idet han kan bytte ut mannskapet om han ikke er fornøyd. Nå etter tsunamien har forholdene endret seg. Jayanthes tredje båt lå ubrukt på stranda hele den tiden jeg var der, ikke bare fordi den ikke var helt klargjort for fisket, men fordi han hadde vansker med å få folk til å fiske for seg. I tillegg til vansker med rekruttering av unge, mente han det kom av at mange hadde fått sine egne båter, eller annen hjelp, så de ikke var avhengige av å dra ut og fiske, for å skaffe penger.

Som båteier, stilles det flere forventninger til Jayanthe. Hvert nyttår arrangerer han fest for mannskapet sitt. Kona lager og serverer mat, ikke kjøtt, men fisk og grønnsakskarri. Lenge før maten kom på bordet, satte Jayanthe fram den ene flasken arrack etter den andre, og det var tydelig at drikkingen var viktig. Samtalene var preget av heltehistorier, vitser og mimring om

tidligere tider, og stemningen var høy. Jayanthe delte ut nyttårgaver til alle: en ny sarong og kontanter, slik tradisjonen var. Året før ga han bare penger, men mente fiskerne skjønte at det var vanskelig også for ham rett etter tsunamien Før utdelingen fortalte han meg at han ville ta utdelingen, før de begynte å drikke for mye, så de skulle huske de hadde fått gaven og ikke rote den bort, slik det hadde skjedd året før. De viste ingen overraskelse og heller ingen glede ved å få gaven, ingen takk eller bukk, bare stille mottagelse, som om de forventet å få disse gavene. En slik stilltiende mottakelse opplevde jeg igjen når jeg hjemme hos informanter, overleverte min lille ”gave”, bestående i sukker og kake.

Ev av fiskerne som hadde vært syk en stund, var svært skuffet over båteieren han jobbet for. ”Han har ikke gitt meg noe. Det eneste jeg har fått er 500 av fiskehandleren.” Han hadde ikke spurt om hjelp, men han hadde forventet å få økonomisk støtte nå som han ikke kunne fiske. I tillegg til å være skuffet, var han også sint over båteierens likegyldighet., for han hadde forventet å få noe. Båteieren selv forteller uavhengig av denne episoden, at han forventes å gi penger ved flere anledninger. ”Ved bryllup, begravelser og lignende får fiskerne mine litt ekstra, som de betaler tilbake når de har penger.” Ellers låner de ofte i lavsesongen og betaler tilbake i høysesongen. Selv om båteieren er klar over sitt ansvar og fiskernes avhengighet og forventninger til ham, innfrir han ikke alltid forventningene eller ønskene.

Denne hierarkiske inndeling av fiskerne i eiere og mannskap kom til uttrykk også på andre måter. Rent praktisk, gjorde de ulike arbeidsoppgaver. Ansatte tok oftere grovarbeidet med å bære fangsten til fiskehandlerens bu, vaske kasser og skylle båt. Båteieren Samere som hadde hatt samme mann som mannskap i flere år, understreket, at han så på sin partner, som han kalte sin ansatte, mer som en venn enn ansatt. Men arbeidsdelingen var fast og tydelig; Mens den ansatte ordnet båten, observerte han veiingen, mottok oppgjøret fra fiskehandleren og ga sin ansatte hans andel. Jeg så aldri pengene bli telt. Sedlene ble puttet rett i skjortelomma, uten takk, smil eller nikk.

Niluk som hadde markert seg som annerledes på flere områder, var også her et unntak, idet han oftest ordnet alt selv. ”Jeg vil helst gjøre det selv, for da vet jeg det blir slik jeg vil ha det”, sa han da jeg spurte om hans iherdighet.

Når det gjaldt fiskernes alder, var det også en hierarkisk inndeling, uavhengig av eierskapet til båter. De eldste og mest erfarne fiskerne ble omtalt som *marakalahe* (fiskemester). Det var en

respekt overfor de erfarne fiskerne, selv om disse ikke var båteiere. En dag i begynnelsen av april dro Jayanthe ut med Darmadase. Etter en natt ute hvor de trodde de var på en kjent fiskeplass, viste det seg at de hadde tatt feil av posisjonen. Siden Darmadase, var eldre og en mer erfaren fisker, hadde Jayanthe hørt på ham, selv om han tvilte på om de var på rett sted. Her gikk Darmadases høyere alder og erfaring foran Jayanthes eierskapet.

Inntektsvariasjoner

Hjemme hos fiskerne observerte jeg store forskjeller i hva de hadde av fasiliteter og utstyr. Fra jordgulv og palmehytter uten strøm eller vann, til betonghus malt i farger med dvd og kjøleskap. Disse forskjellene hang sammen med posisjonen de har som fiskere, som eier av egen båt eller som mannskap. Selv om jeg så et mønster, var det ikke slik at alle som eide båter hadde like høy standard i hjemmet. Men av mannskapet jeg besøkt hadde ingen like bra fasiliteter som båteierne. Disse forskjellene i bo forholdene, kobler Darmadase direkte til det å være båteier eller ikke, og han så løsningen på sine økonomiske problemer i form av egen båt: ”Hadde jeg hatt en egen båt, så ville jeg hatt det fint.” Tall fra MARGAs studie fra 1980 (The impact..., 1980:9) viser at fiskere med 17 ½ fots båt med påhengsmotor, tjener best av de ulike fiskermetodene (om man ser bort fra de store 3 ½ tonns båtene med innenbords motor), men at eieren av båten tjener nesten 3 ganger så mye som mannskapet.

Å få informasjon om inntektene til fiskerne jeg studerte var vanskelig. Ansatte klaget gjerne over hvor lite de hadde, men snakket sjelden i detaljer om fortjenesten. Niluk og en ansatte R.M, var uenige i hva som var bra nok inntekt for en natts fiske. For Niluk var 1000 greitt, mens R.M. ville ha 2000 for å bli fornøyd. Ved daglige turer ville de ut fra en slik dagsinntekt, hatt en månedslønn på 30-60.000, men det er langt over det de faktisk tjente.

Fangsten varierer, ikke bare etter årstidene, men fra dag til dag, og inntekten varierte deretter. Fra tomme til fulle kasser (ca 30 kilo). Men toppede kasser, så jeg bare en håndfull ganger i løpet av de 7 månedene. Prisen fiskerne fikk for fisken var også varierende. Den ble regulert av prisene på fiskemarkedet i Colombo. Fiskehandleren ringte hver morgen til markedet for å høre dagens priser, og justerte sin pris etter dem. Når det var dårlig fiskeforhold og dermed lite fisk, gikk prisene opp, var det bra forhold og mye fisk, var prisene lavere. For eksempel lå prisen på *Gal malu* (steinfisk), den lokale betegnelsen på de vanligste korallfiskene, mellom 140 og 200 rupee pr kilo. Ellers ga stor fisk en høyere kilopris enn mindre fisk. Med en pris på 150 pr kilo, ga en forholdsvis liten fangst på 10 kilo, 1500 rupee. For en natts arbeid fikk eieren da 1000 rupee, mens en ansatt fikk 500. Hadde dette vært den daglige inntekten i en

arbeidsmåned på 20 dager, ville de tjent henholdsvis 20.000 og 10.000 rupee, inntekter godt på høyde med landsgjennomsnittet på Rs 13,705 i 2006 og Rs. 10,564 i 2005 (Household Income...2007:3). U-utdannede tjener langt mindre. Hotellansattes inntekt ligger på rundt 5000 rupee, men med gavmilde turister, kan de få betydelig mer. Som nybegynner på tekstilfabrikkene, der særlig mange unge ugifte jenter jobber, ligger lønna på 3000 i måneden. 12 timers dager og halv dag lørdag, gir 66 timers arbeidsuke. Timelønnen blir da på litt over 10 rupee, under 1 norsk krone. Etter en tid kan de komme opp i det dobbelte, som Den ene fiskerdattera som tjente 7000, og var godt fornøyd med det. En baker ansatt for å lære opp unge lokale gutter, hadde en fast lønn på 12000. Lærrelønningene starter på rundt 10.000, men øker raskt til 13-15.000. Offentlig ansatte tjener noe bedre. I 1970 erfarte Alexander at den gjennomsnittlige inntekten blant fiskerne var forholdsvis høy etter srilankisk standard. Fiskerne tjente mer enn kontorarbeidere, lærere, og andre (sitert i Stirrat 1988:51). Etter 1985 har fiskeri blitt modernisert med bruk av ny teknologi og raskt blitt en viktig del av landets økonomi. Den gjennomsnittlige inntekten per person i fiskeri har økt enormt og nådd et nivå langt høyere enn for de i landbruk.

Hadde fiskerne hatt faste arbeidsdager og jevn fangst, ville de ligget godt over gjennomsnittet i inntekt, men det er mange dager som går bort, blant annet til ulike seremonier.

Fullmånedagen har alle fiskerne fri, på lik linje med "resten" av den srilankiske befolkningen. Sammen med nullmånedagen er dette de to eneste faste fridagene i måneden, siden lørdag og søndag er vanlige arbeidsdager for fiskerne. Hvilke dager er det ellers de tar fri? På begravelser. På de månedene jeg var i feltet, hadde 3 av de døde her, nær tilknytning til fiskerne. Da samles venner og kjente seg hjemme hos den avdøde, spiller kort og drikker gjerne til daggry, for at ikke familien til den døde skal være alene. Til bryllup, inviteres det til feiring i 3 dager. Jentenes første menstruasjon markeres også med fest, og er det sykdom i familien, forventes det at man stiller opp. Til alle disse samlingene kommer ikke bare den nærmeste familie, men ulike bekjente av familien møter opp, uten formelle innbydelser.

Fordi det på en måned er mange dager uten fiske, og på et år mange måneder uten fiske, er inntekten svært variabel. Noen dager og måneder kan den være skyhøy, som Niluks rekordfortjeneste på 40000 i løpet av en natt, mens den i andre perioder ligger nærmere null.

Personlige faktorer

I tillegg til disse ytre faktorene med vær, vind som styrer fiskernes inntekt, er det flere mer varierende personlige faktorer som spiller inn på inntektene.

Fiske avhenger av flaks, men det er uenighet om hvor viktig dette er; de mindre suksessfulle mener oftest flaks er det viktigste, men de med mer suksess benekter dette og mener kunnskap er viktigst. (Stirrat 1988:45). Fiskerne her hadde lignende oppfatninger, men la stor vekt på sine kunnskaper, og sammenlignet seg med yngre uerfarne fiskere, som de mente ikke ville kunne gjøre det bra som fiskere uten samme kjennskap til vær, fiskeplasser og metoder.

En slik usikker og varierende arbeidsuke, merket også båteieren Jayanthe, som viste frustrasjon over at fiskerne hans ofte ikke møtte opp. En dag var en av hans ansatte kommet til stranda, men ville ikke dra ut. Jayanthe prøvde å overtale ham til å dra allikevel, men lyktes ikke. Jeg er for trøtt og sliten” sa han. Jayanthe snudde seg mot meg og fikk utløp for sin frustrasjon. Siden få av fiskerne forstod engelsk, kunne han prate uforstyrret med meg. ”Vanligvis drar de ut 4 dager i uka, men om det er noe spesielt som skjer eller om de bare er trøtte, blir de hjemme. Noen drikker for mye alkohol, noen nesten hver dag, slik at de er for trøtte og slappe til å dra ut og fiske på kvelden. Jeg må komme hit både på morgenen og kvelden for å følge med.” Dette var en annen grunn til at han var på utkikk etter ungt sprekt mannskap, som ville dra mer regelmessig.

Tradisjonelt er forholdet mellom fiskere og oppkjøpere stabilt. Fiskerne er trofaste, og bytter ikke oppkjøper, og slik bør det ifølge fiskerne være. En mener han må selge fangsten sin til Ajit, fordi faren hans gjorde det: ”Det er alltid han vi har handlet med, vi kan ikke bytte selv om andre gir bedre betaling.” Niluk er, også her, av et unntak. Han leverer fangsten til en oppkjøper fra Galle, og får litt høyere pris. Han mener han står fritt til å velge hvem han leverer til, og føler seg ikke knyttet til den lokale fiskehandleren. Samtidig er han enig med fiskehandleren her at det ikke bare er forretninger, men at forholdet mellom fisker og oppkjøper er av en vennskapelig karakter. Selv har han et godt forhold til sin oppkjøper, som han gjerne inviterer hjem.

Ved å gå inn i fiskernes økonomiske forhold, kan jeg klarere se hvilke vurderinger de som eventuelt skal velge seg inn i fisket, tar hensyn til. For de som har egne båter, er mulighetene

til å tjene greitt større enn for de ansatte, men faktorene som gjør fiskernes hverdag og økonomiske situasjon vanskelig og uforutsigbar er mange og uoversiktlige. Ikke bare for de ansatte, men særlig for dem.

Hvordan omgivelsene er med på å skape et felleskap blant fiskerne

I innledningen til dette kapitlet så jeg på fiskernes posisjon i lys av buddhismen og kastesystemet. Nå vil jeg gå tilbake til starten og trekke fram flere forhold som er med på å skape felleskap blant fiskerne, og se på hvordan de selv er med på å bekrefte og styrke dette fellesskapet. Først de ytre faktorene, som alle er omgitt av, og som er like for alle.

Døgnrytme

Idet fiskerne som oftest er ute på natta og fisker fra solnedgang til soloppgang, har de en døgnrytme forskjellig fra de fleste andre her. De har det meste av sitt våkne og sosiale liv blant andre fiskere ute i båtene om natta. Ute på fisket, lå båtene gjerne så tett at de kunne prate med hverandre. På dagen, når andre er på jobb, sover de noen timer før de skal ut på neste tur. Det faktum at fiskerne har samme døgnrytme og følger de samme rutine, skaper felleskap med andre fiskere, og forhindrer dem fra å være like sosiale med de dagsarbeidende. Samere hevdet han etter en lang natts fiske, var for trøtt til å engasjere seg i lange samtaler, og heller ville hjem å slappe av og spise.

Vær /monsun/ årstider/ sesongvariasjoner

Været er tema for mange av fiskernes små daglige samtaler i forkant og etterkant av fisket. De diskuterer værforholdene: ”Er det for sterk vind til å dra? Hva med strømforholdene? Hvilke vei går bølgene?” Særlig i monsuntiden var været et gjentatt tema. Monsuntiden på sørvest kysten regnes fra juni til oktober, men fiskerne kan oppleve dårlig fiske helt fra april til oktober. De fleste dagene i denne perioden er det for mye vind til å dra ut. Det er samtidig store strømminger, som blir regulert av vind- og temperaturforskjeller. På vestkysten er strømmingene sterkest under sørvest monsunen, og kan komme opp i 1 m/s (FAO 1995:4-6). Noen få, deriblant Niluk setter ut på de roligste dagene, men da kan det være så mye strøm at

det ikke blir noen blekksprutfangst. Siden fiskerne her baserer seg på linefiske med kroker og blekksprut som agn, fører mangel på blekksprut til tomme fiskekasser. Uten blekksprut, ingen fisk. Som den natta jeg var med ut: Niluk kaster uti en krok med en blekksprut som han har tatt ut av en pose, med 3-4 ferske kalamari han har kjøpt til agn. Den ligger i vannet og duver med bølgene. Han venter og venter, men ingenting skjer. Hadde han vært heldig hadde det kommet svømmende en hel stim 25-50 cm lange, som han kunne hove inn, med 3-4 kg per hovtak. Gunapale fortalte stolt om en gang han fikk 250 kg, men en liten bærepose var den største fangsten jeg så. Er de heldige og får mye kalamari kan den selges for opp til 400/kg.

Det er ikke bare værforholdene som gjør det vanskelig å fiske i monsuntiden. Fiskerne mener fisken drar et annet sted, mens den kommer tilbake når det er høysesong her. Denne migrasjonen av fisk, ble også observert av forskningsskipet R/V Dr Fridtjof Nansen da de gjorde undersøkelser langs kysten av Sri Lanka i 1978-1980 (Fiseries research station 1980:49-54). Dette, sammen med studien foretatt i etterkant av prøvefisket med forskningsskipet R/V Dr Fridtjof Nansen, som konkluderte med at blekksprut var det mest suksessfulle agnet (Fiseries research station 1979:46), viser at fiskerne selv har en kunnskap om havet og fisken, som bekreftes av moderne forskningsresultater.

Å migrere etter hvor det er best fiske, har vært en tradisjon i flere fiskesamfunn på Sri Lanka. Det er ingen som sesongmigrerer herfra nå lenger, men de kunne fortelle at fiskere fra nabostrendene fortsatt reiser østover i lavsesongen. Surasena forteller om broren og faren som dro til Batticola og andre steder på østkysten hvert år: ”De dro med buss for å bli mannskap. Enkelte dro med båten sin. De hadde kontakter fra før som de ble med, mens andre regnet med å finne plass på en båt når de kom fram. De bodde og jobbet der hele sesongen.” Ved å migrere etter fisken, fikk de en jevnere årsinntekt. I dag må de som blir igjen uten fangst og inntekt i lavsesongen, leve på det de tjente da det var bra med fisk. Noen få tar seg andre jobber, men da jeg spurte Gunapale om dette, svarte han at han ikke kunne noe annet. ”Jeg har bare fisket og kan ikke noe annet.” Men de yngre som er sprekere, kan jobbe i bygningsbransjen eller lignende.

Fiskeressursene

En felles bekymring fiskerne hadde, var nedgangen i fisk. Jeg hører Surasena fortelle om gamle dager: ”Da jeg var ung, var det mye fisk, når vi stod på stranda kunne vi se fisken hoppe” Når jeg spør når det begynte å bli lite, kobler han det til tiden da de store trålerne begynte å fiske her. Sri Lanka er et av de få landene i sør og sør øst Asia som ikke har forbeholdt den kystnære sonen småskala fiskeri. (sitert i Stobutzki, 2006:113). Surasena anser ikke de andre lokale fiskerne som sine konkurrenter. De største konkurrentene er i følge ham store, særlig utenlandske trålerne. Et par av de eldre fiskerne, knytter nedgangen i fisk til de siste årenes manglende ritualer. Tidligere holdt fiskerne her jevnlig ritualer for å lokke fisken inn mot land. Siden de som utførte disse ritualene nå er døde, er de ikke holdt på mange år. De skulle gjerne ha holdt et slikt ritual igjen, men det er nå ingen som kan, kunnskapen døde med dem.

En rekke studier bekrefter nedgangen i fisk, men forklarer den med en kombinasjon av mange ulike årsaker: En undersøkelse av historiske fangstdata, viste at nedgangen i fisk har skjedd innen alt kystfiske, og strekker seg flere tiår tilbake (An Overview...2008). I 1998 var det et syklisk værphenomen kalt el nino, som assosieres med global oppvarming. Havtemperaturen steg med ca 2 grader, og som følge av dette døde ca 80 prosent av korallene langs Sri Lankas kyst (Prasanna Weerakkody (Regeneration: A new chance for coral reefs, 2007), også her på sørvest kysten. En del av korallene har vokst opp igjen, men ikke tilbake til samme nivå som før 1998. Samme år kom NARA med anbefaling om ikke å oppmuntre til ytterligere utvidelser av fangsten, da utnyttelsen av fiskeressursene synes å nærme seg et maksimum (sitert i Sri Lanka, 2001: kap. 3.5.3.1). Denne felles bekymringen for nedgangen i fisk, er et gjennomgående tema i samtalene, og blir en sak de er opptatt av og samles om.

For Surasena har denne endringen ført til at han ser sitt liv i nytt lys: ”Vi hadde det veldig bra før. Vi hadde råd til alt vi ønsket, og kjøpte det vi ønsket, epler og druer også. Om vi trengte mer penger, var det bare å dra ut og fiske. Det var mer enn nok fisk å få, og vi tenkte det alltid ville være sånn. Vi tenkte ikke på å spare til fremtiden. Men nå skulle jeg ønske jeg hadde gjort det.” Han skjønner at en fisker i dag må forholde seg til en helt annen virkelighet enn den gang han var ung. Endringen i ressurser gjør at fiskerne ikke med samme letthet kan få en god fangst når de trenger påfyll av penger. For å lykkes i dag kreves det en bedre planlegging og sparing. Et høyere forbruk og flere faste utgifter til strøm, bensin og andre varer, krever

også høyere inntekter. Han ser det nå, som voksen, men de yngre ser ikke nødvendigvis dette. At de dro ut når de trengte penger, slik Surasena fortalte, gjaldt fortsatt for enkelte av fiskerne. Da jeg poengterte overfor Aruna at jeg ikke hadde sett ham på noen dager, svarte han: ”Jeg har hatt andre oppgaver.” Han er ikke blant de faste fiskerne, men kommer og fisker når han trenger penger. Niluk derimot ble både av meg og de lokale fiskerne sett på som en moderne planlagt fisker. Han drar ut hver dag, så lenge det ikke er alt for dårlig vær, og med sin iver og utholdenhet, sikrer han seg og familien en stabil inntekt og mer forutsigbar økonomi enn mange av de andre fiskere. For dette beundres han av de andre fiskerne, og settes som et forbilde, og eksempel på en bra fisker.

Dette kapitlet har fokusert på hvordan omgivelsene fiskerne lever er med på å skape et felleskap blant fiskerne. Det faktum at fiskerne omgis med det samme været og de samme fiskeforholdene, gir et felles utgangspunkt for fiskerne. Men fordi de er de de er, med ulike personligheter, forholder de seg til ressursene på ulike måter og får ulikt utbytte av dem.

Hvordan fiskerne selv skaper et felleskap?

Jeg observerte lite samarbeid blant fiskerne. Hver og en jobber for seg eller sammen med sin partner. Som Stirrat fant, var det bare når de skal dra båten opp på stranda de måtte ha hjelp (Stirrat 1988:51). Vanligvis kom de andre til unnsetning uten å bli spurt, men av og til måtte en fisker stå lenge og vente før det kom nok folk til å få den opp den steile stranda. Ikke alle hjalp til, men så på de andre slite. Foruten å gi fisk til de fattige som på eget initiativ hjelper til, gir de, om noe motvillig til andre fiskere som kommer til stranda; eldre eller syke fiskerne, eller som av andre grunner ikke har vært ute selv. Av og til fikk også jeg fisk, når jeg hjalp til å dra opp båtene. Fiskerne forteller også om et svekket samhold nå, i forhold til tidligere. De holder ikke lenger disse hemmelige ritualene som kun fiskerne kjente til, og de har ikke et sted å samles, nå som fiskerhuset er borte.

Fagforeninger

De største samlingene for fiskerne var de lokale fagforeningsmøtene. Tilak, den eldste pensjonerte fiskeren forteller: ”Allerede i 1940 dannet vi en assosiasjon for fiskerne, ikke bare her men for et større område (Megalle, Kataluna, Ahangama, og Unawatuna). Staten ga 6

båter. 5 i tre, bare min i fiber. Den var 34 fot, ca 10 meter, og med engelsk motor. Vi var 3 personer i hver båt. Det var ikke vi som eide båten, men foreningen. Vi lagde en komité her i Unawatuna, hvor jeg var direktør, men den fins ikke lenger.” Båten ble flyttet til et av de andre stedene for ca 15 år siden, etter avgjørelse fra foreningen.

Mellom 1991 og 1992 ble 787 kooperativer etablert på Sri Lanka, og det totale antall medlemmer var ca 75.000 (BOBP1993:16). Disse foreningene ville bli kanalen for utdeling av lån til det gjeldende utviklingsprogram, som omfattet en overgang til spesialkonstruerte moderniserte *oruwa* (BOBP 1993)

Her i bygda er det nå 2 fagforeninger, Kooperative og Tortopolla, som ble startet av henholdsvis PA og UNP. Kooperative ble startet i forbindelse med at regjeringen ga tre båter. Men siden fiskerne i følge dem selv var uærlige og blant annet solgte deler av motoren og puttet pengene i egen lomme, ble båtene overgitt fiskere på et annet sted noen år seinere. Denne fagforeningen er noe mer inkluderende, idet både båteierne og kvinnene kan være medlem. Ca 10 fiskekoner er med, men ikke alle kommer på møtene, sier Bandasenas kone som sammen med hans ugifte søster, som er sekretær, er to av de mest aktive. ”I Tortopolla har ikke kvinnene noe å gjøre” sier hvem ”den er bare for oss fiskere.”

Flere av fiskerne er med i begge fagforeningene, mens noen få av politiske grunner bare er medlem av den ene, så tross at det er to 2 foreninger som kan virke splittende, er de med på å styrke fellesskapet mellom fiskerne. Særlig nå i etterkant av tsunamien har fagforeningene vært betydningsfulle for fiskerne, idet mye av hjelpen har blitt formidlet gjennom dem. Før tsunamien hadde Tortopolla 35 medlemmer, men selv om tallet nå er steget til 60, er bare 25 aktive fiskere. ”Det er mange som kommer når de skal få noe,” hevder en i styret. At mange nye medlemmer har kommet til for å ta del i disse godene, blir stadig diskutert blant fiskerne, og sees stort sett på som negativt, fordi det ikke lenger en forening kun for fiskere, men inkluderer folk som ikke fisker, men som blir medlem av andre grunner enn å ta del i et yrkesfelleskap. Jeg overhørte en dag en ivrig diskusjon blant noen av de ledende om de skulle ta inn noen nye medlemmer. Hvem skal få lov å bli medlem? Konklusjonen var at de må være herfra og de må være fiskere, de vil ikke ha med folk utenfra og de vil ikke ha med dykkere eller andre ikke-fiskere.

Å dykke etter små akvariefisk, som eksporteres utlandet, er blitt en stor industri. Den er underlagt fiskeridepartementet, men for fiskerne her regnes ikke de som fanger den slags fisk som fiskere. Jeg overhørte en dag en ivrig diskusjon om de skulle ta inn noen nye medlemmer i fagforeningen. Hvem skal få lov å bli medlem? Konklusjonen var: ”De må være herfra og de må være fiskere” De vil ikke ha med folk utenfra og de vil heller ikke ha med dykkere. De poengterer at de ikke er fiskere i det hele tatt, og ikke kan inkluderes i samme foreninger, siden det de driver med er noe annet enn fiske.

Innen Tortopolla har det foregått store endringer i etterkant av tsunamien. Det har vært viktig å kunne forhandle med det offentlig og organisasjoner. Fiskerne utnevnte derfor en av de litt yngre, velformulerte og velkledde, nemlig Niluk, til å bli den nye presidenten. ”Den forrige egnet seg ikke til den slags oppgaver, selv om han er en erfaren og god fisker”, hevdet en av styremedlemmene. ”Niluk kan formulere seg godt, kler seg passende, og egnert seg bedre til å gå i møter og forhandle”. Dette viser hvordan fiskerne fanger opp og tilpasser seg endringene i samfunnet, for å få større sjanser til å bli hørt og få frem sitt budskap. Presidenten er ikke den eldste og mest erfarne fiskeren, men må ha andre kvaliteter utenom det å skulle være en god fisker. Men jeg vil bemerke at alle styrevervene er besatt av båteiere. I tillegg til å være en god fisker, må han kunne kodene som gjelder i resten av samfunnet. Han må kunne de moderne kodene. Den forrige lederen, blir allikevel referert til som den beste fiskeren som vet det meste og som jeg bør snakke med. Jeg kommer tilbake til fagforeningene og deres betydning i kapitlet om fiskernes forhold til organisasjonene.

Avgrensning til andre fiskere

At noen unge gutter, fra en strand like ved, bruker dynamitt for å få fisk, er det bred enighet om er forkastelig. ”De er ikke fiskere.” Fiskerne poengterte at dette er ulovlig og bør straffes. Politiet sjekker, men har vansker med å ta dem som gjør det, fordi de gjemmer fisken under vann før politiet kommer. Fiskerne er nøye med å skille seg fra andre fiskere som bruker andre fiskemetoder. Ikke bare ulovlige metoder, men også metoder de ikke aksepterer eller er fortrolige med. I forhold til bruken av nye mer effektive metoder for fiske, var det splittede meninger. ”Longline” lang line, er et system med et langt snøre på 1-2 km med kroker hver tredje meter. Gunapale holdt på å lage en slik, men fikk stadig kritikk av andre fiskere, og ingen ville hjelpe ham. Han forsvarte seg med at det var en helt vanlig metode andre steder.

Niluk var en av dem som viste mest motstand. Han ville ikke bruke longline, fordi den tar alt av småfisk, også skilpadder. Andre kunne tenke seg å prøve, men hadde ikke utstyret. Også lightcourse (en form for tråling) var det skepsis mot.

At muslimske fiskere fisker på fullmånedag og null månedag, var de negative til, for singaleserne er dette fridager. De stiller seg i en posisjon som mer moralske enn de muslimske fiskerne.

Fiskerne har et bevisst forhold til hva det vil si å være en rett fisker, men innholdet varierer etter situasjon, og fra fisker til fisker. Det å ta avstand fra fiskere som ikke følger regler og normer, blir stadig poengtert under diskusjoner. De skiller seg fra disse andre fiskerne ved at de anser seg selv som mer moralske. Tilhørigheten til fiskergruppa er sterkt knyttet til de moralske verdiene de deler. En tilhørighet i form av følelser.

Oppsummering av kapitlet om fiskerne

Så langt har oppgava konsentrert seg om fiskerne og forholdne som særlig gjelder dem på deres arena. Jeg har vært interessert i å få fram de verdiene som tillegges fiskerne både av andre og dem selv, hva som skaper fellesskapet, og eventuelle endringer.

Idet fiskerne lever og jobber under de samme ytre betingelsene, med de samme geografiske og miljømessige forholdene, og de samme døgnrytmene, er de del av en spesiell felleskap. Men dette fellesskapet bestemmes av mer enn de ytre forholdene. Når fiskerne kategoriserer andre som fiskere eller ikke, legger de vekt på flere kriterier. For det første at de er fra en fiskerfamilie herfra, for det andre at de faktisk fisker og for det tredje deres felles moralske verdier. Det siste kom tydelig frem når fiskerne distanserer seg fra fiskere som bruker dynamitt eller andre som bryter deres moralske verdier og gjelder alle fiskerne. De eldre fiskerne vektlegger familietilhørigheten, mens det vesentligste for de yngre fiskerne, er den jobben de faktisk gjør. De eldre viser en stolthet knyttet til seg selv som person, men også til seg og sitt yrke, yrket er for dem mer enn det vi tenker på som yrke, fordi det er både en jobb, en kaste, en klasse og en sosial gruppering. Fiskeridentiteten knyttes mer og mer til den yrkesmessige siden ved det å være fisker, og vekk fra familien og det arvelige. Grensene for hvem som inkluderes som fiskere endres dermed fra å være knyttet til tradisjon og arv til å bestemmes av den enkelte persons gjøremål, at han faktisk fisker.

En slik dreining fra å fokusere på fiskerne som en gruppe med historiske fellestrekk, til å kategorisere ut fra individers handlinger, finner jeg igjen i Niluks forståelse av seg selv som fisker. Selv om han oppfyller kriteriene om å komme fra en fiskerfamilie, er det ikke det han fokuserer på ved sin egen identitet som fisker. For ham er det å være fisker ikke stort mer enn en yrkestittel. På fritiden er han ikke først og fremst fisker, men ektemann, far, venn eller annet. Han har valgt å flytte bort fra stedet og menger seg ikke med fiskere på grunn av et dypere felleskap. Han velger sine venner ut fra egne behov, og ikke etter tradisjoner og forventninger. At han har funnet en muslimsk oppkjøper i byen som han leverer fangsten til, i stedet for til en herfra slik tradisjonen er, har vakt opprør blant enkelte fiskere. Tross sin utradisjonelle væremåte, er han en aktet fisker, som nylig ble valgt til leder i fagforeningen. Hans egenskaper vekker både forargelse og beundring. Ved å ta individuelle valg for sitt eget beste, er han bildet på den moderne mann og tankemåte. Niluk blir av de lokale fremstilt som en vellykket fisker. Jeg ser ham som et stjerne eksempel på hvordan en fisker lykkes i å tilpasse seg de endringene og forventningene han møter rundt seg, men ikke alle de yngre fiskere har klart dette i samme grad. Kanskje han er bildet på den neste generasjonen fiskere? Det er vanskelig å forutsi, siden valgene har så mange variabler og formen stadig endres.

4 Fiskerne og turismen

Jeg sitter på kanten av *oruwa*, med beina presset ned i den smale (50 cm brede) åpningen. Det er vindstille i dag, så jeg er med Gunapale ut til revet for å fange hai²⁶. Som han, ser jeg inn mot stranda. En rosa, og flere brune kropper ligger bortover på de oransje, nymalte solsengene. En mann i fargesprakende sarong går bort til den ene, bikinikledde damen med et duggvått glass. Tenker Gunapale på det samme som meg? Jeg tenker på hans beskrivelser av stranda fra da han var ung. ”Hoppende fisk i et klart vann som slår inn mot en hvit strand omgitt av tett palmeskog, med en og annen fiskerhytte gjemt innimellom...” I første etasje i et lite nybygg fem seks hus lenger bort, ser jeg en tenåringsgutt med lang shorts, langt hår og surfe t-skjorte. Han ligner sønnen til Gunapale. Det er ingen surfebølger i dag, så det kan være han som hjelper vennen på strandrestauranten.

Å henge på stranda med turister, surfe og slappe av var intet alternativ den gang Gunapale var ung. I dette kapitlet utforsker jeg hvilke mulighetene turismen åpner opp for den nye generasjonen fiskersønner, men også hvordan den begrenser. Jeg ser på endringene innen turismen og hva den har å si for stedet, men spesielt fulltidsfiskerne, som antas å drive uforstyrret med sitt fiske. Hvilke relasjoner har de til turismen og hva har disse nye forståelsene å si for deres identitet som fiskere.

Begrepsavklaring

Jeg skiller mellom ”turismen” forstått som selve næringen med de som er engasjert i den, og ”turistene” forstått som de personene som kommer hit på ferie fra et annet sted eller land.

²⁶ Det er best å fange hai når det er vindstille, fordi han lettere kan se ryggfinnerne idet de svømmer gjennom det 30 cm dype vannet over revet.

'turisme'

Begrepet de lokale bruker om de som jobber i turismen er *hotel kareiå*, som betyr hotell person. ”Hotell kareiå ødelegger stranda”, ”Hotell kareiå bygger hoteller så det ikke lenger er plass til oss.” I tillegg til å betegne eieren av hotellet, brukes *hotel kareiå* også om de som jobber der. De som selger ting på stranda eller driver annen virksomhet rettet mot turistene, blir ikke omtalt med denne betegnelsen. De har ingen ord for turisme og heller ingen fellesbetegnelse for alle som er engasjert i det vi kaller turismen. Det er kun når samtalen foregår på engelsk at betegnelsen *tourism* (turisme) brukes.

I oppgava vil jeg bruke begrepet turisme om all næring som er rettet mot turistene, som hoteller, gjestehus, restauranter, reisebyrå, taxi, suvenirer utsalg, massører, dykkersentre, internett steder og lignende.

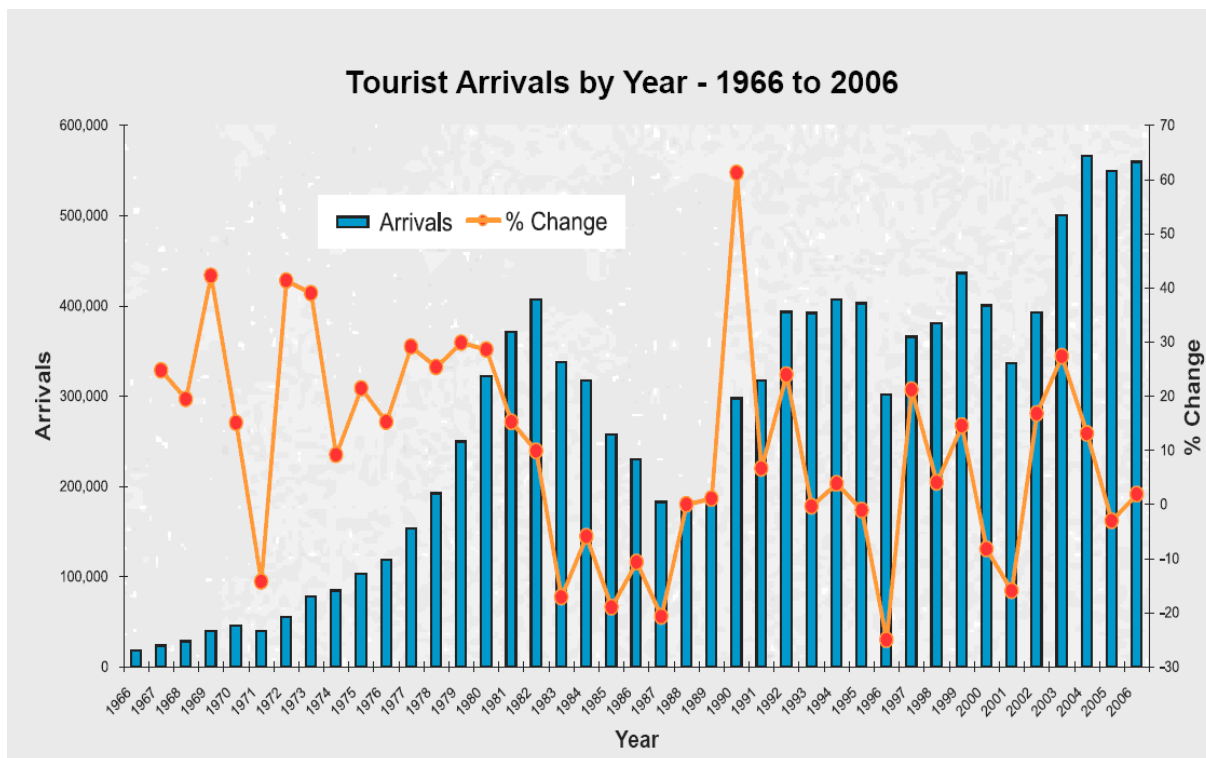
'turist'

Singalesisk har heller ikke et spesifikt ord for turister, men bruker *videshikeiå* (utenlandske personer) om alle ikke-srilankere. For de hvite brukes gjerne også *Aruna*, som betyr hvit. Om de lokale turistene, som kommer fra andre steder på Sri Lanka, brukes betegnelsen *sinhala minissu* (singalesiske folk) eller *lokal minissu* (lokale folk). Mens folk fra bygda betegnes som *gameie kartie* (landsby person).

I oppgava bruker jeg turist om alle utlendingene som ikke var tilknyttet en organisasjon, men også disse der de opptrådte i status av å være turist på ferie. For turistene fra andre steder på Sri Lanka presiserer jeg med 'lokal turist'.

Historisk tilbakeblikk på turismen

Øyas plassering rett ved ekvator gir et tropisk klima, med temperaturer ved kysten på jevnt 28 grader, også i vannet. Disse forholdene gjorde øya populær blant turister på 70 tallet, da ny infrastruktur med raskere og billigere flytransport og utbygging, gjorde turismen til en eksplosjonsindustri.

(Annual statistical report of Sri Lanka tourism, 2006:13)

Mellom 1976 og 1982 økte antall besøkende med nesten 24 % årlig, fra i overkant av 100 000 til over 400 000. Mer enn halvparten var fra vest Europa. Etter 1983, da konflikten mellom tamiler og singalesere eskalerte, har tallet variert (Sri Lanka: a country study, 1990). Etter våpenhvilen og fredsforhandlingene i 2002 økte tallene igjen, men tsunamien førte til et kraftig tilbakefall. Det forventede tallet for besøkende i 2005 sank med 100.000. (Sri Lanka Needs...2005) .Nå er tallet sakte på vei opp igjen.

I *Island Ceylon*, (Benny, 1970) skriver Arthur C. Clarke, en kjent engelsk forfatter som bosatte seg på Sri Lanka:

”It may well be that each of Ceylon’s attractions is surpassed somewhere on Earth; Cambodia may have more impressive ruins, Tahiti lovelier beaches, Bali more beautiful landscapes (though I doubt it), Thailand more charming people (ditto). But I find it hard to believe that there is any country which scores so highly in all departments.” (Singh, 2003)

Selv om de mest populære stedene er strendene langs vest og sør kysten, drar mange til fjellområdene med te plantasjer, den kongelige innlandsbyen Kandy, oldtidsbyene

Anuradhapura og Polonnaruwa (Sri Lanka: a country study, 1990), eller andre av de 7 stedene på UNESCOs liste over verdensarven (World Heritage, 2008).

Unawatuna

På Travelmarket, en stor norsk reiseportal, leser jeg følgende om stedet jeg gjorde feltarbeid:

”Unawatuna er en liten landsby som ligger i et fantastisk vakkert landskap. Landsbyen begynner å bli en av de mest foretrukne feriestedene fordi den har en utmerket sandstrand med palmer og turkisblått hav. Unawatuna er perfekt dersom man gjerne vil ha sol, sand og vann og har lyst til å sløve noen dager på stranda.”

(Severdigheter...2008)

Selv om stedet fikk sitt første gjestehus i 1976,²⁷ har det en lang historie med utlendinger. Under kolonitiden kom folk hit for å få en pause fra byen. Noen av gjestehusene, er fra kolonitiden, bygget i hollandsk stil, og et av landområdene nede ved stranda, hvor det i dag ligger flere hotell, har adressen *Parangiyawatta* som betyr portugisisk land.

Det bygges stadig langs stranda, som sees på som ingenmannsland, selv om det meste er eid av templet eller staten. Det har siden 1981 trengtes tillatelse for å bygge innen en kystsone på 300 meter (Coast cons. act, 1982), men dette håndheves ikke, og som en nyetablert restauranteier sa: ”Om ikke jeg hadde bygget her, ville andre gjort det.” Den vanlige prosedyren er først å sette opp enkle plankeskur, som etter hvert erstattes med mer solide betongbygg. Tsunamien ødela, i mer eller mindre grad, alle bygningene langs stranden. De er nå bygget opp igjen med mer solide konstruksjoner og materialer, og ekstra etasjer. Minst 5 bygg er satt opp på stranda i etterkant av tsunamien, så det er nå i overkant av 20 restauranter på den kilometer lange stranda. Over halvparten av disse har også rom til leie. Ellers fins det 4-5 utleiery av snorkelutstyr og bade leker, 3 dykkersentre, 3 utleiebåter med glassbunn, 3 massasjesteder, 2 kles utsalg og noen små boder med kjeks og annet småtteri. I tillegg til disse faste stedene, går flere, både kvinner og menn, rundt på stranda og tilbyr sine varer og tjenester som klær, suvenirer, postkort, frukt, kokosnøtter, peanøtter og massasje. På

²⁷ Ifølge en av de eldre eierne av et av gjestehusene, som mener hun var den første til å leie ut rom i 1976.

oversiden av veien som går langs stranda, og lenger inn langs sidegatene, fins ytterligere ca 40 gjestehus, også dem med egne restauranter.²⁸

Det er ingen charterhoteller her, så turistene kommer som individuelt reisende, eller de stopper her på en organisert rundtur. En tysk turist som har feriert her de siste 25 årene, forteller at det tidligere var flest vestlige, men de siste årene, har det kommet stadig flere fra øst Europa og ikke minst Kina.

Foruten de utenlandske turistene kommer det lokale til stranda for å bade, særlig i helger og ferier. Det er folk fra hovedstaden Colombo og den nærmeste byen Galle, men også folk fra innlandet. Privatbiler med rike småfamilier, minibusser med storfamilier eller vennegjenger, og store busser med skoleklasser og arbeidslag kommer alle hit for å bade eller ofre i templet. En gang i året, ved fullmånen i august, etter *perahera*²⁹ i Kandy, holdes det en stor seremoni i dette templet og da strømmer det folk til fra hele landet for å ofre til *Hanuman*, som templet er tilegnet.

Fiskernes forhold til turismen og de som jobber i den.

Relasjonene mellom fiskerne og de som jobber i turismen.

De store endringene som har skjedd her siden 70 tallet må ha hatt en viss innflytelse også på fiskerne. Men hvilke relasjoner har de til turismen? Og hva har de å si for fiskerne s liv? Selv om det er fisken som er hovedressursen i forhold til inntektskilde for fiskerne her, kan ikke fiskerne unngå å ha et forhold til turismen, idet de deler den samme stranda, og bor i nærheten. Hvor nære er forbindelsene mellom turismen og fiskermiljøet som har hovedbase på enden av denne turistfylte stranda? Hvordan forholder disse fiskerne seg til turistnæringen? Dette er spørsmål jeg vil svare på, for å bedre forstå hvilke rolle fiskerne har, og hvordan de verdsetter turismen.

²⁸ Tallene er fra mine tellinger i juni 2006. I ettertid har det blitt bygd enda flere.

²⁹ Perahera er en religiøs festival med opptog og ofring, holdt i innlandsbyen Kandy i forbindelse med juli fullmånen.

Først vil jeg nevne de relasjonene som opptok fiskerne mest. De to første i form av samarbeid, de to andre konflikter, for å belyse hva disse forbindelsene kan ha å si for dem som fiskere.

Restauranteiere handler fisk av de lokale fiskerne.

Når båtene kommer inn ved soloppgang, strømmer det folk til stranda, de fleste er fiskere som ikke har vært utpå selv, men noen er også ute etter å få seg litt fersk fisk.. Er det stor fangst, leveres fisken direkte til en av de to fiskehandlere her ved stranda. Med få unntak, er det faste avtaler mellom fiskere og fiskehandlerne. Fisken selges derfor i liten grad direkte fra båtene, slik man kan se andre steder i Sri Lanka (Stirrat, 1988), og handelsforbindelsene mellom fiskere og turismen er minimal. For en av de nærmeste restaurantene, er fiskehandleren det naturlige førstevalg. Han kommer innom og kikker litt på fisken, men kjøper ingenting. ”De er for store.” Han fortalte han alltid kommer hit først, for å se hva de har. ”Hvis ikke de har det jeg ønsker, drar jeg til byen.” Han pleier å ha noe fersk fisk i kjøleskapet, men ikke for mye, fordi ”jeg vet ikke når jeg får solgt det”. Men de lokale fiskehandlerne er ikke alles førstevalg når de skal handle inn fisk. Eieren av ett av de største stedene mente det var mye bedre utvalg på fiskemarkedet i Galle. ”Der får jeg kjøpt det jeg vil ha.” Den ferdig delte eller fileterte fisken, går rett i fryseren, og når det kommer inn en bestilling, henter kokken opp det han trenger.

Har familie, naboer, venner, kjente som jobber i turismen.

Etter 30 år med økende antall turister, har stadig flere lokale engasjert seg i turismen, og dette gjelder også fiskerfamiliene. Av de 28 fiskerne jeg konsentrerte meg om, hadde 17 nære familiemedlemmer, særlig sønner, men også døtre, koner eller søsken, i turismen.

Mahinda, den første fiskeren jeg var hjemme hos, har 4 voksne barn; 2 sønner og 2 døtere. Begge sønnene har fra de var svært unge vært engasjert i turismen, ved å henge rundt på stranda og hjelpe til på restauranter, som så mange andre av de unge guttene her. Den yngste på ca 30 år jobbet før tsunamien på en restaurant, men kjører nå *tuktuk*, for som han sa; ”Jeg har giftet meg og trenger en mer stabil inntekt.” Sønnen som snakker uvanlig godt engelsk, hadde gjennom sine kontakter skaffet faren *oruwa* han viste meg under mitt besøk. Mahinda selv kunne minimalt med engelsk, og holdt seg for det meste i bakgrunnen når det var turister tilstede, men heller ikke blant fiskerne var han den jeg la mest merke til. Han var mest snakkesalig de gangene jeg hadde han på tomannshånd, eller han hadde drukket. Enkelte viste misunnelse, og pratet nedlatende om han. Det gikk rykter om at han hadde solgt en annen båt han hadde fått på lignende måte, fordi han ville ha penger, for å slippe å jobbe.

Han er ikke den eneste som har erfart at det å ha sønner i turismen, gir ekstra goder. Gunapales to eldste sønner i 30 åra, er fiskere. De to yngste på rundt 20, er engasjert i turismen. ”Jeg har bodd på stranda siden jeg var 15” forteller den ene, som er en av surfegutta, ja for det er bare gutter som surfer. De henger rundt på stranda, og padler ut for revet, når bølgene er bra. Jeg var svært nysgjerrig på hvilke ideer han hadde for fremtiden og

hvordan han så på fisket og fiskerne. Jo han bekreftet det andre hadde antydnet: Han har ikke lyst til å jobbe som fisker, både fordi det er et slit, og fordi han har det greitt nå. Han får kost og losji hjemme eller på en restaurant han kjenner noen og hjelper litt til, og kan få bra med driks. Om noen er interessert, gir han surfetimer eller leier ut brettet. Mens jeg var der hadde han også utenlandsk kjæreste, som gjerne spanderte. Sånn som situasjonen er nå vurderer ikke den yngste sønnen å begynne som fisker. Han har en mulighet til å velge bort fisket, fordi han kan brødfø seg på andre måter. Men han ser muligheten for at han kanskje blir fisker senere, om han trenger en mer stabil inntekt, som når han har stiftet familie, men ønsker å leve det frie liv nå. Broren er ansatt på et av de noe dyrere gjestehusene, drevet av en utlending. Gunapale omtalte henne som svært grei, og kunne fortelle at hun hadde hjulpet til, så de fikk bygget seg nytt hus i betong. Det eneste han nå ønsket var innlagt strøm. Han var av fåtallet som ennå ikke hadde strøm hjemme.

Den ene av Darmadases tre sønner, i begynnelsen av 20 årene, er ansatt hos samme person som Gunapales sønn, mens de andre barna fortsatt går på skole, eller er arbeidsledig. Dette gir ekstra inntekter til familien, men mye går til daglig forbruk. Han skulle gjerne forbedret huset, som har stått uferdig, med jordgulv og umalte murvegger siden det ble bygd. Gjestehuseieren på sin side, mente det var viktig å støtte de lokale guttene og gi dem en mulighet ikke bare til å tjene penger, men å lære noe.

Ingen har utdanning innen turismen, men de har hengt rundt på stranda og hjulpet til siden de var unge. Det er dette Ravi og andre ledende og ressurssterke personer ønsker å endre på. De vil forbedre stedet og gjøre det mer attraktivt, ved at de som skal jobbe i turismen og møte turistene, får en god opplæring ikke bare i engelsk, men så de kan te seg riktig, og gjøre en profesjonell jobb.

Sønnen til en annen fisker, har bra utdanning, men ikke gode nok karakterer til å begynne på universitetet. Etter å ha prøvd seg som kremmer i hovedstaden, flyttet han tilbake hit, giftet seg og kjøpte seg en brukt, billig *tuktuk*, som han malte om og har brukt i noen år nå. Han har som G sønn og de fleste andre *tuktuk* sjåførene, en fast plass. Her venter han på passasjerer, og spør folk som kommer forbi om de ønsker transport. Han er god i engelsk og går vestlig kledd. Han har faste kunder, som ringer ham når de trenger skyss. Han kunne egentlig tenkt seg annen og bedre betalt jobb, med fast inntekt, men er forholdsvis fornøyd, siden han kan styre arbeidsdagen selv, og være sin egen sjef. Han har prøvd seg som fisker også, men dette

er mye lettere jobb. ”Jeg kan bestemme selv når jeg vil jobbe.” men det er vanskelig å spare, pengene går rett til daglige innkjøp. Nå bor jeg hos mine svigerforeldre, men det er trangt og lite privat, men jeg klarer ikke å spare nok til å bygge et eget sted. Hans håp er å få kontakt med noen turister som kan sponse huset hans mot at de får bo der når de kommer på ferie, slik han har hørt andre har innrettet seg.

I tillegg til relasjonene jeg har beskrevet over, er mange flere involvert i turismen. Tilaks ene sønn som ikke trivdes som fisker, lager små oruwa i tre som han selger utenfor huset sitt ved veien, en annen sønn kjører tuktuk, og en tredje jobber som kokk. Tilak selv som er den eldste fiskeren på 84 år som fortsatt tar sin morgentur til stranda, mener han er sprek nok til å fiske, men fordi barna hans insisterte, sluttet han å fiske for ca 10 år siden. Også Somansekare på 72 år, forteller en lignende historie: ”Jeg har 4 sønner som alle har bra jobber og økonomi, han på hotellet brant fiskerutstyret mitt fordi han syns jeg var gammel og burde slutte å fiske, fordi han kunne forsørge meg. Men jeg vil være selvstendig og fortsetter allikevel som fisker.” Det å fiske betyr så mye mer enn det å tjene penger. Det er en viktig del av deres liv og rutiner, som de ikke lett gir slipp på, selv om de økonomisk klarer seg bra.

Surasenas to sønner har begge jobbet på restauranten til sin onkel, men de har vært mest på kjøkkenet og snakker minimalt med engelsk. De er begge ugift og bor fortsatt hjemme hos foreldrene. Selv om huset ligger like ved stranda, har de ikke som onkelen på tomte ved siden av involvert seg i turismen. Han var tidligere fisker, men har bygd hotell og restaurant like på stranda, foran huset sitt. Som tradisjonen er driver den eldste sønnen hotellet videre etter farens plutselige død, mens lillebroren har åpnet reisebyrå ved siden av. De er av de få fiskersønnene som har en selvstendig næring innen turismen.

Variasjonene innen denne familien er store. Mens den ene sønnen drev hotell, fortsatte brødrene som fiskere. Neste generasjon, ender i tre ulike klasser, hotelleierens sønner har overtatt etter ham, sønnen til den andre broren jobber også innen turismen, men som ansatte, mens den siste broren sine sønner jobber som fiskere, ikke fordi de har valgt det, men fordi de ikke har andre måter å tjene til livets opphold på. De har lært av sin far, og drar ut sammen med ham i en katamaran. Fisket synes som en siste kilde til inntekt, når andre forsøk ikke nytter, og ikke fordi de hadde lyst til å bli fiskere.

Disse tre brødrene som for 30 år siden jobbet sammen som fiskere, har nå sklidd fra hverandre, og befinner seg på 3 ulike nivå. Dette har ført til konflikter som var synlige for ”alle” (illustrer dette), og den ene sønnen fortalte åpenhjertelig om familiekonfliktene, med stormannsgalskap, sjalusi og krangling.

Ingen av de fiskerne jeg her har trukket frem eier egne båter, men fisker fra egen *oruwa*, eller jobber som mannskap. Båteierne var i 40 åra, og hadde barn som fortsatt gikk på skole. Av de 8 som fikk nye båter like etter tsunamien, hadde kun en familiemedlem i turismen, og det var ikke barna, men kona som solgte sine egne håndarbeidsprodukter i porten hjemme.

Selv om de ansatte i turismen sjelden er kvinner, er de engasjert på andre måter. Sameres datter driver gjestehus hjemme sammen med sin mann. De som ikke har tomt eller andre større ressurser, selger klær som de kjøper i byen, eller syr selv, vesker og annet håndarbeid. Noen sper også på familiens inntekt ved å knyte armbånd på oppdrag fra en lokal kvinne som selger videre til utlandet.

Plassproblemer/ kamp om plassen

I dag bor få av fiskerne helt nede ved stranda. Mahinda flyttet i på 70 tallet fra stranda til dit han bor nå, ikke med tanke på barnas oppvekstmiljø, men på grunn av faren for store bølger i regntiden. Han solgte ingenting, bare flyttet til nytt sted. På hans gamle bosted, er det nå hotell og restaurant, men ingen i hans familie driver denne. I 1980 fikk Darmadase og andre nyetablerte tomt oppe i fjellet, bak bygda. De betalte ingenting, men fikk heller ikke penger for stedet de flyttet fra. Han så dette som en vennlig gest av staten, og hadde ikke tenkt at det var for å frigjøre mer areal til turismen nær stranda. Han hadde, som Mahinda, vært glad for å flytte til et tryggere sted, vekk fra stranda. Samme holdning til det å bo på stranda hadde moren til Surasena, ikke ville kjøpe et strandområde de ble tilbudt da han var ung, fordi hun var redd havet som kom stadig nærmere. Nå syns han det var dumt, for da kunne også han vært engasjert i tursimen.

Først de siste 15 årene har det blitt bygget vesentlig på stranda, så konkurransen om plassen er et nytt og økende problem, som også gjelder fiskerne. Selv om de i dag ikke bor rett ved stranda, hevder de retten til å ha båtene liggende der som de alltid har gjort. Argumentet er at ingen eier stranda, men alle kan fritt bruke den. Fiskerne som har vært vant til å regjere

stranda, og hatt båtene sine liggende der det passet best, føler seg nå skviset ut. Samarasuma har bevisst latt sin båt, som ble knust av tsunamien, bli liggende der han pleide å ha den, for som han sier, at ingen skal komme og ta plassen. Nå er stranda for bratt, så den nye båten ligger et stykke bortenfor, hvor det nå er lettere å dra den opp.

På fiskerstranda, hvor de fleste båtene ligger, er ikke plassproblemet like stort, fordi fiskerne der er tilegnet et eget område hvor de har båtene liggende når de ikke er på fiske. Båtene ligger tett i tett, og det er trangt om plassen, men foreløpig er det plass til alle. Noen problemer er det imidlertid også her. En rik politiker tilegnet seg for noen år tilbake en del av strandområdet der fiskerne har båtene sine, og solgte det videre til andre, som vil bygge hotell her. Fiskerne protesterte, fordi området hadde vært statlig og brukt av fiskerne så lenge de visste. De demonstrerte i byen og her på stranda, blant annet ved å brenne en ødelagt båt. Lederne i fagforeningene var spesielt aktive, de gikk til politiet, samlet underskrifter og sendte brev til fiskeriministeren og andre offentlige kontorer. De fikk stoppet byggingen, men nå ser det ut til at den fortsetter. Retten til å ha båtene sine på stranda, og ikke bli skviset ut av pengesterke og politisk innflytelsesrike, engasjerte fiskerne, og var noe de samlet seg om.

Fra andre siden ble de også skjøvet bort. Restauranten der krøp stadig nærmere, først ved å sette ut bord, så oppførte de enkle konstruksjoner, små hytter og barer, flyttet stolene lenger bort og gjentok dette til de var så nærme den borteste *oruwa* at de måtte dytte den til side for å slå ned en siste stolpe. Fiskerne var frustrert over situasjonen, men følte seg maktesløse, siden de ikke kunne gjøre krav på noen eiendomsrett.

Denne kampen om plassen, gjaldt ikke bare mellom fiskere og turismen, men like mye mellom de ulike hoteller og restauranter. De utvider sitt eget areal, ved å sette ut bord og bygge ut. Konflikter har økt etter tsunamien, siden det er bygget mye nytt, større og ikke minst høyt.

Konkurransen med turismen om turistene

Om turister ville ut på revet eller til en annen strand var eierne av glassbunnbåtene mer enn villig til å ta dem med. Disse båtene var like store som fiskernes båter, men med en glassplate i det midtre rommet, så man kunne iaktta de fargesprakende fiskene på revet under. En slik tur på et par timer kostet ca 5000,-. Et par av restaurantene hadde også egne båter for å ta med turister ut. Å tjene ekstra ved slike turer, var og mulig for fiskerne.

Båteieren Jayanthe fikk slike avtaler gjennom sine nære venner i turismen. En av hans barndomsvenner, som han pleide å dykke sammen med, driver nå eget hotell, og sender sine gjester til ham, om de vil på båttur. Også for Sameree var svigersønns hotellvirksomhet avgjørende for hvilke turer han fikk med turister. Men fordi mellommennene skulle ha sitt, endte betalingen til fiskerne på rundt 2-3000.

Ute på det stille vannet innenfor revet, på restaurantene eller langs veien, traff jeg på ”fiskere” som ville ha meg med på tur. De regnet seg selv som fiskere, men sitter hele dagen og venter på turister som vil ut på tur i en tradisjonell *oruwa*. Et par rodde rundt inne på grunna og spurte de som svømte forbi. Andre hadde kontakter på hoteller, eller restauranter, som formidlet turer for dem, mot en liten provisjon. Ikke alle fiskerne ville identifisere seg med disse turismefiskerne. Noen mente de ikke er ordentlige fiskere når de er ute med turister i stedet for å fiske. ”De sier de er fiskere for å få turister til å bli med dem. Det er ikke en bra måte å tjene penger på. Vi er fiskere, ikke forretningsmenn.” Når noen engasjerte seg i

turismen, og ikke lenger dro på fast nattfiske, ble de ikke lenger regnet blant de ekte og ordentlige fiskere. Men det er stor forskjell på hvem som kategoriserer. De som tar med turister ut på turer, regner seg fortsatt som fisker, selv om de faste fiskerne ikke gjør det. Hvem som regnes som fiskerne, varierer dermed med hvem som uttaler seg.

Når de utelater turistfiskerne fra de ordentlige fiskere, er det med bakgrunn i hva de gjør, deres handlinger mer enn hvem de er i familie med. Dette viser igjen hvordan de i ulike sammenhenger legger vekt på ulike kriterier i kategoriseringen av fiskerne.

Hva betyr disse relasjonene for fiskerne?

Fiskerne stiller seg på siden av turismen. Selv om singalesisk ikke har tilsvarende begrep, skiller de klart mellom de to næringsveiene; turismen og fisket. Som en sa: ”Fiskerne driver med fiske og utlendingene blir tatt hånd om av de som jobber med det”. Fiskerne satte et skille mellom seg selv som fiskere, *malu kareie*, og de andre som jobber på hotellene; *hotel kareie*. Vanligvis er det ingen gradering av disse to yrkene i verdi. De skilte dem fra hverandre ved å snakke om oss fiskere, og de som jobber i turismen, og fremstilte det ikke slik at det ene var bedre enn det andre. Enkelte ganger var det å være fisker trukket frem som en dårlig betalt og tungt jobb, men i andre sammenhenger trakk de frem sider ved turismen som var like negative.

Når fiskerne snakker om turismen er det ikke i en nøytral og objektiv tone. De snakker med engasjement. Det er tydelig at de har et følelsesladet forhold til turismen. Holdningene baseres på deres erfaringer med turismen. Først og fremst de personlige som gjelder en selv og personer i familien, men også ut fra det de har hørt fra og om andre. Selv om Mahinda og Gunapale fokuserte på heroinen som en følge av turismen, og all elendigheten den har påført dem, var de ikke alltid like kritiske til turismen og turistene. De var glade for at de andre sønnene hadde fått gode jobber, og kontakter i turismen, og så klart fordelene. Om de uttrykte begeistring eller kritikk varierte med den enkelthendelsen de refererte til i det enkelte øyeblikk. Positiviteten eller negativiteten er knyttet til de enkeltrelasjonene de trekker frem i det aktuelle øyeblikk.

Negative assosiasjoner til turismen.

Foruten de direkte konfliktene fiskerne har med turismen i forhold til plassproblemer og i en viss grad en konkurranse om turistene, var de opptatt av andre mer generelle negative sider ved turismen. En viktig sak var forurensningen. De snakker med avsky om restaurantene som tømmer kloakken rett ut i havet. ”De skitner til stranda og vannet.” Det koster lite å tømme tankene lovlig, men de slipper det allikevel rett ut i havet, på natta når ingen ser det. ”De er bare opptatt av penger”

”Nå er han blitt rik hotelleier, og har glemt hvor han selv startet, som en av oss, som fisker.” Dette utsagnet fikk jeg høre under diskusjonene om det nye fiskerhuset de ville sette opp på stranda. En av hotelleierne bakenfor hadde vært imot byggingen og ifølge fiskerne gått bakveien til myndighetene for å hindre byggingen. At han, som tidligere var en av dem, nå kun tenkte på seg selv, var for dem nok et eksempel på hvordan turismen og pengene som følger med den endrer personer til det negative.

Positivitet overfor turismen

Positiviteten overfor turismen er, som vist over, knyttet til de godene fiskerne eller deres nærmeste fikk ved å selv involvere seg i turismen. I disse tilfellene stiller fiskerne turismen høyere enn fisket: ”Det er mye bedre å jobbe i turismen.” De som er i turismen har det mye enklere, de strevde ikke så hardt og tjente mer og lettere penger. De som snakker om sine sønner som er involvert i turismen, forteller ikke bar nøytralt, men uttrykker en stolthet, og legger vekt på de positive sidene. Så lenge det er de selv som får økt inntekt og bedre forhold er turismen positiv, men når andre viser slik suksess, viser de misunnelse og kritikk.

Vi i turismen - de fiskerne

Også folk i turismen hadde vanskelig for å se en forening mellom de to næringsveiene, turisme og fiskeri. ”Vi kan bo og leve her alle sammen, det er plass til alle, men de driver med sitt fiske og vi driver med turisme.” Jeg spurte i hvilken grad fiskerne var tatt med på planleggingen av stedets utforming og forbedringer nå i etterkant av tsunamien, da det var mye ødelagt og man prøvde å få til en helhetlig gjenoppbygning. De lyktes ikke en slik enhetlig stil, fordi som Ravi sa: ”Alle er for opptatt av sitt. Ingen vil gi noe om de ikke får noe igjen. Vi får ikke alle til å bli med på et felleskap, som kunne ha jobbet med en slik felles sak.” Ravi mente 90 % av innbyggere her lever nå av turismen, så fiske er ikke viktig. ”Det er turismen det må satses på.” ”Alle prosjektene og tiltakene må derfor ta utgangspunkt i

turismen, også livsoppholdsprosjektene som går til private enkeltpersoner”, mente Ravi. Hans holdning var også at de eldre ikke kan endres, så det må satses på barna. Vi må få dem inn i turismen, ved å lære dem engelsk og annet som kan være nyttig i møte med turister. En samling av ca 20 hotell og restauranteiere, har bygget et eget hus hvor det skal være kontor, bibliotek, og kurs i engelsk, for å bidra til å nå disse målene. Han mener det er plass til alle i turismen her. Når det gjelder fiskerinæringen, sa han følgende: ”Om turistene er interessert i fiske, så utvikle det!” Fiskerne brukes bare som lokkemat for å få turistene til å komme hit. Har inne et forslag til endringer av bukta, en del av denne planen er å bygge en liten fiskehavn, men det er ikke for å gjøre livet lettere for fiskerne, men for å samle båtene på et eget sted vekk fra turismen på stranda, og gjøre det mer turistvennlig.

Fiskernes forhold til turistene

Hvordan forholder fiskerne seg til turistene? Hva gjør de av innsats for å ta del i de forholdsvis enorme ressursene som turistene har? Hva har disse relasjonene å si for deres forståelse av turistene og av seg selv? Ved å besvare disse og lignende spørsmål, klargjør jeg aspekter ved fiskerrollen som er forholdsvis nye, nemlig det å skulle forholde seg til turister, og ta del i deres enorme ressurser.

Relasjoner mellom fiskere og turister

Jeg presenterer her de relasjonene jeg observerte. Rekkefølgen er fra de mer forretningsmessige og overfladiske forbindelsene (turister i båt og salg), til de mer personlige og følelsesmessige (gaver, vennskap og kjærlighet).

Turister i båt.

Allerede en av de første dagene ble jeg spurt om jeg ville bli med ut i båten til en *aia*, som betyr bror. Det hadde skjedd på mine tidligere opphold også, men ikke så raskt og hyppig. Jeg var riktignok mer interessert i fiskerne denne gangen, og de så kanskje derfor en potensiell passasjer i meg. At det ikke var en i fiskerens familie som spurte meg, visste jeg ikke da, fordi *aia*, som betyr storebror, brukes om gutter og menn som er eldre eller mer respektable enn en selv. Mens *malli* brukes om yngre gutter.

En tysker på vei ut for å fiske, med 3 ulike fiskestenger og en stor veske med fiskeutstyr, fortalte han hadde vært her før, og alltid dro med den samme fiskeren i båten hans. Han visste tydeligvis ikke at denne fiskeren ikke eide båten men at personen han omtalte som broren sin, var hans sjef og båteier.

Turistfiskere stod for flesteparten av turene i tradisjonelle katamaraner. De som ble med mine informanter, som denne tyskeren, tok gjerne selv kontakt, fordi de ville lenger ut, eller bli med en ekte fisker. Alle informantene mine hadde på et eller annet tidspunkt hatt med turister i båtene, men det skjedde verken ukentlig eller månedlig. På 7 måneder observerte jeg 6 lengre utflukter med turister, med 4 ulike fiskere.

En morgen da en brun og kraftig turist med solbleket hår spurte om å bli med ut, ropte en av de som ble spurt på Aruna. Aruna kom med et tilbud på 2000 for en 3-4 timers tur, men da turisten fikk forklart at han ville bli med på en ekte fisketur og være ute hele natten, ble de fort enige om 1500. De forhandlet raskt og effektivt, hadde ingen pruting eller diskusjon fram og tilbake som i overstående case, men avtalte tidspunkt og turisten gikk videre bortover stranda. Selv om fiskeren har avtale om å betale en andel av fortjenesten, ser han på denne inntekten som en ekstrasfortjeneste som han beholder selv. Han fortalte meg også i etterkant at om ikke han hadde blitt spurt om å dra ut, ville han ikke dratt, fordi han visste det pga ”dårlig” vær ikke var særlig bra fiske.

Klokken er 10, og det er stille på stranda. Fiskerne som kom inn med fangsten sin ved soloppgang har for lengst ordnet båtene og dratt. Jeg har sittet og ventet på Gunapale som nå kommer tilbake fra en morgen tur med en turistfamilie på tre; mor, far og tenåringsdatter. Han forklarer meg oppgjøret for en slik tur: De betalte 3500,- ca 500 gikk til drivstoff, 2/3 det vil si 2000 til eieren av båten, de siste 1000 deles på mannskapet. Siden de var to fiskere som ble med turistene ut, satt han igjen med 500,-. Med en god fangst, som ble delt etter samme fordelingsnøkkel, fikk han en del mer i fortjeneste. At han kun fikk 500 av de 3500 turistene betalte for turen, var for ham svært urettferdig, og konstaterte igjen fordelene ved å være båteier. ”Hadde jeg hatt egen båt, ville jeg fått alt selv!” Denne gangen ga turen en ekstra fortjeneste, fordi båten allikevel ikke var i bruk denne dagen. Men ellers når en turist har bestilt tur, blir fiskeren hjemme fra fisket kvelden før han skal ut, for å kunne være våken neste morgen.

Om turister var med å fiske, ga de som regel fangsten til fiskerne som var med. De færreste hadde kokemuligheter og spiste alle sine måltider på en restaurant eller på gjestehuset sitt. Det å ha med seg turister, kunne derfor gi en ytterligere inntekt ved salg av en bra fangst. Utover betalingen, ble det sjeldent opprettet noen personlige bånd med turistene. Turistene var der bare for en kort periode, og språket var en barriere.

Men jeg kan jo ikke engelsk

Det å få med seg turister ut på tur, og dermed tjene litt ekstra, var ikke en vanlig hendelse for fiskerne. En helt vanlig morgen på fiskestranda og beskrivelsene av det som skjer i møtet mellom fiskerne og forbigående turister kan illustrere noe ved dette manglende forholdet.

Det er like etter soloppgang og båtene kommer inn til stranda fra nattens fisketur. Jeg er i likhet med en åtte ti andre, for det meste fiskere som av ulike grunner ikke selv var ute i natt, kommet til stranda for å sosialisere. De fleste hjelper til med å dra båtene opp den bratte skrenten fra vannkanten. Dette skjer i fast takt med hu og hoi ”*onne ello*”. Et lettkledd par i 60 årene, hun i bikini og han i badebukse, blir tydelig nysgjerrige og kommer opp de 2-3 meterne fra strandkanten hvor de går morgentur. De kikker oppi båtene og uttrykker beundring over de fargerike fiskene. De spør om noe, men får liten respons av fiskerne som kan minimalt engelsk. Et par smiler litt og en svarer ”yes”, ”nice” og ”fish”. Hadde fiskehandleren, en av restauranteierne eller en av de yngre guttene som forstod mer vært der, hadde de tatt ordet og svart på spørsmål som hva slags fisk det var, hvor langt ute de hadde vært og hvor lenge de hadde vært ute. Men ingen oppfordret til videre samtale, og etter å ha stått og sett på et par minutter går turistene videre.

Mangelen på felles språk hindrer partene i å innlede en samtale. Som Gunapale sa: ”Jeg kan ikke engelsk, så hvordan kan jeg snakke med dem.” Han kunne godt tenke seg å ta med seg turister ut i båten, men syntes det ville bli vanskelig pga kommunikasjonsproblemer. Han refererte til en av de andre litt yngre fiskerne, som av og til tok med seg turister, og sa: ”Han kan engelsk, så for ham er det mye lettere.” Stadig brukte han argumentet om manglende språkkunnskaper og dermed liten kontakt med turistene, når han beklaget seg over sin dårlige økonomiske situasjon. I likhet med Gunapale kunne få fiskere føre samtaler på annet enn

singalesisk. Flere hadde sluttet skolen tidlig (12-15 år gamle), og den lille engelsken de hadde lært var glemt. De hadde liten kontakt med utlendinger og fikk liten øvelse i å høre og snakke språket.

På dette turiststedet er det å kunne st språk som engelsk viktig for å få tilgang til de resursene som turistene kommer med og er villige til bytte mot andre tjenester som for eksempel dra ut med en fisker i en båt. Manglende engelskkunnskapen sees som et hindrer i å få tilgang til turistenes uendelige ressurser, i form av kontanter. Gunapale er bevisst sine manglende kunnskaper og ser tydelig og med frustrasjon på hvilke muligheter han er utestengt fra.

Jeg vil heller hjem

Manglende språkkunnskaper utelukker ikke andre former for kommunikasjon, som tegnspråk og mimikk, og mulighet for direkte kontakt med turistene. Det er mer enn manglende språkkunnskaper som stopper fiskerne fra å ta kontakt med turistene. De virker ikke særlig interessert, og det er som om turister ikke angår dem. Jeg var aldri vitne til at en av fulltidsfiskerne oppsøkte turister for å få dem med på tur.

En dag jeg konfronterte Samere, en av fulltidsfiskerne med dette, svarte han: ”Jeg er for trøtt til å snakke når jeg kommer inn etter en natt på sjøen. Jeg vil bli fort ferdig og dra hjem for å spise og sove.” Han gjør her en prioritering, som også gjelder hans kollegaer. Det er ikke fordi han ikke er interessert, men han tar seg ikke tid til det, fordi det er andre behov som står høyere. Han viste en slik prioritering av tid også i andre sammenhenger. Heller enn å henge rundt på stranda med de andre fiskerne, var han hjemme med familien, kona, barna og barnebarna, som han var svært stolt av. Han pratet alltid varmt om sin kone, som sammen med ham flyttet mellom de ulike barna. ”Hun følger alltid meg.” For ham var tid en prioritering. Han bodde ikke like sentralt som de som pleide å henge på stranda, men måtte ta bussen eller sykle de 4-5 kilometerne til og fra stranda.

Å se på tid som en begrenset ressurs, ekvivalent med penger: “Time itself is sometimes metaphorically equated with money and can thus be seen as a valuable and relatively scarce commodity,” (Lakoff & Johnson 1980), gjaldt ikke alle fiskerne. Det var en av forskjellene jeg la merke til mellom de mer moderne fiskerne og de yngre. De eldre hadde bedre tid, rusket ikke fra sted til sted, men satt gjerne lenge og pratet. Det var sjeldent jeg så noen løpe, eller gå

fort, slik jeg er vant med fra gatebildet hjemme. Selv de som syklet, trådte skate rundt, som om de var på søndagstur. Forholdet til tid, var generelt svært avslappet. På det ene møtet fiskerne skulle ha med en representant fra en av organisasjonene, kom de gående og syklende ikke bare 5 eller 10 minutter etter tiden, men noen var over en halv time seine uten at de verken unnskyldte seg eller brydde seg om det. På vei til et annet møte, hvor jeg er seint ute og småløper som jeg pleier, treffer jeg en av fiskerne. Han ler litt av at jeg forter meg sånn, for sier han: ”det begynner sikkert ikke ennå”. Du vet jo srilankisk tid, legger han til. Og jeg nikker bekreftende. Jo, jeg har erfart hvor lite presist man fastsetter avtaler her.

Også Niluk var raskt på vei mot bussen etter å ha levert fisken, pakket båten og fått betaling. Han ville hjem til familien, spise og slappe av. ”Jeg gjør jobben min som fisker, og har ikke noe med turistene å gjøre” ”Jeg er ikke interessert i turistene.” For han er det å ikke involvere seg i turismen et bevisst valg. I heller enn å prøve lykken i turismen og vente på den store ”fangsten” der, ser han på seg selv som en ordentlig fisker, som har som jobb å fiske for å tjene penger. Dessuten gjorde han det greitt som fisker, og så ikke nødvendigheten av å innlede noen forbindelser med turistene.

Disse to fiskerne, Sameree og Niluk, sier klart fra at de ikke vil bruke tid og energi på å komme i kontakt med turister, for å få dem med på tur. Men som tallene fra fagforeningen viser, er bare halvparten av de ca 70 registrerte fiskerne, aktive fiskere, resten får sin inntekt fra slike småturer med turister, eller helt andre aktiviteter. Ved å oppsøke dem direkte, får fiskeren muligheten til å tjene dobbelt av hva han ville fått om turen ble organisert av en middelmann, og dermed tjene like mye på en kort turisttur som på en hel natts fiske, vel og merke med en god fangst. Det er mye å vinne på å forhandle med turister, men på bakgrunn av deres ulike egenskaper og ressurser har de ulike muligheter og interesser for dette. Hvordan fiskerne kommer i kontakt med turistene har mest å gjøre med tilgjengelighet, at de er der turistene er og kan innlede til kontakt. Men for de som ikke kan engelsk, er det begrenset hvor lett det er å lage direkte avtaler. De ser viktigheten av å ha et vidt kontaktnett og aksepterer middelmannenes andel for å formidle slike turer.

De av fiskerne som jeg så forhandle med turister har allerede ressurser som ikke alle sitter med og større sjanse til å komme i kontakt med fiskerne; språklige ferdigheter, mobiltelefon, mer fritid, ser mer moderne ut, er åpne og utadvendte. Kapital generer her ny kapital av

samme eller ulik art. Forskjellen mellom de ressurssterke, og de ressursvake blir dermed større.

Nedenfor presenteres de mer personlige forbindelsene mellom fiskere og turister.

Turister deler ut gaver

Hvordan kan da en etter ryktene rusavhengig, ung mann, uten fiskebakgrunn og med minimal kapital få seg egen båt? Ganske tidlig i feltarbeidet observerer jeg en gjeng unge gutter losse en flunkende ny båt av en lastebil. Den strålende fornøyde eieren forteller smilende at han har fått båten av en turist som har slått seg ned her. At en lokal som hadde fått i oppgave å finne trengende fiskere, ønsket en del av fortjenesten de første 3 årene, syns han var helt greit.

Dette var hans sjanse til å få egen båt. At turister gir båter på denne måten og helt ukritisk, ble ikke like godt mottatt av alle. En eldre fisker som hadde fått det samme tilbudet, mente det var uredelig å ta seg betalt, når båten skulle gis i gave til en trengende fisker, og ville ikke inngå en slik avtale. Dette er med på å bygge opp under korrupsjonen og hvordan de som allerede har ressurser, får mer på bekostning av de fattigste og mest trengende.

Disse tildelingene gir samtidig endringer i den sosiale strukturen, og konflikter. At han som er ny i fisket, ikke er fra en fiskefamilie og har vært lite aktiv tidligere, får båt, samtidig som etablerte ivrige fiskere ikke får, har skapt uro. Når det i tillegg er uklarerheter om hvor båtene kommer fra, en venn eller en organisasjon, blir det som jeg erfarte rykter, og sjalusi. Det var en overflod av båter i hele området, prisene falt og ingen ville lenger ha *oruwa*. Jayanthe vil selge *oruwa*'n han fikk etter tsunamien, fordi han ikke trenger den, finner ingen kjøpere. "Det er så mange som har fått *oruwa*, men alle vil ha båt, sier han oppgitt.

En eldre dame deler ut sigaretter til fiskerne når hun kommer forbi om morgen. Hun røker ikke selv, men kjøper røyk for å gi bort. Fiskerne nøler ikke med å ta imot. Det er ikke hun som går rundt og deler ut til dem, men de som kommer til henne, og med mange fiskere på stranda, blir pakken raskt tømt. "Det er hyggelig å kunne gi litt" sier hun. Ikke alle tenner opp sigaretten med en gang, men putter den i lomma. De tok ikke imot for å være sosiale og dele en røyk, slik jeg har sett fiskerne gjøre seg imellom. (Der en kjøper en kopp te og de tar et tomt glass og deler med sin kollega.) Når jeg i etterkant spør hva de syns om å få slike gaver, får jeg i svar at hun er utlendinger og har god råd, så hvorfor ikke ta imot. "Hun er snill"

En av fiskerne fikk en mye større gave enn sigaretter: Sinna (en av de yngste fiskerne med 2 småbarn) traff noen italienske turister da han drev med stangfiske i lavsesongen. De ble med ham hjem for å se på de håndknytte armbåndene kona lager. De så det ødelagte huset hans og tilbød seg å betale for byggingen av et nytt hus, inkludert innlagt strøm, som han ikke har fra før av. Han er så ivrig når han forteller, at det lyser av øynene, og han står ikke stille. ”De har dratt hjem nå, men ringer (til et hotell like ved, som han får beskjed fra) og maser om at jeg må begynne” Men han har vært hos en spådamme og venter på tilbakemelding om når det er rett tid til å ta det første spataket. Han så seg heldig som hadde fått dette tilbudet, også de andre fiskerne syns han var svært heldig. Hva denne gaven betydde for turistene, hadde han ingen andre meninger om enn at de ville hjelpe ham. Han antok de hadde nok av penger, så det var ikke store beløpet for dem. Turister synes å gi til fiskerne uten egentlig å få noe igjen, annet enn god samvittighet. Det synes å være en ide om at turistene sitter på en uendelig mengde ressurser, som de kan få en del av. De nøler ikke med å ta imot gaven de blir tilbudt, enten det er billige sigaretter eller et helt hus.

Turister som venner

Så langt har jeg bare vært inne på de mer økonomiske og overfladiske forbindelsene til turistene som innebærer det , kaller balansert resiprositet; en handel som ikke skaper langvarige forpliktelser. Men fiskerne kunne fortelle om mer personlige og langvarige forbindelser til turister. (Sahlins 1972)

Jyanthe tjente tidligere til livet ved å dykke etter akvariefisk og hummer. ”For ca 11 år siden kom jeg i kontakt med noen turister som inviterte meg på besøk til Tyskland. ”Jeg var der noen måneder, jobbet litt, og tjente nok til å kjøpe en båt da jeg kom tilbake til Sri Lanka. Året etter dro jeg tilbake og tjente nok til å kjøpe enda en båt. Tredje året ble jeg tatt for å jobbe svart og ble utvist. Jeg kjøpte en tredje båt, men kan aldri mer reise tilbake dit. Jeg har gode venner der, og vil veldig gjerne tilbake.” Valget han tok den gangen, førte for hans del til at han ble den største båtieren her, en mulighet svært få andre har hatt. Gjennom disse kontaktene, fikk han ikke bare muligheten til å kjøpe seg båter, han lærte seg også tysk, noe få her behersker, og nå i etterkant av tsunamien, da huset hans fikk store skader, har han fått bra økonomisk støtte. Det å ha turister som venner, kan slik Jyanthe erfarte verdifulle forbindelser som har gitt mange goder.

Ved å knytte personlige bånd til turister som til gjengjeld støtter dem med tuktuk, bygging eller eventuelt utvidelse av et gjestehus eller en restaurant, er ønsket også blant fiskerne. Å inngå hotellpartnerskap med turister, er vanlig, og flere av gjestehusene er bygd med bidrag fra turister. Dette er ikke rene gaver, men gitt på betingelser om andel av inntekter, frie opphold, eller lignende. En resiprositet med langvarige forpliktelser, men ikke av en så generalisert form som Sahlins beskriver, der hele grupper står i forbindelse med hverandre. (Sahlins 1972)

Kjærlighet

Å leve tett på turistene, som å ha de boende i sitt eget hjem, har ført til langt sterkere følelser enn vennskap. Selv om ingen av fiskerne var gift med utlendinger, kunne de fortelle om brødre, søstere, nieser og venner som var gift eller kjæreste med tidligere turister, særlig er det gutter som er sammen med utenlandske jenter; fra Sveits, Italia, Norge, Danmark, Nederland, Sverige, Japan, Tyskland, England m.fl. Familien nyter godt av disse forbindelsene, ved at de mottar gaver og penger fra slektningene i vesten. Dette er også en av grunnene til at enkelte fiskere slutter å fiske. De har nok penger å leve for, så de fisker bare når de trenger litt ekstra.

Blant de unge var det å reise til utlandet, enten med en kjæreste eller utenlandske venner, en drøm og et ønske. Ved å henge på stranda blant turistene har disse unge guttene er større sjanse til å treffe turistene, enn om de skulle vært ute på fisket.

Fiskernes forståelse av turistene

Gunapale, Mahinda, Darmadase og jeg sitter under det faste skyggefulle mandeltreet på stranda. Alle tre har hatt liten kontakt med turister og få personlige erfaringer fra nære forbindelser. Samtalen dreier seg om en svært syk strandgutt (beach boy). Han er blitt veldig tynn, kan ikke gå og ligger bare hjemme. Han har sniffet heroin i flere år, men er nå så dårlig at de tror han ikke har lenge igjen. Gunapale blir engasjert, og forteller at den ene sønnen hans også er avhengig. ”Jeg tok han flere ganger og prøvde å få ham til å slutte. Jeg ba han heller drikke alkohol eller røyke, men han fortsatte med heroin.” ”Han har nylig kommet ut av fengselet og vil slutte, men nå er det for seint.” Han sukker. Mahindas eldste sønn er også avhengig, og han forteller at en turist som het David tok det med hit første gang. Darmadase,

som selv brukte dop en periode, forteller at det den gang, i 1980 kostet 10 rupee for en pakke/dose. Nå er prisen 250, så med 4-5 doser om dager blir det over 1000 pr dag. Det er et stort problem, ikke bare for ham selv, men for familien. Den syke strandgutten døde noen uker seinere, bare 33 år gammel. Disse to knytter heroin problemene direkte til turistene, og for dem var det turistene skapte problemet.

Denne tendensen med å forklare de sosiale endringene ved hjelp av turismen var også vanlig i de første antropologiske studiene av turismen på 70 og 80 tallet. (Crick 1989a:334-8) Men turismen er bare en av kreftene bak forandringene i den tredje verden – andre krefter som masse media, befolkningsvekst, urbanisering, moderne skoloring spiller også inn – så man kan vanskelig rette problemene mot turismen alene. (Boissevain, 1977:524 i Crick, 1994:8). I forordet til sin andre utgave av "Hosts and Guests" innrømmer Smith at antropologene ti år tidligere overdrev turismens makt til sosial endring. (Smith 1989 i Crick 1994:9) og Wilson mener årsaken var antropologenes korte feltarbeid og manglende historiske dybde. (Wilson 1993: 36 i Crick 1994:9) Som uerfaren feltarbeider i forholdsvis ukjente omgivelser i en periode på 7 måneder, er det fare for at også jeg går i samme retning. Jeg poengterer derfor her, at selv om det er turismen jeg trekker frem her, mener jeg ikke den er den ytre kraften som alene har ført til endringene jeg observerte, men at den som Boissevain poengterte er del av en større endringsprosess i verden generelt. Mitt ønske er å presentere fiskernes synspunkt, for å bedre forståelse deres verdier og valg.

Medias betydning for de lokales holdninger, merket jeg tydelig de siste ukene, da det ble mye negativ snakk om Norge. Det var stadige medieoppslag om Norges rolle i landet, med bevis på landets støtte av tamiltigrene. At fiskerne og andre lokale som jeg hadde hatt et godt forhold til og svært sjelden diskutert politikk med, nå plutselig ble svært negative til Norge og det å være norsk, setter jeg i sammenheng med medias negative omtaler.

Fiskernes forståelsen av turistene, ligger først og fremst i erfaringen de har fra direkte møter med turistene. Disse møtene er med på å bekrefte ideene om hvem de er, men åpner samtidig for justeringer av ideene, og kan få frem helt nye kvaliteter enten ved seg selv eller motparten. Det er enkelte kvaliteter som går igjen, men denne kommunikasjonen skjer mellom individer og varierer derfor med hvem som møtes og deres tidligere erfaringer og ideer om hverandre. Det nye som formes bygger hele tiden på noe som allerede er etablert i deres tanker og som vanskelig lar seg endre totalt og raskt. (teori referanse)

Oppsummering av kapitlet om fiske - turisme

Fulltidsfiskerne, er ikke så kjent med turistene, og tilstreber seg ikke i samme grad å tilpasse seg turistene og deres ønsker. De bruker sin energi på fisket, selv om enkelte kunne tenke seg å bli mer involvert med turistene, for å få tilgang til deres ressurser.

Nye valgmuligheter gir endring vekk fra “Tatage pota”

Med ordtaket *Tatage pota* (fars sønn) menes det at sønnen er lik faren, både i oppførsel og yrke. Slik er det ikke lenger. Dagens fiskersønner har muligheter for å velge sin fremtid og levevei. Med nye arbeidsmuligheter, går stadig flere inn i andre yrker, da særlig i turismen. Turismen har skapt nye yrker som den yngre generasjonen av fiskersønner, men kun et fåtall døtre, allerede er engasjert i. Ved at sønnene velger seg bort fra fisket, økes generasjonsforskjellene, idet ikke barna er sammen med fedrene i deres miljø, men får nye verdier og forbilder, blant turister og fjernere helter gjennom musikk eller surfing.

Like ved huset mitt, lå en fredlig liten restaurant, hvor jeg ofte satt og spiste og skrev i skyggen av trærne. Kelneren en alvorlig ganske stille gutt i 20 årene slo gjerne av en prat med meg når det var få folk, og det var det stort sett på hverdagene. Vi snakket om løst og fast, bygda og fiskerne, som han omtalte som ”de andre”, ”de der borte” og lignende. Da jeg mot slutten av oppholdet var hjemme hos en av mine fiskerinformanter, og der traff på den samme gutten, ble jeg paff. Han hadde ikke så mye som antydte at han var i familie med fiskerne, og at var sønn av en av mine informanter, var for meg månedens største overraskelse. Hvorfor hadde han holdt det hemmelig? Forklaringen hans var at han ikke ville folk skulle vite noe om han. Å fiske var farens geskjeft, men selv ville ikke identifisere seg med fiskerne, men snakket om dem som de andre. Ikke bare stilte han seg på utsiden av fiskermiljøet, men tok også avstand fra bygda som en helhet. ”Jeg har ingen venner her.” ”guttene her er annerledes enn meg” Han ikke følte han hadde noe til felles med folkene her, verken fiskere eller innen turismen.

Endringen i yrker er ikke bare en overgang til jobber i turismen, men enkelte av foreldrene satser høyt for barna, så de får god utdannelse og kanskje jobb i det offentlige eller private

firma, som Premadase sine 7 barn og Tilaks barnebarn. Jayanthe satser høyt for sin sønn ved å sende ham helt til Colombo for å gå på engelskkurs ved ambassaden.

Grappa er splittet mellom de ulike settene med verdier. Som relateres henholdsvis til de kulturelle verdiene og det moderne, vestlige. De yngre generasjonen representerer de samme verdiene som turistene, det moderne, og ser emigreringen til vesten som et alternativ til deres problem.

Det skjer store endring innen familiene, idet sønnene nå ikke automatisk følger i fedrene fotspor. For fiskerne betyr dette en endring fra å være en fiskerfamilie, der sønnene ble fiskere som sine fedre, til en situasjon der det å fiske mer er et yrke enn en familiesituasjon. Det skjer dermed en endring av selve kategorien fisker, fra å betegne en gruppe familier, til å omhandle enkeltpersoner som har fisket som yrket.

5 Organisasjonene og fiskernes forhold til dem

Et tilbakeblikk på organisasjonenes inntreden på Sri Lanka.

Sri Lanka var et av de første landene i verden som i 1952 hadde et FN program, og tre år seinere ble de medlem av FN (Welcome to the UN...2008). Det første prosjektet Verdensbanken støttet var Aberdeen Laksapana Hydroelectric Power Prosjekt fra 1954 til 1964 (Aberdeen...2008). United Nations Development Programme (UNDP) begynte sine operasjoner i 1967, og har siden gitt bistand, ekspertise og moderne utstyr til landets største utviklingssektorer som økonomisk planlegging, helse, utdanning, lov og rettsvesen (UNDP...2008). Med liberaliseringen av økonomien på slutten av 70 tallet, var det ikke bare turismen som eksploderte på Sri Lanka, men også antallet utenlandske ikke-statlige organisasjoner (NGO), og siden regjeringen regnet NGOenes rolle som komplementær til deres, ble de ønsket velkommen. Det var ingen regler eller registreringsordninger før i 1990 da det ble vedtatt at alle med en omsetning på mer enn 50.000 rupee måtte registreres, men dette ble ikke gjennomført før i 1998 (National secretariat...,2008).

Fokuset var fra begynnelsen rettet mot utvikling av lokalsamfunn og landsbyer, og fiskerne var blant dem. Bay of Bengal programme (BOBP) startet sitt prosjekt for småskala fiskere i 1979, med støtte fra Sverige (Swedish International Development Authority -SIDA) og under ledelse av Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Hovedmålene var å ”utvikle, demonstrere og promotere passende teknologi og metoder for å forbedre forholdene for småskala fiskere, og å øke deres andel av i landet” (BOBP 1985:ii). BOBP og FAO har gjennomført en rekke prosjekter rettet nettopp mot fiskerinæringen. Flesteparten av fiskefartøyene det er gitt lån til er 18 fots glassfiberbåter med 15 hk påhengsmotor, som i mange områder, er det eneste aksepterte fiskefartøyet for fiskerne (BOBP, 1993:17). Også her er det de yngre fiskerne som har skaffet seg motorbåt, mens de eldre i stor grad fortsetter i den tradisjonelle *oruwa*.

Etter tsunami

Straks etter tsunamien den 26. desember 2004, sendte Sri Lankas daværende president Chandrika Kumaratunga ut en bønn om assistanse fra andre land, FN og organisasjoner. Særlig var det behovet for akutt hjelp og materiell som telt, mat, medisiner og utstyr, men hun spurte også etter mer langsiktig hjelp til gjenoppbyggingen (Democratic socialistic republic of S. L., 2005). Allerede samme dag var en rekke NGO på plass med koordinatore, spesialister og frivillige, og ulike forsendelser. I november 2005 rapporterer FN om over 100 NGO som har vært med på gjenoppbyggingen (UNHCR, 2005) mens FORUT antyder at mer enn 200 internasjonale organisasjoner var i gang med hjelpearbeidet (Bakke, 2005). 31.000 døde, i tillegg var 6.300 savnet, 443.000 gjort hjemløse, og eiendommer verdt ca 1.5 billion US dollar ble ødelagt (Sri Lanka, 2008). En felles rapport fra Verdensbanken, Asiabanken og Den japanske utviklingsbanken konkluderte med at Sri Lanka trengte mer enn 10 milliarder kroner til gjenoppbyggingen (Sri Lanka needs...2005).

Fiskeindustrien var blant de hardest rammede næringsvirksomhetene. FNs oversikt viser at 7500 fiskere er funnet døde, 5600 er savnet og 18 500 båter er skadet eller helt ødelagt. 80 % av fiskeflåten er rammet, og det vil ta mange år før fisket kan drives på samme måte som før katastrofen. Fisket har holdt store deler av kystbefolkningen unna den verste fattigdommen, så FN arbeider med fiskeriprojekter for å få industrien opp igjen så raskt som mulig (Midtun, 2005). Det estimerte tapet for fiskeriindustrien, var rundt 297 millioner US dollar (An overview of the impact...,2008). FN koordinerer arbeidet ved å tilegne de forskjellige landene og organisasjonene ulike regioner og sektorer, men mange organisasjoner satte i gang uplanlagte prosjekter for å sikre seg en del av "hjelp-kaka". Slik mangel på planlegging kan forsterke konflikter både mellom etniske grupper og grupper med forskjellig økonomisk bakgrunn, fordi det handler om tradisjoner, eiendomsforhold, kultur og mye mer (Bakke, 2005a). Et dilemma denne oppgava vil se nærmere på..

Organisasjonene i U. i forhold til fiskerne.

Medregnet stort og smått, hadde ca 10 NGO og foreninger³⁰ base her i bygda våren 2006. 3 av disse (Sewalanka, Friends of the south og UTDS) var i gang allerede før tsunamien, resten er kommet i etterkant. Når representanten for GUS svarer på hvorfor akkurat her, har jeg allerede gjettet svaret. ”Vi har vært her før.” og ”Det er et rolig og fint sted å bo.”

2 av de italienske organisasjonene (ACRA og COSV), bistår hovedsakelig med prosjekter andre steder, mens resten hjelper til her. 5 av dem er lokalavdelinger av en større nasjonal eller internasjonal organisasjon, mens de andre er mindre og private initiativ, satt i gang av turister eller expats for å hjelpe de lokale. I tillegg til organisasjonene med base her, har minst 6 andre større organisasjoner (Sarvodoya, SED Galle, World Vision, Rotary, Lions og Røde Kors) og noen mindre (Project Galle 2005, Help-O, Swim Lanka) bidratt med ulike prosjekt. Til sammen har dermed nærmere 20 organisasjoner bidratt med ulike former for hjelp. Innbyggerne her har derfor fått forholdsvis mye og rask støtte, og gjenoppbygningen er godt i gang.

Fiskernes relasjoner til organisasjonene

Fiskerne selv, deres koner, barn og andre familiemedlemmer har forbindelser med organisasjonene på ulike måter. Både ved at de mottok akutt hjelp i form av nødvendig husholdningsutstyr, symaskiner, leker, klær, mat eller lignende, men vel så mye gjennom aktiviteter som organisasjonene satte i gang i lokalmiljøet. Særlig de frivillige dro på skolebesøk, holdt engelskkurs, dansegruppe, teateroppsetning, maleprosjekt, sportsaktiviteter og lignende for barna. For de voksne, ble det arrangert arbeid mot kontanter, engelskkurs, sparegrupper, og lignende mikrofinans prosjekt. Noen var videreføringer av allerede etablerte prosjekt rettet mot miljø og utvikling, særlig med fokus på å få kvinnene inn i økonomisk virksomhet.

³⁰ Mine tellinger.

Tildeling av båter

Den første forbindelsen med organisasjoner etter tsunamien som fiskerne snakket om, var ved tildelingen av nye båter. Dette skjedde allerede et par uker etter tsunamien. Formidlingen gikk gjennom allerede eksisterende kontakter. Representanten for GUS³¹, organisasjonen som ga båtene, forklarte hvordan det foregikk: ”Min kollega hadde venner her som han etter tsunami tok kontakt med og formidlet et tilbud om donasjon av båter.” Et av styremedlemmene i fagforeningen bekreftet dette: ”Vi ble kontaktet av en lokal som hadde venner i Italia, og møttes hjemme hos meg samme dag.” Alle som skulle få båt, ble hentet personlig, ved å oppsøke dem hjemme, eller ved å formidle beskjeden gjennom andre. Det er på denne måten vi pleier å gi beskjeder, for det er få som har telefon hjemme eller mobil. Bare de med registrerte båter liggende her på stranda, ble kontaktet, fordi NGO krevde det. De 8 dette gjaldt, dro neste dag på en 5 timers tur et båtbyggeri lenger nord. Der de møtte NGO representanten, som kom rett fra flyplassen, og fikk velge seg den båten de likte best, med jagerfly, fisk eller svane preget inn i skroget, og malt i ulike farger. Denne raske tildelingen av båter, var som Niluk sa en av grunnene til at han kom så fort i gang med fisket igjen. ”Jeg var den første som begynte å fiske her allerede 7. januar. Det var få båter ute, og dermed bra med fisk, så fra rett etter tsunami fram til april tjente jeg ca. 80.000. Det er veldig bra!” På landsbasis, i april 2005, var litt over halvparten av fiskerne som mistet sine jobber i etterkant av tsunamien, tilbake på jobb (NASIR, 2005:22), mens de her allerede hadde hatt båter og vært på jobb i månedsvis.

FORUTs stedlige representant på Sri Lanka, Paul Henrik Kielland, mente det var viktig å tenke fattigdomsbekjempelse når fiskerisektoren skulle bygges opp igjen. ”Nå må flere fiskere bli deleiere i egne båter, og ikke bli dagslønnarbeidere på andres båter” (Bakke, 2005a). Selv om GUS’ representant var av samme mening, skjønte han viktigheten av å følge retningslinjene de hadde fått, og erstattet bare båter om var registrert før tsunamien. Men noen mindre organisasjoner og foreninger som Lions, hadde gitt båter eller *oruwa* til andre. Så da Friends of Unawatuna oppdaget at behovet for båter var mer enn dekket, omfordelte de midlene de hadde satt av til 7 fullt utstyrte båter, til husbygging (Friends of U., 2008:19).

³¹ GUS- Gruppo Umana Solidarieta [Human Solidarity Group], en italiensk organisasjon.

Fisker lånet - Sewalanka

Sewalanka Foundation, en lokal stiftelse fra 1993 (Sewalanka 2008), var etablert her allerede før tsunamien. Flere av fiskekonene har deltatt på kurs som Sewalanka satte i gang i samarbeid med en lokal kvinnegruppe i 2003, for å få i gang en kunnskapsutvikling, med det mål å forbedre sy og design teknikkene til lokale tekstilprodusenter og selgere (Community combating...2008). Sewalanka samarbeidet også med lokale turistentreprenører, og sammen la de langsiktige planer for stedet kalt "Golden Beach Unawatuna Community Development Project". Målet var å gjøre stedet mer attraktivt for turister, ved blant annet å forbedre renovasjon, kloakksystem og drikkevann, men de ønsket også å bevisstgjøre innbyggerne om miljøspørsmål (Golden Beach Community Tourism 2003).

"Sewalanka er bra!" vedtok Darmadase, "De tok intervju med alle fiskerne her". Ca 60 fiskere fikk støtte i november-desember 2005. Hver fisker fikk maks 20.000 rupee, beregnet på investeringer for oppstart. Det var en skjønnsmessig fordeling av beløp til hver enkelt fisker, foretatt av organisasjonens representant i samarbeid med styret i fagforeningen. Noen klaget over at de hadde fått mindre enn de hadde søkt om, uten nærmere forklaring. Sewalankas representant mente de hadde gitt pengene til fagorganisasjonen Tortopolla, for at fiskerne slev skulle ha ansvar å forvalte pengene. Men de hadde anbefalte styret å gi halvparten i gave og halvparten i lån. Låneandelen skulle fiskerne betale tilbake med månedlige innbetalinger på ca 1000,- til fagforeningens konto. Tanken var at Tortopolla på den måten kunne bygge seg opp en kapital, og ved senere behov låne ut til medlemmene.

Det var ikke krav om at pengene ble brukt til fiskeformål, så flere av fiskerne hadde brukt dem opp på andre ting. "De har gått inn i det daglige forbruket." sa Darmadase. Noen få fiskere hadde satt pengene på konto, og en var så kreativ at han hadde lånt pengene videre med en høyere rente.

På et møte i mai kunngjorde foreningen at de som har betalt tilbake minimum 3 mnd., nå kan søke om utstyr fra staten. Gunapale er med på diskusjonen, blir hissig og utbryter: "Hvordan kan vi betale nå når det ikke er fisk?" Darmadase forteller han har betalt tilbake bare en gang. Han vet han skulle betale hver måned, men klarer det ikke nå i lavsesongen. "Jeg har ikke

penger, så hvordan kan jeg betale?” Jeg spør om kona som også har fått lån, heller ikke har betalt tilbake. Jo, sønnen, som jobber i turismen og har fast lønn, har hjulpet henne med tilbakebetalingen. Det viser seg at bare halvparten har betalt tilbake minstekravet. Fristen blir forlenget, for å gi flere en sjanse. Planen er at lånet skal være betalt ned innen desember, og at Tortopolla da antagelig vil gi 50.000 i lån til de som har innfridd lånet. De som ikke klarer dette, vil ikke få dette lånetilbudet, og vil i tillegg miste sitt medlemskap i fagforeningen, slik det stod oppgitt på gjeldsbrevet de signerte.

Disse fiskerne er ingen homogen gruppe. Det er ulike årsaker til at de ikke er gått inn i turismen, men fortsetter å fiske. Disse forskjellene gir utsalg når fiskerne må forholde seg til store ressurs givende organisasjoner som stiller krav til fiskerne om hvordan de skal håndtere pengene og ressursene de får tilbud om. Organisasjonene gjør ingen forskjell, men gir samme betingelser til alle. Dette passer ikke med hvordan fiskerne er vant til å ha det. Som fiskere har de ulike posisjoner internt i hierarkiet. De som sitter med ressursene, har makten og tar avgjørelsene. De har liten erfaring i likebehandling. Som mannskap er de vant til at en annen tar ansvaret. Som Vike uttalte om lønsmottakere i Norge, som ikke er like gode entreprenører. (Forelesning, 2004)

Kategoriseringen av fiskerne, som tidligere var en selvsagthet knyttet til arv og tilhørighet, ble nå endret til kriterier om god eller dårlig økonomisk styring. Fiskerne måtte nå bevise at de var gode fiskere for å bli verdig sitt medlemskap og tittel. Darmadase som hadde fisket i mange år, men hadde en dårlig økonomisk styring og drakk langt mer enn gjennomsnittet, sto nå i fare for å miste sitt medlemskap, og ende utenfor laget av ekte fiskere, fordi han ikke klarte å betale tilbake lånet. Bare de som klarte å betale lånet, ble nå regnet som de ekte fiskerne. Det var ingen full enighet om dette, og flere enn Darmadase mente at de var gode og ekte fiskere selv om de ikke klarte å betale avdragene. At de hadde skrevet under på lånekontrakten, hvor det stod at de som ikke betalte tilbake, ville miste sitt medlemskap i foreningen, var for ham urettferdig. Han så ingen sammenheng mellom sin økonomiske forvaltning og sin tilhørighet til fiskergruppen. Som de andre som ikke hadde betalt tilbake, ville han nå bli plassert sammen med de som ble ansett som uverdige fiskere, for eksempel ved bruk av dynamitt som fangstmetode.

At organisasjonene vedtok denne sanksjonen, førte til at kriteriene for hva det vil si å være en ekte fisker endret seg. Samtidig, og som en mer praktisk konsekvens, er at fiskerne som i

utgangspunktet har økonomiske vanskeligheter, ved å miste sitt medlemskap, nå blir utestengt fra seinere lån og støtte gjennom fagforeningen. De som allerede er i en svak posisjon, med få ressurser, kommer dårligst ut, og ender i en verre posisjon enn før de mottok støtte.

Forskjellen mellom de som allerede har det greitt økonomisk og de som sliter vil trolig bli større. Verken organisasjonens representant som jeg diskuterte dette med, eller fiskerne selv hadde forutsett disse konsekvensene, da papirene ble signert.

SED Galle

Caritas SED Galle (Social and Economic Development Center) er et lokalt katolskbasert senter, som har jobbet i provinsen i 30 år. Etter tsunamien har de vokst kraftig, og har nå 163 ansatte fordelt på 3 kontorer (Caritas, 2008). En representant derfra har hatt møte med fiskerne et par ganger og lovet dem utstyr. De har fått skjemaer hvor de har krysset av hva de trenger, opp til en maksimumsverdi. Organisasjonen har gått gjennom søknadene og godkjent de fleste. En som ikke trengte mer fiskeutstyr, har oppført trillebår. Andre blir sure for at han fikk det godkjent, fordi de selv ikke visste at de kunne sette opp andre ting enn fiskeutstyr på lista. En annen forteller han har ført opp fiskeutstyr han egentlig ikke trenger, men regner med å få solgt det, på tross av at avtalen sier de ikke kan selge før etter 3 år. De regner ikke med at det kommer noen for å sjekke det uansett.

Fiskerne er ikke passive mottakere av hjelp, men benytter sin kreativitet og list, for å tilegne seg ytterligere ressurser. De vet organisasjonen har penger som de har lovet å dele ut, utnytter dette så godt de kan. SED Galle representanten på sin side, har organisasjonens retningslinjer å følge. Før det kan skje en utdeling, krever han at fiskerne skal ha dannet en forening, og vise interesse for samhold og planlegging, ved å sette inn en månedlig kontingent på foreningens konto. Fiskerne ser ikke nødvendigheten av dette, så møtene blir ikke holdt og ingen kontingent blir krevd inn. Foreningen ble dannet siden det var et krav for å få støtten, men de har ingen interesse av en slik forening, siden det allerede fins to fullt fungerende. Denne nye foreningen inkluderer ikke bare fisker, men folk som ifølge fiskerne er strandgutter og dykkere og som de ikke føler felleskap med.

Ginnadase som ikke ville inngå avtale om å få båt, med betingelse om å gi en del av fortjenesten i ”leie” til mellommannen, er den ensete av fiskere som ikke hadde søkt støtte.

”Jeg har det jeg trenger. Jeg har fått tilbake det jeg mistet i tsunamien, og vil ikke spørre om ting jeg ikke har bruk for?”

Lån fra coop

Nok et lån ble tilbudt fiskerne, forvaltet av den andre fagforeningen, Coop. Samere fikk beskjed om at han måtte melde seg ut av Tortopolla for å få lånet på 50 000 rupee fra co-op. Han ble rasende: ”Jeg trenger ikke å være medlem i noen av dem. Jeg trenger heller ikke lånet.” Formannen i co-op unnskyldte seg og sa det var beskjeden han hadde fått av representantene for myndighetene, så ”vi må høre på dem”. Men Samere var av en annen oppfatning. Han mente fiskerne først må få diskutere dette: ”Vi kan ikke bare godta det. Flere bare hører på hva funksjonærene sier, men vi må få sagt det vi mener.” De fortsatte diskusjonen dagen etter, og lederen foreslo de to kunne gå og snakke med funksjonærene, men Samere ville ha et møte hvor alle medlemmene og funksjonærene var tilstede. I tillegg til ham var 6 andre fiskere medlem av og hadde søkt lån i begge foreningene. Det endte med at han og en båteieren Jayanthe dro for å ordnet opp, og fikk medhold i at det er greit å være medlem i 2 foreninger, siden det ikke står noe om det i vedtektene.

Samere som er en av de mer ressurssterke fiskerne med egen båt, viser i denne situasjonen at han ikke nødvendigvis godtar de betingelsene som blir gitt dem, men ved hjelp av de rette kontaktene, klarer han å endre situasjonen til sitt eget beste. Det er ikke snakk om å låne for å klare seg over fattigdomsgrensa, men fordi det er et billigere lån enn i bankene, og det også er vanskelig å i det hele tatt få lån der, ønsker han lån for å kunne bygge ferdig huset sitt.

Sykler til 5 av fiskerne.

Fiskerne kunne fortelle at 5 av dem hadde fått sykler av en turistdame, som de omtalte som en spesielt snill person. Men selv fortalte hun syklene ble gitt på vegne av organisasjonen hun jobber for. Hvem som ga hjelpen, var uvesentlig for fiskerne, og de kunne ofte ikke redegjøre for om en privat person eller en organisasjon hadde gitt dem båter eller lån, og flere kjente ikke engang navnet på SED Galle, som ble kalt både ”Red Galle” og ”Sett Galle”. Interessen var tydelig rettet mot hva de fikk, ikke hvem som ga hjelpen.

Midlertidig hus i tsunami leir

Bare en av fiskerne som fikk huset sitt ødelagt bor fortsatt i en midlertidig tsunamileir. Kona uttrykte lettelse over å slippe å bo i telt ved veien der huset hadde stått, slik de gjorde i begynnelsen, men syntes samtidig det var trangt å bo med to små barn på ett lite rom i leiren. Flør tsunamien bodde de rett ved stranda i det gamle barndomshjemmet hans. Siden det ligger innen buffersonen på 100 meter fra stranda, hvor det er vedtatt at det ikke skal gjenoppbygges, har han ikke fått tillatelse til å flytte tilbake. Heller ikke organisasjonen, som vil hjelpe han å bygge har fått tillatelse. Staten har lovet dem en tomt og hus et annet sted, men de har ennå ikke hørt noe konkret, og vil helst ikke flytte vekk herfra. Han har fått god hjelp av ulike folk som har kommet til leiren; husholdningsutstyr, klær, leker og mat til de to barna, ja, til og med engelsk sjokolade, men ”det er lite fisk, og pengene tar snart slutt”, konstaterer han. Han er svært takknemlig for den hjelpen han har fått, men håper de snart kan flytte fra leiren til mer stabile forhold.

Av fiskerne er han den som har fått mest oppfølging av organisasjonene, men det er ikke bare empatiske følelser som kommer til uttrykk når det snakkes om dem som bor i leirene og får alt de trenger. Det gikk rykter om enkelte som fortsatte å bo i leirene, selv om de hadde fått et nytt sted å bo, slik at de fortsatt kunne motta alle godene i leiren, hvor turister og organisasjoner stadig delte ut gaver og tilbød hjelp. At de som har fått husene ødelagt og bor i leir, får både utstyr og mat sees på som svært urettferdig av de som ikke har mistet huset, fordi de selv må jobbe hardt for å tjene til maten, mens de erfarer at andre får alt. En eldre mann sa: Jeg skulle ønske huset mitt hadde blitt ødelagt, så hadde jeg fått hjelp jeg også.” Darmadase uttrykte også hvor urettferdig dette var: ”De som har mistet huset får all slags hjelp, mens vi som bor oppe i fjellet ikke får noe hjelp.” ”Jeg er også fisker, og har mistet mitt fiskerutstyr, men ingen kommer hit opp og spør hva vi trenger” Det hadde vært noen innom og spurt en masse spørsmål, men de har ikke kommet tilbake med hjelp. At de som hadde mistet huset sitt i tsunamien nå skulle få nye moderne hus, med flere rom, malte vegger og innlagt strøm, mens han fortsatt hadde sitt halvferdige enkle hus, var for ham svært urettferdig.

Urettferdig tildeling, manglende oversikt og korrupsjon

Men urettferdigheten gjaldt ikke bare de nye husene. Stadig fikk jeg høre om båter som var observert i hager og oppkjørsler hos folk som ikke var fiskere, både her og i innlandet. Noen var kjente og ble nevnt med navn. Darmadase uttrykker sin frustrasjon slik: ”Jeg er fisker og har ikke fått båt, men de som ikke er fiskere har fått.” En undersøkelse gjort av FAO i begynnelsen av 2006, viste at bare 46 % av de som hadde mottatt båter, var ekte fiskere med egne båter før tsunamien.³² Fiskerne selv forklarte ikke dette først og fremst med uoversikt i organisasjonene, men at de som jobber i organisasjonene er korruperte, at de tar penger til seg selv og forfordeler til venner og andre som ikke er rammet av tsunami. Korrupsjon er noe de misliker, men vet skjer, og de er skeptiske til alle, særlig de med makt.

De mener tildelingen er urettferdig, basert på korrupsjon og kontakter. Om en ikke får, er det pga urettferdighet. Det er ikke en ide om at det ikke er nok til alle, men at det er en skjevfordeling. En generell forståelse om at ”Alle kan få.” Man må bare være smart nok, så kan en få fra NGO, fordi de deler ut til de som spør, ikke de som sitter og venter. For å få må man være frempå. Man kan ikke vente på å få, men må stå på der en har muligheten og ta imot det en kan.

Oppsummering

Ved å gå inn i de ulike forbindelsene fiskerne har med organisasjonene, har jeg prøvd å belyse hvordan disse nye kravene og forventningene de stilles overfor, fører til dyptgripende endringer for fiskerne som gruppe. Det var ikke lenger en selvsagthet å være fisker, men kriteriene ble mer knyttet til fiskernes økonomiske styringsevne. Det som tidligere synes å være knyttet til familie og arv, ble nå vurdert ut fra prestasjoner utenom jobben som fisker. Bare de som klarte å betale lånet, ble nå regnet som de ekte fiskerne, mens de andre risikerte å miste sitt medlemskap og dermed en stor del av det fellesskapet de har med de andre fiskerne. De av fiskerne som stod i fare for å bli ekskludert syntes dette var urettferdig og uforståelig.

³² (FAO survey, Recovery Assessment in the Fisheries Sector, carried out one-year after the tsunami) (FAO-Food and Agriculture Organization of the United Nations) Fra artikkelen ”SRI LANKA: Fishing industry still lacks large tonnage boats” skrevet 21 June 2007 (IRIN) funnet på:
<http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=72857>

siden det ikke hadde noe å gjøre med deres dyktighet som fiskere. De mente de var vel så gode og ekte fiskere selv om de ikke klarte å betale sin andel, eller om de ikke ønsket å betale. Siden dette særlig gjaldt de fiskerne som allerede var dårlig stilt, forsterket en slik sanksjon den allerede eksisterende forskjellen mellom de ressurssterke og de ressursvake.

Tidligere var ikke fiskerne vant til å håndtere så store beløp, men heller låne av sin patron, enten det var eieren eller fiskehandleren, eller de pantsatte ting i lavsesongen når de trengte penger, og løste det inn i høysesongen når fortjenesten var god. Nå kreves en mye større planlegging, som ikke alle håndterer.

6 Avslutning

Ved å observere fiskerne på de tre arenaene fisket, turismen og bistanden, hvor de har en mulig ressurstilgang, har oppgava utforsket hvordan fiskerne involverer seg med de andre aktørene på disse arenaene og i ulik grad får del i de ulike ressursene som stilles til disposisjon.

Den historiske og økonomiske utviklingen har skapt nye valgsituasjoner for den yngre generasjonen av fiskersønner, idet det har blomstret opp en turisme her i bygda. De må nå velge om de skal bli fiskere som sine fedre eller noe annet, for de som ikke gjør noe bevisst valg, synes fisket å være det de går til når de trenger penger. For de andre velger stadig flere seg bort fra fisket, om de har muligheten til dette. De vurderer turismen som et sted for bedre inntjening, og muligheter for å treffe på turister som inviterer dem utenlands, og velger disse noe usikre mulighetene fremfor fisket. De fortsetter ikke automatisk i sine fars fotspor, som fedrene gjorde. Fedrene hadde ikke samme valgmuligheter og fiske var tettere knyttet til ens familie og kaste.

Fiskerne har ikke den samme formen for felleskap. De bor ikke samlet, er ikke fra samme familier, og har ulike interesser avhengig av om de er eiere eller mannskap.

I dag må de i større grad lage et felleskap.

At det å være fisker endres fra å være en selvsaghet til å velges, fører til en annen form for felleskap blant fiskerne, en felleskap de selv må jobbe for gjennom fagforeningene. I møtet med organisasjonene innretter de seg mer som en samlet gruppe med strategi om å da få en bedre tilgang til ressursene.

Ved et tankemønster inspirert av Barhs generative modeller for sosial form, har oppgava belyst de sosiale endringene blant fiskerne. For å finne hva som har skapt valgsituasjonen, gikk jeg til historien og de store økonomiske endringene på makronivå. For å forstå rammebetingelsene de velger innen, dvs. hva de taper eller vinner på de ulike valgene, undersøkte oppgava hvilke verdier som knyttes til det å være fisker, både hvordan fiskerne forstår det, hva andre ikke-fiskere mener og hvilke posisjon de har i forhold til buddhismen og kastesystemet.

Den sosiale formen som genereres ut fra disse valgene og verdivurderingene, kommer til syne gjennom deres handlinger, som jeg har beskrevet i detalj. Ved å fokusere på fiskernes relasjoner til organisasjonene, som er kommet for fullt i etterkant av tsunamien, og hvordan de forholder seg til dem, kom denne nye sosiale formen enda tydeligere til syne. Kontakten med disse organisasjonene viser også hvilke endringer som skjer med forholdet mellom båteiere og turister, en forskjell som allerede er der, men som ved nye definisjoner av hva som er den rette fiskeren, forsterkes ytterligere.

Ut fra disse analysene fant jeg forskjell mellom generasjonene, idet fiskersønnen som velger seg til turismen tar opp i seg andre verdier, som på visse områder er i konflikt med fedrenes.

I tillegg til å forklare endringene, var et mål med oppgava å vise hvordan fiskernes respons på disse nye kravene og forventningene, er med på å endre betydningen av det å være fisker, samtidig som det stereotype bildet av fiskerne som en tradisjonell gruppe reproduseres. Vinklingen er på endringer og dermed også kontinuitet av kategorien fisker, med transaksjoner, rollespill og kapital som sentrale begrep

På et overordnet nivå søker oppgava å belyse hvordan mennesker ved sine valg og handlinger er med på å endre sin egen situasjon, men ikke nødvendigvis endre den. For å kunne belyse disse endringene, benytter oppgava det vi med Barth kan kalle en generativ modell.

Kildeliste /referanser

A Study on the Status of Birth Registration & Registration of Persons in Sri Lanka (2005): ETC Lanka (Private) Limited – March 2 2005, URL: http://www.plan-lanka.lk/pdf/BR_report.pdf [Lesedato 09.05.2008]

Aberdean – Laksapara Power Prosjekt. URL: <http://www.worldbank.lk/external/projects/main?pagePK=64283627&piPK=73230&theSitePK=233047&menuPK=287065&Projectid=P010005> [Lesedato 10.04.2008]

After the tsunami: rapid environmental assessment. UNEP Report. (2005). URL: <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/010/ai000e/ai000e00.pdf> [Lesedato 23.11.2005]

Alexander, Paul (1979): *Malu mudalali: monopsonies in southern Sri Lanka...*

Alexander, Paul (1982): *Sri Lankan fishermen: rural capitalism and peasant society.* (Australian National University Monographs on South Asia, bind 7). Canberra : South Asian History Section.

An Overview of the impact of the tsunami on selected costal fisheries resources in Sri Lanka and Indonesia, Bangkok : FAO (RAP PUBLICATION 2007/19). URL: <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/010/ai000e/ai000e00.pdf> [lesedato 10.04.2008])

Annual statistical report of Sri Lanka tourism – 2006. URL: http://www.sltbstatistics.org/SLTB_AR_2006_low.pdf [Lesedato 09.05.2008]

Arg, Michael (1980): *The Professional stranger; an informal introduction to ethnography*

Baker, Victoria J. (1998): *A Sinhalese village in Sri Lanka: Coping with uncertainty*. Fort Worth : Harcourt Brace College Publishers.

Bakke, Øystein (2005) ”Hemmelige forhandlinger om tsunamihjelp til Sri Lanka” i *FORUT-nytt* 1/2005, URL: <http://www.kreasoft.no/forut/index.php/21141-1>, [Lesedato 05.04.2005]

Bakke, Øystein (2005a): ”Stort behov for koordinering av gjenoppbyggings-aktiviteten” I: FORUT-nytt Flodbølgekatastrofen 2004. URL: <http://www.kreasoft.no/forut/index.php/19919-1> [Lesedato 05.04.2005]

Barth, Fredrik (2000): *Political leadership among Swat Pathans*. London School of Economics Monographs on Social Anthropology. No.19. London : The Athlone Press. [først gitt 1959].

Barth, Fredrik (2000a): *Ethic groups and boundaries : the social organization of culture difference*. Oslo : Pensumtjeneste

Barth, Fredrik (1994): *Manifestasjon og prosess*. Oslo : Universitetsforlaget.

Barth, Fredrik (1966): *Models of social organisation*. (Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland Occasional paper, no 23). London : Royal anthropological institute of Great Britain and Ireland.

Bicker, Alan, Sillitoe, Paul, Pottier, Johan (2003) : *Negotiating local knowledge : power and identity in development*

Bourdieu, Pierre (1990): *Outline of a theory of praxis*. Cambridge : Cambridge University Press.

Brief Analysis of Population and Housing Characteristics. (2001). Colombo : Department of Census and Statistics. URL: <http://www.statistics.gov.lk/PopHouSat/PDF/p7%20population%20and%20Housing%20Text-11-12-06.pdf> [Lesedato 11.05.2008]

Caritas SED Galle. URL: http://www.caritassedgalle.org/about_us.html [Lesedato 02.06.2008]

Census of Buildings and Persons Affected by the Tsunami – 2004 : Preliminary Report – 2, Habaraduwa DS, Division Galle District. (2005).Colombo : Department of Census and statistics,.

Coast Conservation Act (No. 57 of 1981, section 14 og 42). URL:
http://www.commonlii.org/lk/legis/num_act/cca57o1981263/ [Lesedato 05.04.2008]

Codrington, Humphry William (2000): *A short history of Lanka*
(Printed Edition 1926, Macmillan and Co., Limited, St Martin's Street, London), Web Edition
2000, Rhajiv Ratnatunga, Pittsburgh. PA USA : The Lakdiva Books. URL:
<http://lakdiva.org/codrington/chap01.html#ptom>

“Community combating rubbish” (2004) I: *Sewalanka foundation Newsletter* (nr 8, september
2004). URL: http://www.sewalanka.org/news8_galle_garbage.htm [Lesedato 10.04.2008]

Crick, Malcolm (1994): *Resplendent sites, discordant voices: Sri Lankans and international
tourism*. (Studies in anthropology and history 16) Chur, Switzerland : Harwood Academic
Publishers

Raghavan, M. D. (1961): *The Karava of Ceylon - Society and Culture*. Colombo: K. V. G. de
Silva.

De Silva, A history of Sri Lanka

Democratic socialist republic of Sri Lanka. URL:
http://www.presidentsl.org/data/news_frm.htm [Lesedato 23.11.2005]

Department of Immigration and Emigration, Sri Lanka URL:
<http://www.immigration.gov.lk/html/visa/visit.html> [Lesedato 03.06.2008]

Deraniyagala S. U. (1998): “Pre- and protohistoric settlement in Sri Lanka” I: *XIII U. I. S. P.
P. Congress Proceedings- Forli, 8 – 14 September 1996 : Pre- and protohistoric settlement in
Sri Lanka*. (Vol. 5 / Section 16 The prehistory of Asia and Oceania). Forli, Italy : A.B.A.C.O.
s.r.l. URL: <http://www.lankalibrary.com/geo/dera1.html> [Lesedato 31.05.2008]

Eidheim, Harald (1970): “When ethnic identity is a social stigma” I: *Ethnic groups and
boundaries : the social organization of culture difference*. Barth, Fredrik (red.).

Endresen, Sylvi B. (1994): *Modernization reversed? : technological change in four Asian fishing villages*. Oslo : Department of Human Geography, University of Oslo.

Endresen, Sylvi B. (1983): *Teknologisk endring og levkår : en studie av to fiskerlandsbyer på Sri Lanka*. Oslo : S.B. Endresen.

Estimated mid year population. Colombo : Department of Census and Statistics. URL: <http://www.statistics.gov.lk/PopHouSat/PDF/p20%20Mid-Year%20estimates.pdf> [Lesedato 11.05.2008],

Ferguson, James (1994): *The Anti-Politics Machine*. Cambridge : Cambridge University Press.

Fernando, Claude and D. Attanayake (1992): *A Shri Lanka credit project to provide banking services to fisherfolk*. (Bind nr: 55) Madras, India : Bay of Bengal Programme.

Fernando, Sunimal (1980): *The Impact of buddhism on small-scale fishery performance and development in Sri Lanka*. Colombo : Marga Institute.

Friends of Unawatuna Backing community recovery post tsunami. URL: http://www.friendsofunawatuna.org.uk/Articles/Friends_Of_Unawatuna_Report.pdf [Lesedato 20.02.2008]

”Golden Beach Community Tourism” I: *Sewalanka newsletter* nr 5, desember 2003. URL: http://www.sewalanka.org/newsletter5/news5_south_unavatuna_community.htm [Lesedato 10.04.2008]

Gombrich, Richard F. (1971): *Precept and Practice: Traditional Buddhism in the Rural Highlands of Ceylon*. New York : Oxford university press. incorporated.

Gombrich, Richard, Gananath Obeyesekere (1988): *Buddhism Transformed : Religious Change in Sri Lanka*. Princeton University Press. Princeton, New Jersey.

Goonatilake, Susantha (2001): *Anthropologizing Sri Lanka : A Eurocentric misadventure*.
Bloomington og Indianapolis : Indiana university press.

Gunasekera, Tamara (1994): *Hierarchy and egalitarianism : caste, class, and power in Sinhalese peasant society*. Monographs in Social Anthropology, nr. 65, London
School of Economics. London: Athlone Press.

History of Sri Lanka. 26 July 2007. URL:

http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=History_of_Sri_Lanka&oldid=147177490
[Lesedato 05.04.2008]

Hoeppe, Götz (2007): *Conversations on the beach : fishermen's knowledge, metaphor and environmental change in South India*. (I serie: Studies in environmental anthropology and ethnobiology vol. 2). New York : Berghahn Books.

Household Income and Expenditure Survey – 2006/07. (2007). (Tabell 4:2). Colombo :
Department of Census and Statistics. URL:
http://www.statistics.gov.lk/HIES/HIES2006_7PreliminaryBuletin.pdf

Leach, Edmund (1961): *Pul Eliya: A Village in Ceylon*. Cambridge :Cambridge University
Press.

Looking for a Fresh Catch. URL: <http://www.ourlanka.com/page-5.html> [Lesedato
11.05.2008]

Marine small-scale fisheries of Sri Lanka : a general description (Dokumentet er del av
serien BOBP/INF ... / Bay of Bengal Programme, bind 6) (1984). Madras : Development of
Small-Scale Fisheries in the Bay of Bengal.

Mauss, Marcel (1995) [1924]. *Gaven*. Oslo : Cappelen Akademisk Forlag.

Midthun, Ingvar (2005): *Flodbølgekatastrofen 2004* i FORUT-nytt. URL:

<http://www.kreasoft.no/forut/index.php/20003-1>. (26.01.2005). [Lesedato 05.04.2005]

National secretariat for non-governmental organisations. URL:
<http://www.ngosecretariat.gov.lk/aboutus.php> [Lesedato 09.04.2008]

Needs Assessment Survey for Income Recovery – NASIR (2005). URL:
<http://www.humanitarianinfo.org/srilanka/coordination/sectoral/livelihoods/docs/NASIR%20report.pdf> [Lesedato 11.05.2008]

Number and percentage of population by district and religion. Population Characteristics. Census of population and housing 2001. URL:
(<http://www.statistics.gov.lk/PopHouSat/PDF/Population/p9p9%20Religion.pdf>) [Lesedato 11.05.2008]

Oliver-Smith, Anthony (2002): *Catastrophe & culture : the anthropology of disaster*. Santa Fe, N.M. : School of American Research Press.

Oliver-Smith, Anthony (1999): “What is a disaster? Anthropological perspective on a persistent Question”. I: Oliver-Smith, Anthony og Susannah M. Hoffman (ed) *The Angry earth: disaster in anthropological perspective*. New York : Routledge.

Oliver-Smith, Anthony (1999): “Peru’s five hundred year earthquake: Vulnerability in historical context”. I: Oliver-Smith, Anthony og Susannah M. Hoffman (ed) *The Angry earth: disaster in anthropological perspective*. New York : Routledge.

Oliver-Smith, Anthony (1996): “Anthropological Research on Hazards and Disasters”. I: *Annual Review of Anthropology*. Oktober 1996, no 25, s. 303-328.

Small-Scale Fisheries in Asia: Socioeconomic Analysis and Policy by Theodore Panayotou

Peebles, Patrick (2006): *The History of Sri Lanka*. Westport : Greenwood Press.

Reviewed Work(s): *The Karva of Ceylon: Society and Culture* by M. D. Raghavan, Nur Yalman, *American Anthropologist*, New Series, Vol. 64, No. 2. (Apr., 1962), pp. 422-424.

Regeneration: A new chance for coral reefs? (05.04.2007.) URL:

<http://66.102.9.104/search?q=cache:9a2s7Bu0mWgJ:www.tveap.org/news/0704coral.html+nawatuna+fishermen+tourist&hl=no&ct=clnk&cd=13&gl=no&client=firefox-a> [Lesedato 20.02.08].

Reuters alert net. URL: http://www.alertnet.org/member_directory.htm [Lesedato 04.04.2007]

Roberts, Michael (1982): *Caste conflict and elite formation: The rise of a karava elite in Sri Lanka, 1500 – 1931.* Cambridge : Cambridge university press.

Norah Roberts (2005): *Galle, as quiet as asleep.* Sri Lanka : Ginnadasetha Yapa Publications.

Ryan, Bruca (1953): *Caste in Modern Ceylon. The Sinhalese System in Transition.* Rutgers University Press.

Sacred City of Anuradhapura. URL: <http://whc.unesco.org/en/list/200> [Lesedato 31.05.2008]

Sahlins, Marshall (1972): “On the sociology of primitive exchange” I: *Stone age economics.* Chicago : Aldine/Atherton.

Samaranayake, Padma Sri. *Buddha Jayanthi celebrations.* URL:

http://www.sinhale.com/buddha_jayanthi_celebrations__by.htm [Lesedato 21.02.2008].

Sanjek, Roger (1990): *Fieldnotes: The Makings of Anthropology,* Ithaca and London : Cornell University Press.

Severdigheter fra Sri Lanka. URL:

<http://www.travelmarket.no/cfml/attractions.cfm?sChoice=SEARCH&strKeyDestination=LK&submit=S%C3%B8k> [Lesedato 20.02.08]

Sewalanka Foundation. URL: <http://www.sewalanka.org/background.htm> [Lesedato 10.04.2008]

Singh, Priyanka (2003) : “Pearl of the Indian Ocean” I *The Tribune*, 10.08.2003. URL:
<http://www.tribuneindia.com/2003/20030810/spectrum/travel.htm>

Spencer, Jonathan (2000) [1990]: *A Sinhala Village in a Time of Trouble: Politics and Change in Rural Sri Lanka*. Delhi: Oxford University Press. (s. 1-261)

“Sri Lanka” I: *The World Factbook*, Washington : Central Intelligence Agency,. URL:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ce.html> [Lesedato
11.05.2008]

Sri Lanka : a country study. Russell R. Ross og Andrea Matles Savada (red.). Washington
D.C. : Federal Research Division, Library of Congress, 1990. (2. utgave) URL:
[http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+l0122\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+l0122))

“Sri Lanka : State of the environment” (2001), kap. 3.5.3.1. I: *Capture Fisheries*. Pathumthani
Thailand. United Nations Environment Programme. URL:
http://www.rrcap.unep.org/pub/soe/srilanka_coastal.pdf [Lesedato 03.04.2008]

Sri Lanka Needs US\$1.5 billion For Tsunami Recovery and Reconstruction, News Release
No:2005/308/SAR, February 2, 2005. URL:
<http://www.worldbank.lk/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/SOUTHASIAEXT/SRILANKAEXTN/0,,contentMDK:20338891~menuPK:232812~pagePK:141137~piPK:141127~theSitePK:233047,00.html> [Lesedato 05.04.2005]

Statistical abstract. : tabell 2.16. Percentage distribution of population by religion and district Census 1981, 2001. URL:
http://www.statistics.gov.lk/Abstract_2006/abstract2006/table%202007/CHAP%202/AB2-16.pdf [Lesedato 01.06.2008]

Stirrat, R. L. (1988): *On the beach: fishermen, fishwives, and fishtraders in the post-colonial Lanka*. Dehli : Hindustan pub. corp.

Stirrat, R. L. (1982): “Caste Conundrums: Views of caste in a Sinhalese catholic fishing

village”. I: D. B. McGilvray (ed.) *Caste ideology and Interaction*. Cambridge : Cambridge University Press. (s. 8-33)

Stobutzki, Ilona C., Geronimo T. Silvestre og Len R. Garces (2006): “Key issues in coastal fisheries in South and Southeast Asia, outcomes of a regional initiative” I : *Fisheries Research*, vol. 78, nr. 2-3, May 2006, s. 109-118. URL:
http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6T6N-4JKJSW9-1&_user=674998&_rdoc=1&_fmt=&_orig=search&_sort=d&view=c&_acct=C000036598&_version=1&_urlVersion=0&_userid=674998&md5=e998d9295da67395c72770a3f9b407b4
[Lest 03.04.2008]

Tambiah, Stanley Jeyaraja. *Buddhism Betrayed? Religion, Politics, and Violence in Sri Lanka*

The impact of Buddhism on small scale fisheries. (1980). Colombo : MARGA Fishery Survey.

Trends in outside support for insurgent movements. (2001). Santa Monica, Arlington, Pittsburgh : RAND.

Unawatuna Beach Hotel. URL: <http://www.colombocityguide.com/hotel44.htm> [Lesedato 20.02.2008]

UNDP Four Decades in Sri Lanka. URL:
<http://www.lk.undp.org/uniportal/content/show.asp?xi=101> [Lesedato 11.04.2008]

UNHCR The UN refugee agency. URL: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/taxis/vtx/news/opendoc.htm?tbl=NEWS&id=438351384> [Lesedato 23.11.2005]

Welcome to the United Nations country team in Sri Lanka. URL:
<http://www.humanitarianinfo.org/srilanka/hosting/unsl/index.shtml> [Lesedato 01.06.2008]

Wickramasinghe, Nira (2006): *Sri Lanka in the moderen age: A history of contested identities*. London : Hurst and Company.

World Heritage. URL: <http://whc.unesco.org/en/statesparties/lk> [Lesedato 09.05.2008]

World Population Prospects : The 2004 Revision. New York : United Nations, 2005. URL: http://www.un.org/esa/population/publications/WPP2004/2004Highlights_finalrevised.pdf [Lesedato 01.06.2008]

Yaka, Lakshman (2002): "Rethinking poverty in Sri Lanka". I: *South Asia in a globalising world: A reconstructed regional geograph*". Robert Bradnock og Glyn Williams (red.). Essex : Pearson education limited.